

A. PAJUPUU · H. VOORE

LAULIK

VIII KLASSILE

A

A-95605

A. PAJUPUU, H. VOORE

LAULIK

VIII kl.

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1964

RAAMATUKOGU
TARTU ÜLKOOL

Kaane kujundanud E. Pikk

Kinnitatud Eesti NSV Haridusministeeriumi poolt

ARHIIVKOGU

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

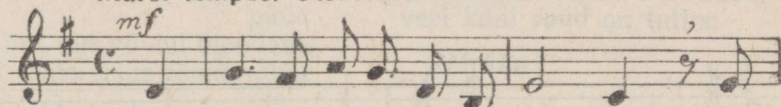
Internatsionaal

Kommunistliku Partei hümn

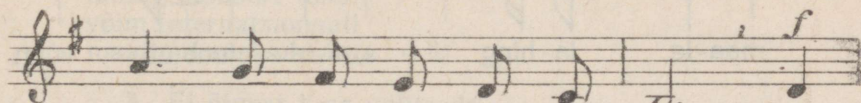
E. Pottier

P. Degeyter
1848 — 1932

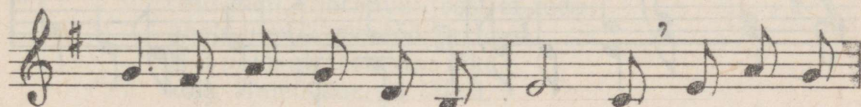
Marsi tempos. Otsustavalt

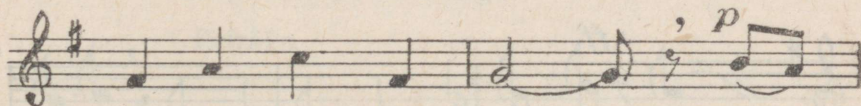
Nüüd ü - les, needus ke - da rõ - hub, nälg,

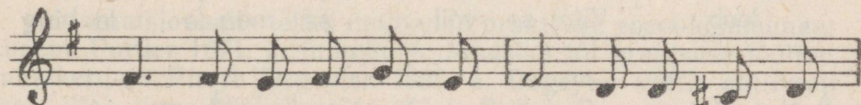
or - jus ik - kes hoi - a - vad! Keeb

mäs-sul rind ja võit-lus lõ - hub kõik or - ja -

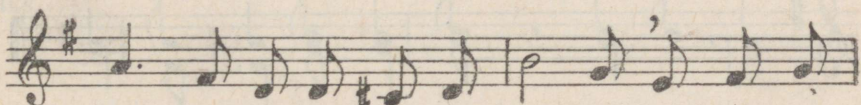
küt - ked, a - he - lad. — Me

vä - gi - val-la hä - vi - ta - me, uus, pa - rem

maa - ilm on me püüd, — maa -

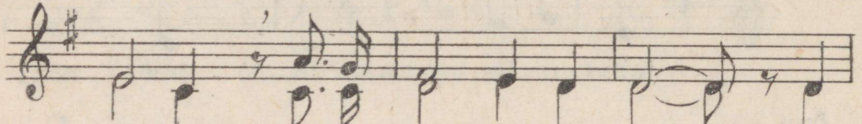

ilm, kus või-dul ü - len - da - me neid, ke - da

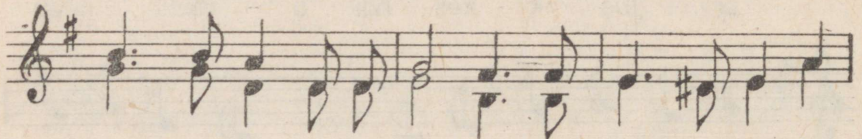
Refrään

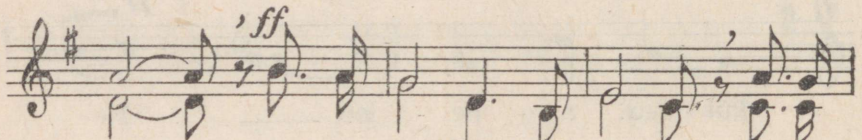
or - jus rõ - hub nüüd. — Viim-se võit - lu - se

maa-le la-hing ot - sus-tav toob, — võim.

In - ter-nat - si - o - naa - li maa - il - ma uu - eks

loob. — Viim-se võit - lu - se maa-le la-hing

ot - sus - tav toob, võim In - ter-nat - si - o -

naa - li maa - il - ma uu - eks loob.

1. Nüüd üles, needus keda
rõhub,
nälg, orjus ikkes hoiavad!
Keeb mässul rind ja võitlus
lõhub
kõik orjakütked, ahelad.
Me vägivaldla hävitame,
uus, parem maailm on me
püüd,
maailm, kus võidul ülendame
neid, keda orjus rõhub nüüd.

Refrään: :;Viimse võitluse maale
lahing otsustav toob,
võim Internatsionaali
maailma uueks loob.;;

3. Ei õigust ilma valitseda
või olla kurnajate sool,
vaid meil, töörahval, sest et teda
peab üleval me töö ja hool.
Kui paiskab tasumise äike
kõik ahned koerad laiali,
ei sellepärast kustu päike,
vaid paistab nii kui ennegi.

Refrään.

2. Ei vabadust saa taeva väega,
ei anna tsaar, ei hiiglane,
vaid oma võimsa, julge
käega
me vägivaldla võidame.
Et ülekohut heita hauda
ja õigust võita endile,
seks tõmba lõõtsa, tao rauda,
veel kuni raud on tuline.

Refrään.

M ä r k u s.

«Internatsionaali» teksti on loonud prantsuse poeet-kommunaar Eugène Pottier 1871. a. juunikuus. Muusika lõi prantsuse tööline, puunikerdaja Pierre Degeyter 1888. a. Degeyter võttis aktiivselt osa Lille'i linna töölistekooride tööst. Pottier-Degeyteri laul levis väga kiiresti tööliste revolutsioonilisest liikumisest osavõtjate seas Prantsusmaal ja teistes maades.

Laul levis kiiresti ka Venemaal ning selle tekst ilmus korduvalt bolševistlikes ajalehtedes. Pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobri-revolutsiooni sai «Internatsionaal» Nõukogude Liidu riigihümniks. Alates uue NSV Liidu riigihümni kasutuselevõtmisest 1944. a. on «Internatsionaal» Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei hümniks.

Varšavjanka

Revolutsiooniline laul

Marsi tempos

1. Vaen-lu - se - tor - mid meist tuis - ka - vad ü - le,

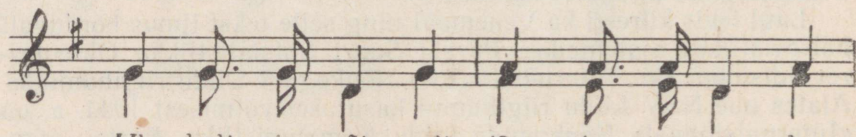
vi - ha - selt rõ - hu - vad tu - me - dad jõud;

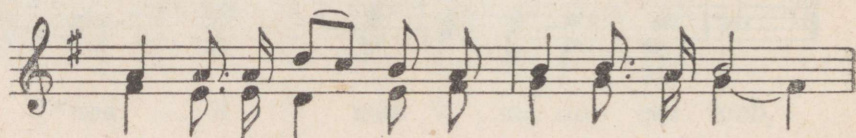
vaen - las - te vas - tu viib võit - lus - te - sü - le -

ees meil on tund - ma - ta saa - tu - se - sõud.

Uh - kelt ja võim - salt tõs - ta - me siis - ki

töö - lis - te võit - lu - se - lip - pu mé käes,

as - tu - me rah - vas - te võit - lu - se - rit - ta,

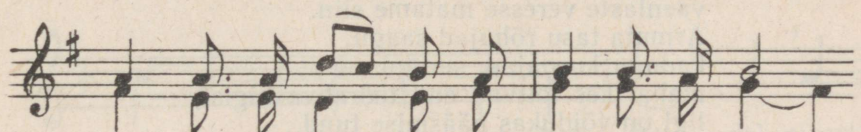

nõu - a - me õi - gust ja va - ba - dust väes.

Refrään

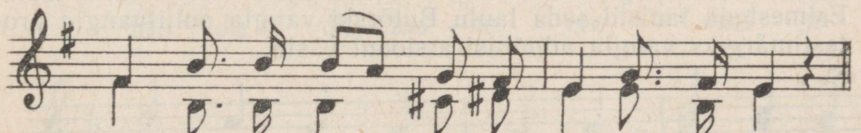
Ve - ri - seks võit - lu - seks ko - hus meid kut - sub -

vap - ralt siis e - da - si, töö - lis - te - väed!

Ve - ri - seks võit - lu - seks ko - hus meid kut - sub -

vap - ralt siis e - da - si, töö - lis - te - väed!

1. Vaenlusetormid meist tuiskavad üle,
vihaselt rõhuvad tumedad jõud;
vaenlaste vastu viib võitlustesüle —
ees meil on tundmata saatusesõud.
Uhkelt ja võimsalt tõstame siiski
tööliste võitluselippu me käes,
astume rahvaste võitluseritta,
nõuame õigust ja vabadust väes.

Refrään: :;Veriseks võitluseks kohus meid kutsub —
vapralt siis edasi, töölisteväed!;:

2. Nälgida seni jäänd tööliste osaks —
vennad, kas võime siis vaikida veel?
Võllas ja tapjate vihane kisa
võitlejaid vahvaid ei kohuta teel:
ükski ei kao, kes võitluseväljal
ohvriks on langenud aadete eest;
miljonid tänul neid kannavad meeles,
vaimustust saavad veel võitlusestest.

Refrään.

3. Jälgid on meile türannide troonid,
püha meil orjade valu ja piin:
rahvaste verrega määratud kroonid
vaenlaste veresse matame siin.
Armuta tasu rõhujad saagu,
kadugu kurnajad, suregu sund;
maha! kes toitvad end töörahva higist, —
ligi on võidukas pääsmise tund.

Refrään.

M ä r k u s.

«Varšavjanka» on poola revolutsiooniline laul, mis loodi 1883. aastal. 1897. a. tõlgiti see vene keelde ja sellest ajast peale on ta olnud vene revolutsiooniliste tööliste üks populaarsemaid võitluslaule. Laulu tõlkija G. M. Kržižanovski rikastas oluliselt poola algallika sisu, tugevdades selle võitluslikke, revolutsioonilisi jooni. Esimestena laulsid seda laulu Butõrski vangla poliitvangid protestimärgiks vangla administratsiooni vastu.

Laul Leninist

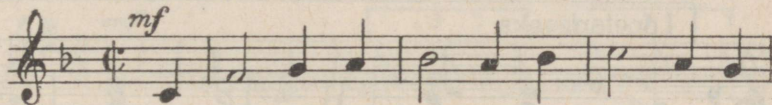
O. Kolõšov

B. Aleksandrov

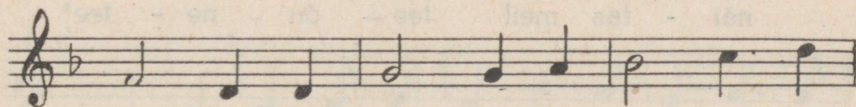
1905

Mõõdukalt

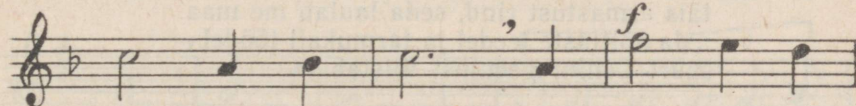
mf

1. Laul pil - vis - se ran - dub, laul päik - se - ni

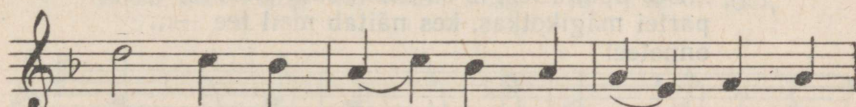
kan - dub, täis ar - mas - tust rind, se - da

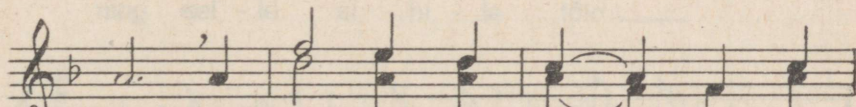
lau - lab me maa. Ja võit - lus - te

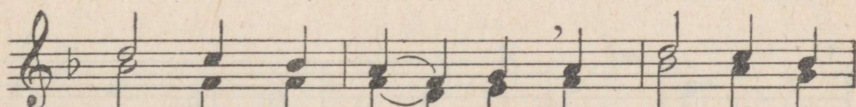
tee - del ja tar - mu - kail töö - del suurt

Le - ni - ni gee - ni - ust ü - lis - tab

ta. Ja võit - lus - te tee - del ja

tar - mu - kail töö - del suurt Le - ni - ni

Kordamiseks

gee - ni - ust ü - lis - tab ta. 2. Su

Lõpetamiseks

näi - tas meil tee — õn - ne - tee!

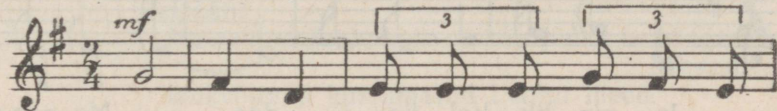
1. Laul pilvisse randub, laul päikseni kandub,
täis armastust rind, seda laulab me maa.
.:Ja võitluste teedel ja tarmukail töödel
suurt Lenini geeniust ülistab ta.:
2. Su käte all, Lenin, on võitluste leegis
saand tugevaks suur Kommunistlik Partei.
.:Armee oled loonud, kes kuulsust meil toonud,
kui lahinguis vaenlased puruks ta löi.:
3. Sa õitsele viisid me Nõukogu riigi
ja õnne eest võitluses käisid me eel.
.:Ees lipuna leegib su nimi, suur Lenin,
partei mägiotkas, kes näitab meil tee —.:
õnneteel

Partei meid juhib

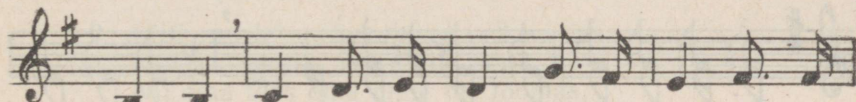
S. Mihhalkov

V. Muradeli
1908

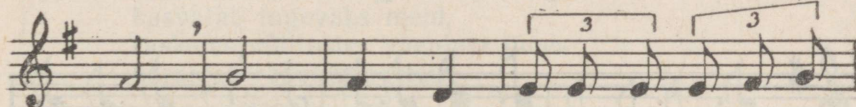
Pidulikult

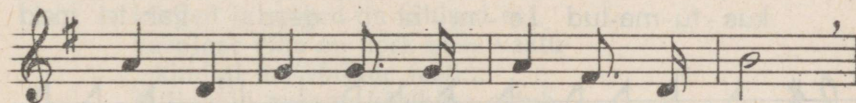
1. Aus - ta - gem neid, kes kord võit - lus - se

tõu - sid, võit - ma - tult võim - sa par - tei mei - le

lõid, rah - va - le õi - gust ja va - ba - dust

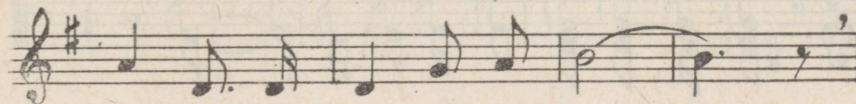
nõud - sid ning sel - le si - hi - le töid,

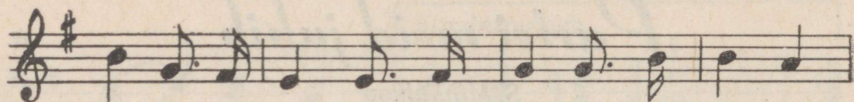
ning sel - le si - hi - le töid. _____

Ras - ke on rah - vas - tel ol - nud tsa - ris - mis

sün - ge - te aas - ta - te tee. _____

Siis a - ga võit - lu - ses, siis kom - mu - nis - mis

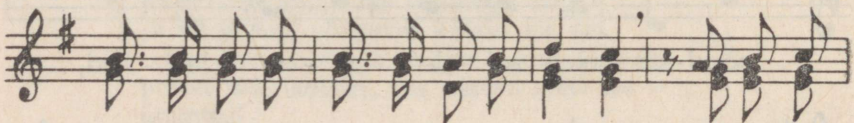
le - nin - lik koi - tis i - dee. — Me rah - vas

teab, kui suureks jõuks ta hin - ges saa - vad kõik - võit - vad

kus - tu - ma - tud Le - ni - ni i - deed. Par - tei meid

ju - hib, uu - ed a - va - ru - sed a - vab ja kom - mu -

nis - mi kõr - gus - te - le ra - jab teed! Ja kom - mu -

nis - mi kõr - gus - te - le ra - jab teed! —

1. Austagem neid, kes kord võitlusse tõusid,
võitmatult võimsa partei meile löid,
rahvale õigust ja vabadust nõudsid
::ning selle sihile tõid::
Raske on rahvastel olnud tsarismis
süngete aastate tee.
Siis aga võitluses, siis kommunismis
leninlik koitis idee.

Refrään:

Me rahvas teab, kui suureks jõuks ta hinges
saavad
kõikvõitvad kustumatud Lenini ideed.
Partei meid juhib, uued avarused avab
::ja kommunismi kõrgustele rajab teed!::

2. Liitis partei meie rahvad ja koondas
ühiseks pereks, kel ühine siht.
Nii oma töös oma õnne me loomas,
::nii on partei meie juht!::
Täide me mõtteid ja lootusi viies
kasvatab tugevaks meid,
rasketes võitlustes vaenlasi lüües
karastab rahvast partei.

Refrään.

3. Ei, meid ei kohuta võitluste raskus,
kõrged ja selged on tähised eel,
vaenlase viha on nõrk meie vastu
::kindlal me võitude teel!::
Miljoneid meiega käsikäes astub,
tundmata taganemist!
Võidult nie võidule läheme vastu,
eesmärgiks meil kommunism.

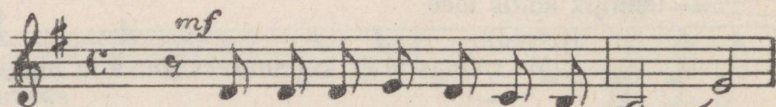
Refrään.

On võimas meie kodumaa

S. Alõmov

A. Novikov
1896

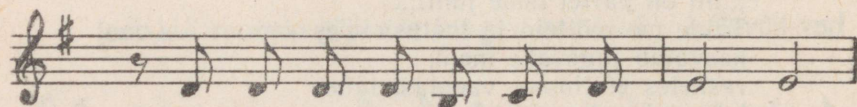
Pidulikult

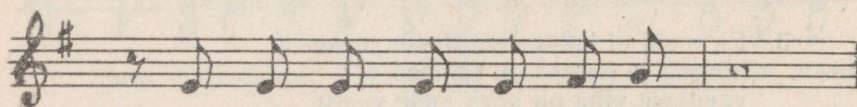
1. On heame e - lu ko - du - maal, —

siin va - balt töö - ta - me ja loo - me

Töös õn - ne ko - du - maa - le too - me,

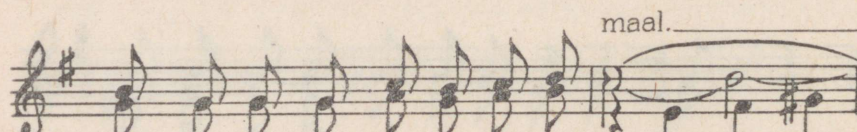
nii veel - gi võim - sa - maks ta saab.

Töös õn - ne ko - du - maa - le too - me,

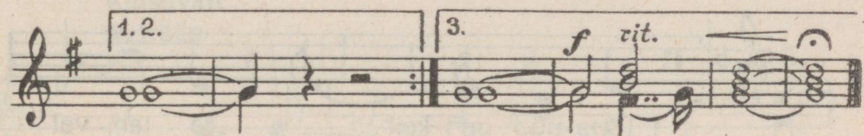
nii veel - gi võim - sa - maks ta saab. On heame e - lu ko - du -

maal, on heame e - lu ko - du me ko - du -

maal. On hea me e - lu ko - du -

maal. — maa, — me maa!

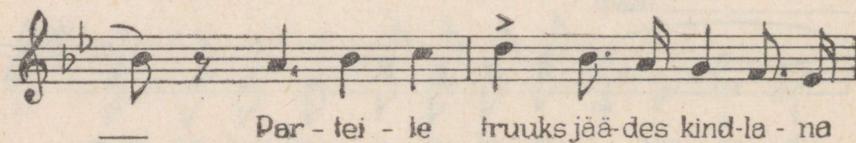
1. On hea me elu kodumaal,
siin vabalt töötame ja loome.
.:Töös õnne kodumaale toome,
nii veelgi võimsamaks ta saab.:
On hea me elu kodumaal (3 korda).
(III häälele — me kodumaal)
2. Maailmas pole sellist maad,
ei ole teist nii imekaunist,
.:kus veel nii võimsalt kõlaks laulud,
kus päike nõnda paista saaks.:
Maailmas pole sellist maad (2 korda), ei leidu õnnelikumat.
(III häälele — ei sellist maad)
3. On võimas meie kodumaa,
ei suuda keegi võita teda,
.:ja julgelt leninlikku rada
ta sammub kindlalt ühtsena.:
On võimas meie kodumaa (3 korda), me maal!
(III häälele — me kodumaa)

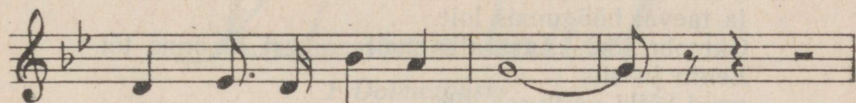
Mu kallis kodumaa

A. Dostal

S. Tulikov
1914

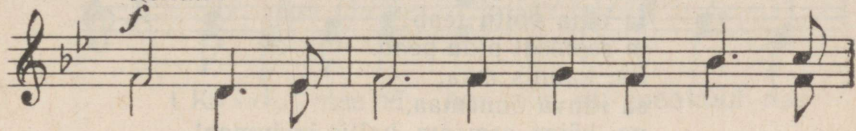
Mehiselt, jutustades

töö - rah - vas vaen - last löi. —

**Kutsuvalt
Refrään**

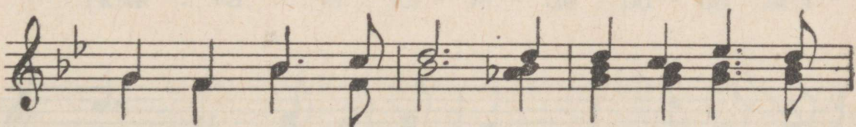
1-3. Nüüd õi - gel teel me rah - vas sam - mu

seab, ta o - ma või - tu teab ja rõõmsat pi - du

peab. — Sa, kau - nis maa, sa

rah - va õn - ne - maa, mu kõi - ge arm - sam,

kal - lis ko - du - maa! —

1. Tõusnud on koit
ja taeval hõõgumas loit.
Oktoobriäike «Auroralt» meil päikest ja õnne tõi.
Lenin ju siis
meid kõiki võitlusse viis.
Parteile truuks jäädes kindlana töörahvas vaenlast löi.

Refrään:

Nüüd õigel teel
me rahvas sammu seab,
ta oma võitu teab
ja rõõmsat pidu peab.
Sa, kaunis maa,
sa rahva õnnemaa,
mu kõige armsam, kallid kodumaal

2. Ühtsus meid seob
ja muudab võitmatuks teod.
Meil saavad jõed uued sängid ja taigas nüüd linnad on.
Steppide maa
meil üha rikkamaks saab.
Parteile järgnedes rahvas veel rikkamaks muudab maa.

Refrään.

3. Päeval ja ööl
me valvel, kaitseme tööd.
Me laste õnne eest valvel, et lilled meil õitsta saaks.
Võimsalt kui müür
me rahu kaitseme nüüd.
Uut elu kindlalt me rajame õitseval kodumaal.

Refrään.

Kodumaa kaitset

I. Dolmatovski

D. Šostakovits

1906

Mõõdukalt

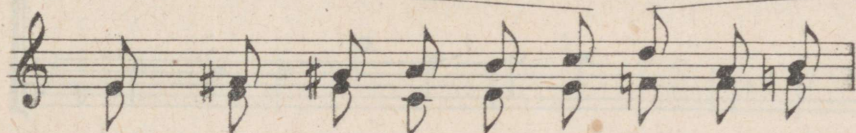
t Ko - du - maa nā - hes, Ko - du - maakuul - des

len - dab ta poegsi - ni - kõr - gus te tuul, - tes.

Ar - mas - tus, lem - bus saa - dab su len - du.

Mosk - va, ta tor - ni - de pu - na - sed

tä - hed, ku hu ka lä - hed, saa - da - vad

sind si - nu tee - del, saa - da - vad sind si - nu tee - del.

1. Kodumaa nähes, Kodumaa kuuldes
lendab ta poeg sinikõrguste tuultes.
Armastus, lembus saadab su lendu.
Moskva, ta tornide punased tähed,
kuhu ka lähed, saadavad sind sinu teedel,
saadavad sind sinu teedel.
2. Kodumaa mõistab, teab, et ta lastel
vaenlasi võita on küllaltki raske. —
Võit aga saabub. Tõde ei taandu.
Õiged ja julged kui teras on kindel.
Kaitsed me rahu, rahu eest seisad sa rindel,
rahu eest seisad sa rindel.
3. Kodumaa kuuleb, Kodumaa vaatab,
rõõm oma poega tal teele on saata.
Kodumaa silmis tiirled sa pilvis...
Tormiseid päevi sul tulla võib palju,
raskustes kõigis, seltsimees, seisa kui kalju,
seltsimees, seisa kui kalju!

Hümn suurele linnale

A. Fatjanov

R. Glier

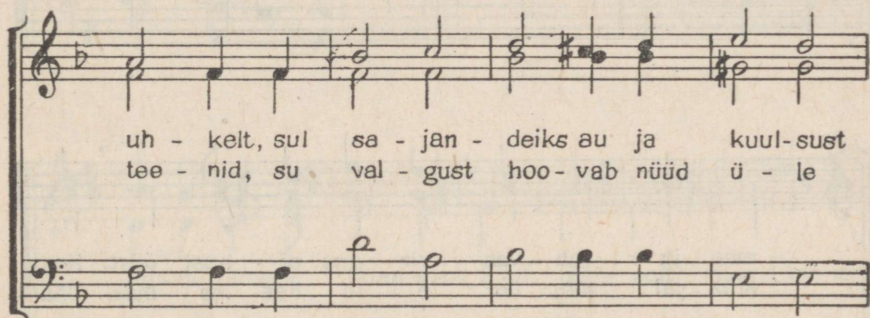
Pidulikult, rahulikult

1875—1956

mf

1. Suur või - mas linn, sei - sad kind - la - na ja
2. (00,) Le - nin - gred, kind - lalt Ko - du - maad sa

uh - kelt, sul sa - jan - deiks au ja kuul - sust
tee - nid, su val - gust hoo - vab nüüd ü - le

tõi ok - toob - ri - torm, mis „Au - ro - ralt” puh - kes. Tõi
maa. Teed uu - de el - lu siin näi - tas Le - nin, tõi

õn - ne ja töö - rah - va rii - gi meil löi. Koit
 ke - va - det maa - il - ma rah - vai - le ta. Meil'

tõu - sis tae - va, pi - me - dus on läi - nud, me
 saa - bund jää - valt ke - va - de ja val - gus, k seab

maa ja rah - vas vir - gus pi - kast ööst. Kes
 kõik - jal töö, on e - lu hea me maal. Jää

ii - al õn - ne po - le kus - kil näi - nud, see
 ter - veks, linn, sa kom - mu - nis - mi al - gus, su

1. *f*

kii - dab lau - lus Ko - du - maad ja tööd 2. Oo,
koi - du - kiir las sã - rab i - gal -

2. *f*

raal! — Suur vôi - mas linn, sa töid

Ko - du - maale kuul - sust, Sind jää - valt aus - tab me

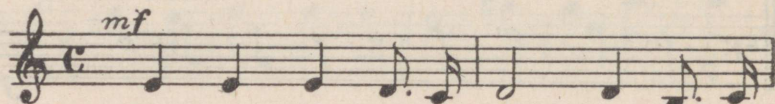
maa — Le - - - nin - grad! — *ff*

Maailma Demokraatliku Noorsoo hümn

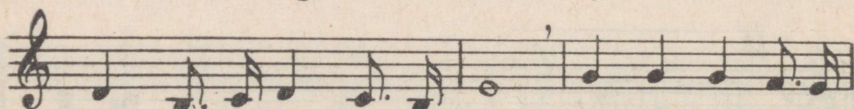
L. Ošanin

A. Novikov
1896

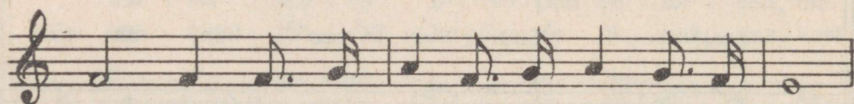
Marsi taktis

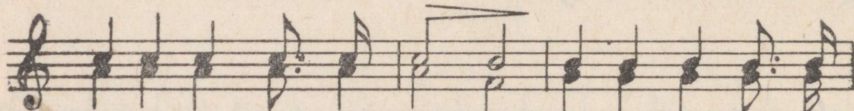
1. Kõi - gi rah - vas-te lap - sed, ra - hu -

u - nis-tus pü - ha on meil. A - jal kar-mil ja

ras - kel käi - me õn - ne eest võit - lu - se - teil.

Kõi-gil mand-ri - tel, saar-tel, me-rel, maa-il - ma -

kaar-tel i - ga-üks noor-test kä - si. meil and - ku,

võit - le - me, sõb - rad, koos! 1-3.Noor-te

sõp-rus-laul, nüüd kõ - la võim-salt sa, võim-salt
II hääl: kõ-la sa,

sa, kō-la sa, võim-salt sa, kō-la sa, se-da

lau-lu tap-pa ii - al-gi ei saa, eal ei saa, eal ei

saa, eal ei saa, eal ei saa! eal ei saa!

Noor Noor-te-ga, te-ga koos se-da

kor-da - vad maa - il - ma maad. Se - da

lau-lu tap-pa ii - al-gi ei saa, eal ei saa, eal ei

saa, eal ei saa, eal ei saa! eal ei saa!

1. Kõigi rahvaste lapsed —
rahuunistus püha on meil.
Ajal karmil ja raskel
käime õnne eest võitlusetel.
Kõigil mandritel, saartel,
merel, maailmakaartel
igauks noortest
käsi meil andku, —
võitleme, sõbrad, koos!

Refrään: Noorte sõpruslaul — nüüd kõla võimsalt sa,
võimsalt sa, võimsalt sa.
Seda laulu tappa iialgi ei saa,
eal ei saa, eal ei saa!
Noortega koos
seda kordavad
maailma maad.
Seda laulu tappa iialgi ei saa,
eal ei saa, eal ei saa!

2. Sõjasõpru sa hindad,
karme lahinguid rindel sa tead.
Jäävaks sõpruseks kindlalt
liitis õiglane veri me read.
Hingelt ausad ja julged
noored — meiega tulge!
Rahvaste õnne,
päikselist homset
hoiame, sõbrad, käes!

Refrään.

3. Meie kordame vannet,
tuleb nooruse südamest see —
lippu kõrgemal kandes
seista pühade õiguste eest!
Jälle rahu on ohus.
Nüüd on kõikide kohus —
need, kes on ausad,
meiega tõusku
sõdade vastu koos!

Refrään.

M ä r k u s. Nimetatud laul sai I Ülemaailmsel Noorsoofestivalil Prahast 1947. a. esimese preemia ning on sellest ajast kogu maailma demokraatliku noorsoo hümniks.

Laskem laulu

K. Korsen

Kaanon

①

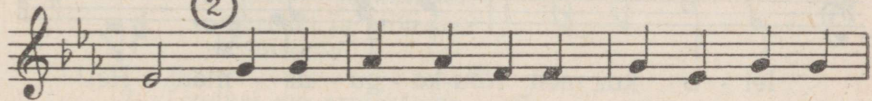

Las-kem, sõb - rad, rööm - sat

lau - lu, rök - ka, ka - ja, org ja

②

laas! Kai-gu, nurmja si-nav kau-gus, kõ - la

③

vas-tu, õit-sev maa! Kut-sub laul - ma kau-neid

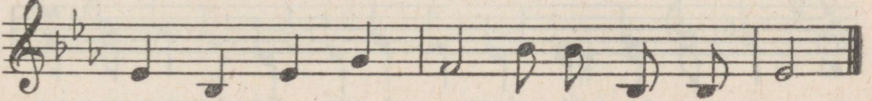

vii - ee met - sas lin - de mei - e

④

hääL. Röö - mu rän - nul kaa - sa

vii - ge, kõ - la, laul, o - rus, jõel ja mäel!

Komsomol

S. Mihhalkov

A. Novikov

1896

Elavalt

mf

Võid maa - il - ma lä - bi käi - a, vii - maks

üt - le - ma pead sa: tub - li - mat ei noo - rust

lei - a kui meil Nõu - ko - gu - de - maal. Hei!

mf

Kes on e - si - rin - nas töö - del? Kom - so - mol, kom - so - mol!

Ja - la - väes ja me - re - tee - del? Kom - so - mol, kom - so - mol!

f

Kae - van - du - ses ja kol - hoo - sis, i - gas ma - jas,

i - gas koo - lis, lin - na - des ja kü - la - des, me - re -

1. Võid maailma läbi käia,
viimaks ütleva pead sa:
tublimat ei noorust leia
kui meil Nõukogudemaal. Hei!

Refrään: Kes on esirinnas töodel?

Komsomol, komsomol!
Jalaväes ja mereteedel?
Komsomol, komsomol!
Kaevanduses ja kolhoosis,
igas majas, igas koolis,
linnades ja külades,
meredel ja pilvedes?
Komsomol!

2. Teadusi me armastame,
ei me iial noruta.
Raamatutest teada saame,
kuidas õnne rajada. Hei!

Refrään.

3. Olgu töö! või olgu koolis,
asjata ei räägita:
«Nendele, kes komsomolis,
miski pole võimata!» Hei!

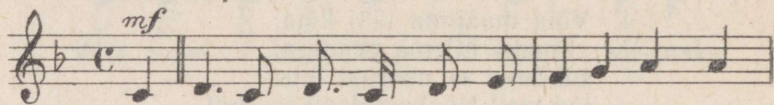
Refrään.

Kaevurite-kommunistlike noorte marss

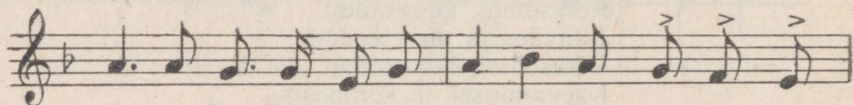
K. Korsen

L. Tauts
1914

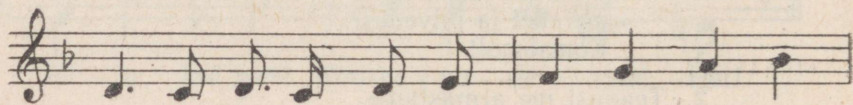
Marsi tempos

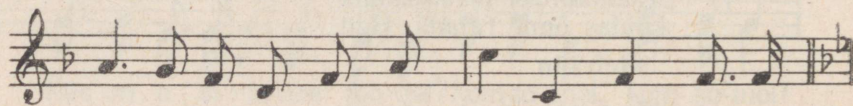
1. On sõp-rus liit-nud kae-vu-ri-te read, meid,

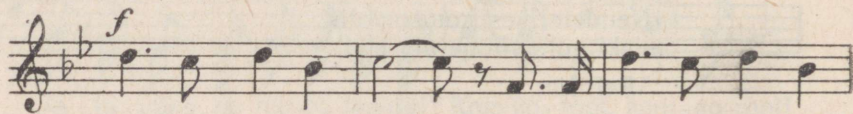
mit-me rah-va noori pa-ri-maid. Bri-gaad meil

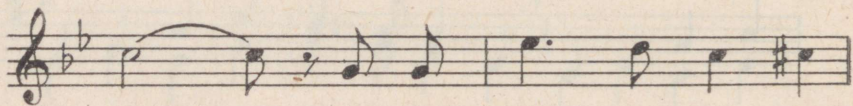
vap-per, sih-ti ũ-hist kind-lalt teab, koos

püs-ti-ta-me toot-mis-re-kor-deid. Too-me

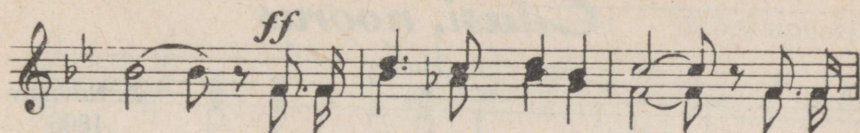
maa seest soo-ju-se! — Gaa-si ko-du-lin-na-

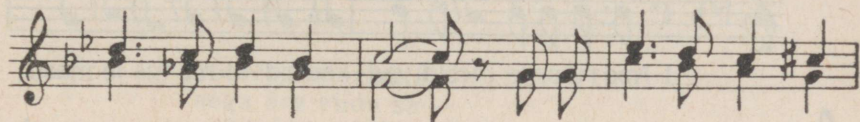
le! — Mei-e kae-vu-ri-te

suur ar-mee kom-mu-nis-ti ra-jab

teed! Too-me maa seest soo-ju - se! — Gaasi

ko - du - lin - na - le! — Mei-e kae-vu - ri - te

suur ar - mee kommu - nis - mi ra - jab teed!

1. On sõprus liitnud kaevurite read,
meid, mitme rahva noori parimaid.
Brigaad meil vapper, sihti ühist kindlat teab,
koos püstitame tootmisrekordeid.

Refrään: :;Toome maa seest soojusel
Gaasi kodulinnale!
Meie kaevurite suur armee
kommunismi rajab teed!;:

2. Las jõudsalt keerleb puuritera käes,
minõör, sa uusi kihte lõhesta!
Las transportöör meil täielt käia iga päev,
rong, jõudu tehastele sõiduta!

Refrään.

3. On rahva õnneks, rõõmuks meie töö,
mis helget tulevikku ehitab;
me kirka hoop — see rahu vaenlast võimsalt lööb
ja sõjasüütajad ta purustab.

Refrään.

Edasi, noorus

L. Ošanin

A. Novikov
1896

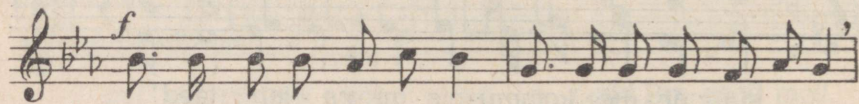
Rõõmsalt, marsi tempos

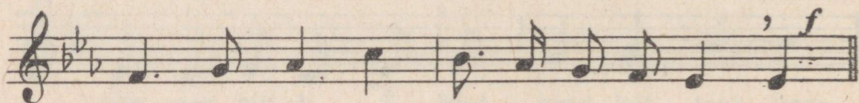
1. Noo-ru-se-le meeldi-vad kau-nid u-nis-tus-te maad,

päik - se - ni me lau - lud ka - ja - vad.

Seal, kus kul-geb noor-te tee, lil - li puh-keb õi - tes-se,

võim - said lin - nu ker-kib kõr-ge - le. Meil

ees kin - del tee!

Meil ees _____ on kin-del tee! Ke - vad -

päi - ke - se lõõm mei-e soon-tes veel kõeb.

maa õit - sel taas;

Me maa _____ on õit-sel taas; või - dus

võim-saks ja tar-mu-kaks saand me tii-vad! väed! Tööle!

2. Sõber, ära seisata,
 aega ära viida sa —
 ootab käte töökust Kodumaa!
 Sooritagem suuri töid,
 et siis uhke olla võib
 meie võimsa riigi iga hõim!

Refrään: Meil ees kindel tee!
 Kevadpäikese lõõm
 meie soontes veel kõeb.
 Las näeb iga päev,
 kuidas kaunimalt õitsele läeb
 me kodu!

3. Ei meid raskus heiduta,
 ei me vaeva karda ka,
 meie jõud teeb uhkeks Kodumaa!
 Kuigi vahel julgus kaob,
 pea ehk veidi norgu vaob,
 noorus siiski hoiab oma au!

Refrään: Meil ees kindel tee!
 Kevadpäikese lõõm
 meie soontes veel kõeb!
 Me hüüd ja me püüd:
 Sulle ustavalt järgneda nüüd,
 me rahvas!

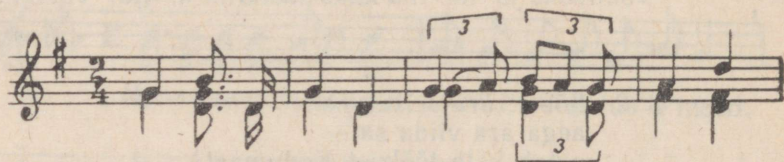
4. Sõprus liitnud meie read,
 sihti igaüks meist teab,
 nii meid edu kindel ootab pea!
 Noorusele meeldivad
 kaunid unistuste maad,
 päikseni me laulud kajavad!

Refrään: Meil ees kindel tee!
 Kevadpäikese lõõm
 meie soontes veel kõeb!
 Kui järg meie käes,
 valmis võitluseks, tööks on me väed!
 Tööle!

Noorte pioneeride marss

A. Žarov

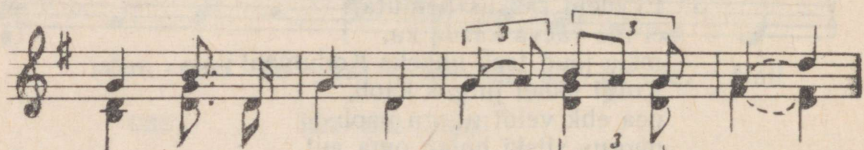
S. Deškin

1. Sä - ra - ge, ööd, kui lee - ki - vad lõk - ked!

Mei - e - pio - nee - rid, töö - lis - te lap - sed.

Saa - bu - nud kau - nis aeg mei - le nüüd.

„A - la - ti val - mis!” pio - nee - ri - de hüüd.

1. Särage, ööd, kui leekivad lõkked!
Meie — pioneerid, tööliste lapsed.
Saabunud kaunis aeg meile nüüd.
«Alati valmis!» pioneeride hüüd.

2. Koondudes kindlalt ühiseks rindeks,
oleme valmis võitluseks, töödeks.
Kõlamas julgelt võitlusehüüd,
eeskujuks olla pioneeride püüd.
3. Kõlamas laulud, säramas silmad,
komsomol juhhib ikka meid kindlalt.
Saabunud kaunis aeg meile nüüd.
«Alati valmis!» pioneeride hüüd.
4. Laulame uljalt rõkkavat laulu.
Au pioneerel — maailma noortel!
Kõlamas julgelt võitlusehüüd,
eeskujuks olla pioneeride püüd.
5. Punased lipud heiskame meie,
tööliste lapsed, järgnege meile!
Saabunud kaunis aeg meile nüüd.
«Alati valmis!» pioneeride hüüd.

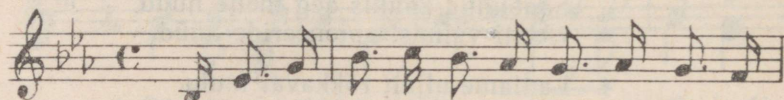
Rõõmus tuul

V. Lebedev-Kumatš

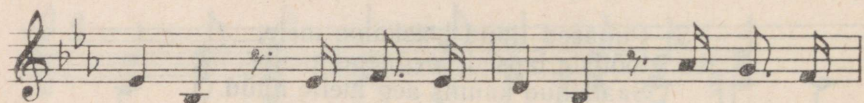
I. Dunajevski

1900 — 1955

Marsi tempos

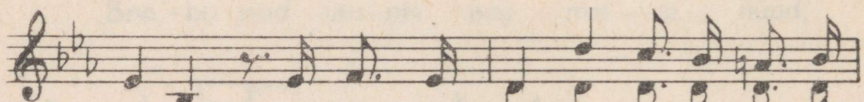
1. Te laul-ge he - li - se - vaid lau - le, rõõmsad

tuu - led! Jaa, rõõmsad tuu - led, jaa, rõõm - sad

tuu - led, nii pal - ju ju - tus - ta - da või - vad tei - e

huu - led, sest kõik maa - ilm on lä - bi käi - dud

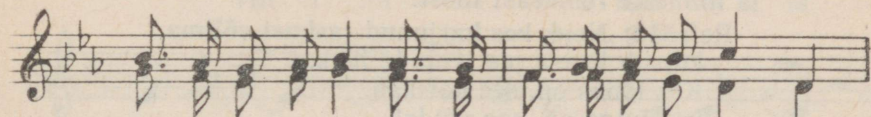
teil. Laul - ge lau - lu - sid metsa - de

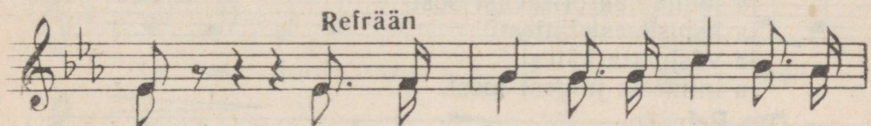
kõ - nest ja va - hus - te voo - gu - de

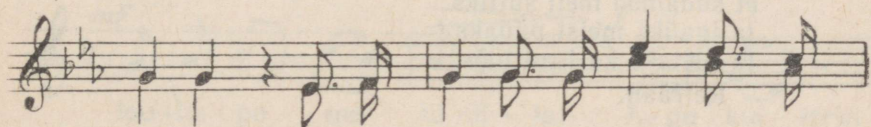
jõust, ja kõ - mi - se - vast kõu - est ja

sü - ga - vus - te põu - est, ja i - ni - meste rööm - sašt

tööst Neid, kes har - ju - nud ras - ku - si

võit - ma, kut - sub kaa - sa me lau - lu - de

hõik — Kes lõ - bus on, see hõis - kab, kes

jul - ge on, see võidab, kes ot - si - mas, see lei - ab kõik.

1.—4. Te laulge helisevaid laule, röömsad tuuled!
Jaa, röömsad tuuled, jaa, röömsad tuuled,
nii palju jutustada võivad teie huuled,
sest kõik maailm on läbi käidud teil.

1. Laulge laulusid metsade kõnest
ja vahuste voogude jõust
ja kõmisevast kõuest
ja sügavuste põuest
ja inimeste röömsast tööst.

Refrään: Neid, kes harjunud raskusi võitma,
kutsub kaasa me laulude hõik.
Kes lõbus on, see hõiskab,
kes julge on, see võidab,
kes otsimas, see leiab kõik.

2. Laulge lugusid Arktika jäädest
ja lõunamaa õitsevast ööst
ja kohisevast lättest
ja väsimata kätest
ja inimeste julgust tööst.

Refrään.

3. Laulge laulusid kuulsusest üllast
ja sangareist, teadlaste tööst,
et südamed meil süttiks
ja igaüks meist püüaks
ja ületaks ka isad töös.

Refrään.

4. Laulge laulusid, nõnda et kõlaks
neis rahvaste kevade laul,
et pasunad kõik hüüaks,
et huuled kaasa laulaks
ja röömsalt jalad astuks teel.

Refrään.

Ei saa mitte vaiki olla

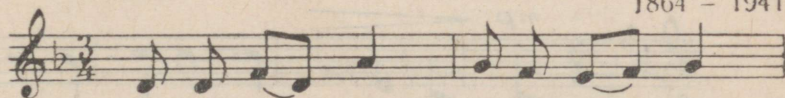
A. Haava

Eesti rahvaviis

M. Härma

1864 - 1941

Möödukalt

Ei saa mit - te vai-ki ol - la,
Vai-ki - mi - ne o - leks va - le.

lau-lu - vii - si lõ-pe-ta. Ta-han õi - ge
sun-niks sü - dant lõh-ke-ma.

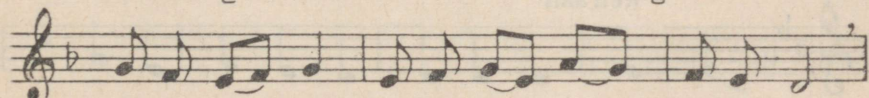
ta - sa laul - da, ta - sa kan - nelt

he - lis - ta, et ei sind, mu kõi - ge kal - lim,

lau-lu - ga me tü - li - ta. A - ga kui torm

mi-nu kand - lelt kos-tab siis - ki kõr-vu sull',

siis sa i - se o - led süü - di,

miks nii ar - mas o - led mull'!

Nooruse laul

J. Sütiste

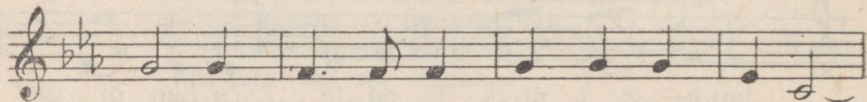
V. Reiman
1906

Valsi tempos

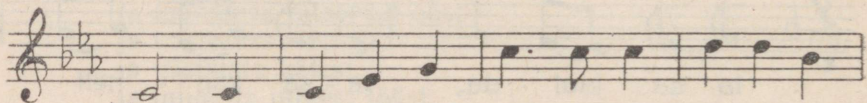
mp

1. Meid kii-gu-tab lai-a-de lai-ne-te

sõud ning päi-ke-sest sä-ten-dab me-ri.—

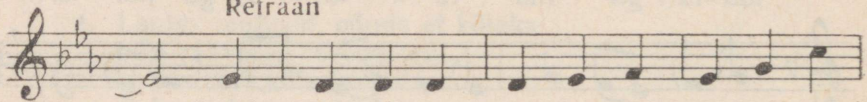

— Me noo-rus on võit-lus, me noo-rus on

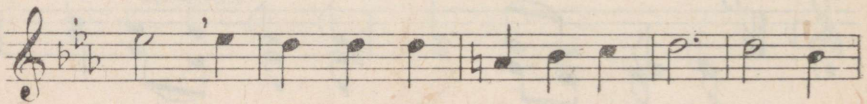

jõud, ja jul-ge on noo-ru-se ve-ri.—

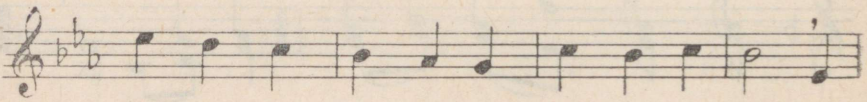
Refrään

— Meid ü-hen-dab pii-ri-tu ko-du-maa

pind ning va-ba-dus saa-dab me sam-mu Nüüd

rah-vas-te vend-lu-sest he-li-seb rind, töö

ka - ras - tab rõõ - mu ja ram - mu. —

1. Meid kiigutab laiade lainete sõud
ning päikesest sätendab meri.
Me noorus on võitlus, me noorus on jõud
ja julge on nooruse veri.

Refrään: Meid ühendab piiritu kodumaa pind
ning vabadus saadab me sammu.
Nüüd rahvaste vendlusest heliseb rind,
töö karastab rõõmu ja rammu.

2. Me liitu ei kõiguta torm ega põud,
ei vaenlase ähvardav äike.
Me noorus on võitlus, me noorus on jõud
ja noorus on õhetav päike.

Refrään.

3. (Kordub esimene salm.)

Kaunimad laulud

P. Ruubel

F. Saebelmann

1851 — 1911

Vaimustusega

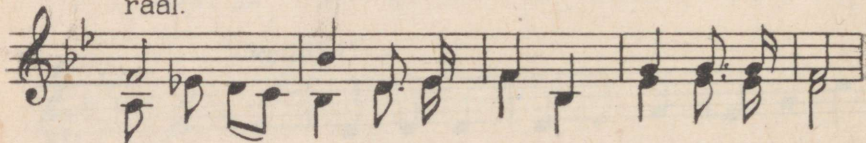

1. Kau - ni - mad lau - lud pü - hen - dan sull,
2. Prii - u - se päi - ke pais - tab me maal,

va - ne - ma - test ar - mas - ta - tud kal - lis ko - du -
rõ - hu - ja - test va - bas - ta - tud Ka - le - vi - te

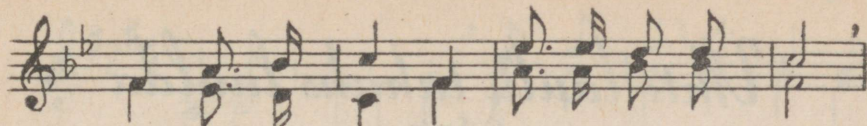
maa.
raal.

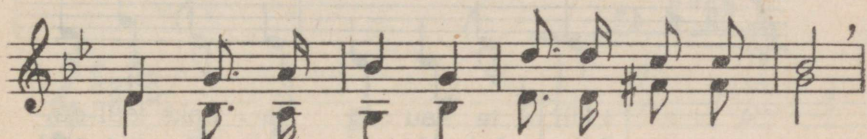
ko - du - maa! Võim - sas - ti tuk - sub sū - da siis mul,
ko - du - raal! Or - ju - se küt - ked pu - rus - tud maas,

kui sul - le lau - len, mu i - sa - maa!
muis - te - ne prii - us meil jäl - le käes!

Tae - vas - se tōu - seb tu - gev lau - lu - hääli
Sä - ra - ma löö - nud ko - du - pin - nal koit,

sü - da - me põh - jast vai - mus - tu - se väel.
Ees - ti - maa tae - vas va - ba - du - se - loit.

Pü - ha - maks pai - gaks o - led mul ik - ka,
Pa - re - mad päe - vad paist - ma meil jää - vad,

ku - ni veel sü - da tuk - sub mul sees!
kau - ni - mad e - jad oo - ta - vad ees!

Võim - sas - ti kõ - la siis, ü - hi - ne laul:

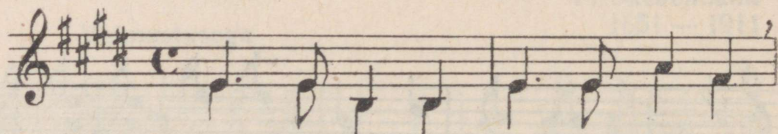
„Oit - se - gu, kas - va - gu ko - du - maa!”

Ühte laulu tahaks laulda

G. Suits

R. Päts
1899

Võimsalt

1. Üh - te lau - lu ta - haks laul - da,
2. Ko - haks lä - bi rah - va hin - gest.

üh - te - ai - nu - kest, mis kui vä - gev me - re -
tõu - seks meeste meel, löök - sid väl - ku vai - mu -

lai - ne ker - kiks sü - da - mest. Mis kui
mõõ - gad suur - te töö - de teel. Lööksid

vä - gev me - re - lai - ne vee - reks ü - le
väl - ku vai - mu - mõõ - gad ko - du - tae - va

maa, ko - haks lä - bi rah - va hin - gest hiig - la -
all. Ja nii mõn - da kuld - set täh - te sä - raks

i - ha - na. Ko - haks lä - bi rah - va
 ü - le - val. Ja nii mõn - da kuld - set

hin - gest hiig - la - i - ha - na.
 täh - te sä - raks ü - le - val.

1. Uhte laulu tahaks laulda,
 ühteainukest,
 mis kui vägev merelaine
 kerkiks südamest.
 Mis kui vägev merelaine
 veereks üle maa,
 ;:kohaks läbi rahva hingest
 hiiglahana.;;
2. Kohaks läbi rahva hingest,
 tõuseks meeste meel,
 lööksid välku vaimumõõgad
 suurte tööde teel.
 Lööksid välku vaimumõõgad
 kodutaeva all.
 ;:Ja nii mõnda kuldset tähte
 säraks üleval.;;

Kui Kungla rahvas

F. Kuhlbars

K. A. Hermann

1851 - 1908

Rõõmsalt

mf

1. Kui Kung-la rah-vas kuld-sel a'al kord

is - tus ma - ha söö - ma, siis

Va - ne - mui - ne mu - ru - maal läks

kand - le - lu - gu löö - ma.

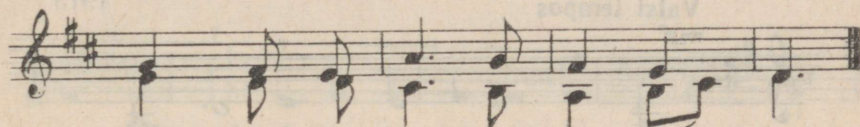
Läks a - ga met - sa män - gi - ma,

läks a - ga laan - de lau - lu - ga,

läks a - ga met - sa män - gi - ma,

läks a - ga laan - de lau - lu - ga.

1. Kui Kungla rahvas kuldsel a'al
kord istus maha sööma,
siis Vanemuine murumaal
läks kandlelugu lööma.
Läks aga metsa mängima,
läks aga laande lauluga,
läks aga metsa mängima,
läks aga laande lauluga.
2. Säält saivad lind ja lehepuu
ja loomad laululugu;
siis laulis mets ja meresuu
ja eesti rahva sugu.
Läks aga metsa ...
3. Siis kõlas kaunitl lauluviis
ja pärjad pandi pähe,
ja murueide tütreid siis
sai eesti rahvas näha.
Läks aga metsa ...
4. Ma laulan mättal, mäe peal
ja õhtul hilja õues,
ja Vanemuise kandle hääl
veel põksub minu põues.
Läks aga metsa ...

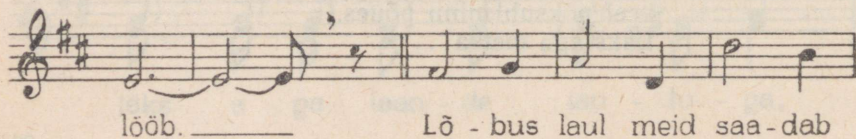
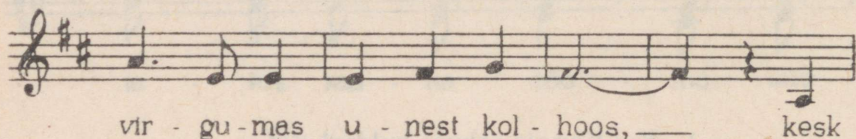
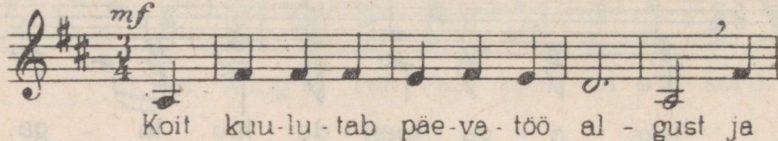
Laul heliseb kolhoosis

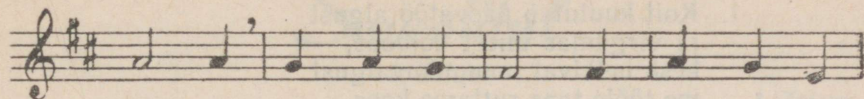
A. Otto

V. Kapp
1913

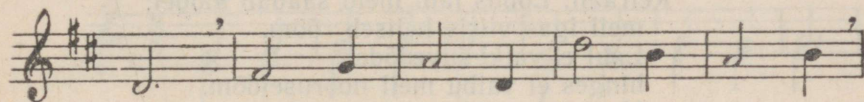
Valsi tempos

mf

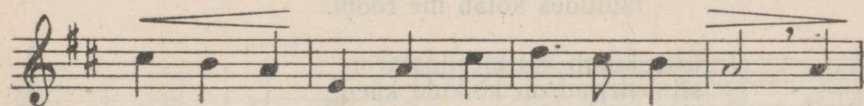

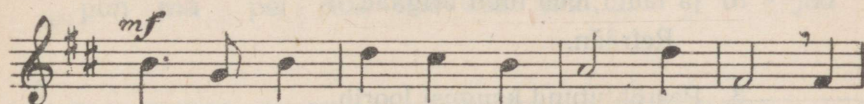
töö - del, meil i - gas vii - sis he - li - seb

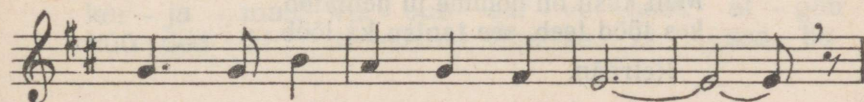
rõõm. Laul ei vai - ki su - ve - õõ - del,

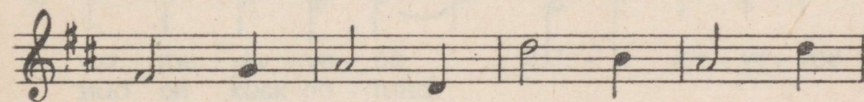
hin - ges ei vai - bu meil noo - ru - se - lõõm. Me

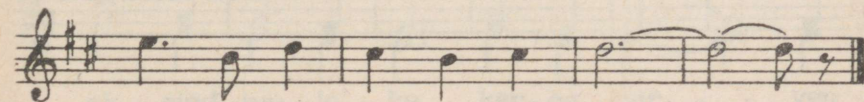
üm - ber nüüd i - gal - pool õit - seb maa, ei

vai - ki - da see - pä - rast saa. _____

Lõ - bus laul meid saa - dab töö - del,

lau - lu - des kõ - lab me rõõm. _____

1. Koit kuulutab päevatöö algust
ja virgumas unest kolhoos,
kesk helkivat hommikuvalgust
me tööle taas ruttame koos.
Käib väljal ja aedades hoogne töö,
mets lauludest kajama lööb.

Refrään: Lõbus laul meid saadab töödel,
meil igas viisis heliseb rõõm.
Laul ei vaiki suveöödel,
hinges ei vaibu meil nooruselõõm.
Me ümber nüüd igal pool õitseb maa,
ei vaikida seepärast saa . . .
Lõbus laul meid saadab töödel,
lauludes kõlab me rõõm.

2. Siin kihab kui mesilastarus,
siin virgad on kõikide käed.
Meil töö juures naljad on varuks
ja silmades vaimustust näed.
Me juurime võsa ja karjamaad
ja laulu lööb tubli brigaad.

Refrään.

3. Pea õhtutund kaugusi loorib
ja ruttavad koju taas kõik,
kuid aasale lõbusaid noori
siis kutsub me laulude hõik.
Meil käsil on homme ju heinatöö,
kes tööd teeb, see tantsu ka lööb . . .

Refrään.

Suveõhtul

J. Zeiger

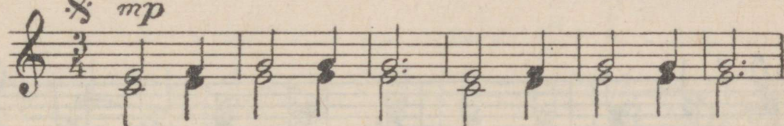
J. Zeiger

1897

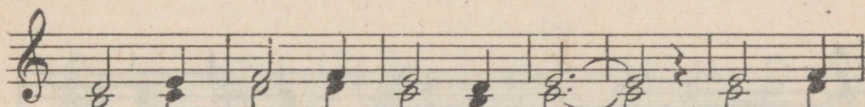
Eesti rahvaviisi töötlus

Parajalt

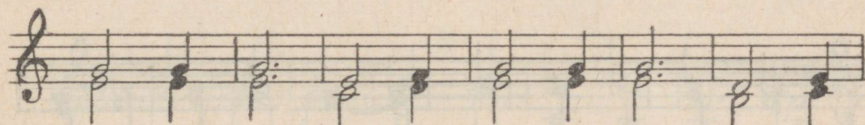
mp

1. Ü - le aa - sa - de, jär - ve si - ni - vee
5. Sa - lus lau - li - kud am - mu vai - ki - nud,

las - kub al - la u - du - vöö; — kau - gel
puh - ma pei - dus näe - vad und, — ul - jad

kar - ja - maal vai - bub sar - ve - hääl, al - gab
hüü - ded - ki vai - bund viim - se - ni: saa - bu -

Fine

su - me su - ve - öö. 2. Ü - le jär - ve - vee
nud on kesk - öö - tund.

ek - sind tuu - le - ke kar - ge vir - - ven -

du - se koob, — tää - mal hää - le - tus

kal - da kaa - si - kus öö - bik u - - ne -

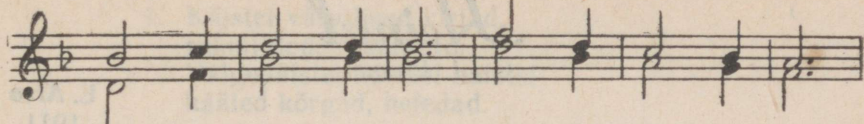
lau - lu loob. — 3. Ju - ba koi - du a'al -

al - gas hei - na - maal päik - se lõõ - mas ki - be

töö; — mei - e noor - te - le pol - nud

ras - ke see: röömsaid hui - keid ui - tab öös. —

ten.

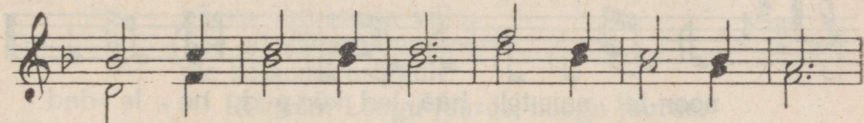

4. Ja kui hom - mi - kul an - ger - vak - sa - del

vi - ker - kaa - - re vär - vi - des

ten.

kas - te sä - de - leb, vi - kat vi - hi - seb,

noor - bri - gaad on kõi - ge ees

Heinal

L. Promet

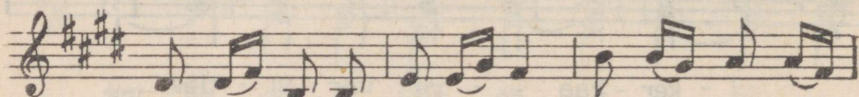
E. Arro
1911

Parajalt

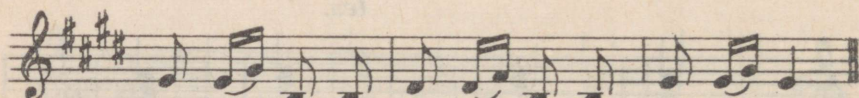
p

1 Käis - tel vär - vi - li - sed kir-jad,

ruk - ki - lil - led, ruk - ki - pead. Val - ge - päis - tel

noor - tel nais - tel hää - led kõr - ged, he - le - dad.

Refrään

Loo - gu juur - de, hoo - gu juur - de,

laul on ker - ge nä - gu lind! Kuu - le si - na,

hei - na - li - ne, nii - da, ä - ra

vaa - ta mind! meist saab kau - nim tant - su - paar!

1. Käistel värvilised kirjad,
rukki lilled, rukkipead.
Valgepäistel noortel naistel
hääled kõrged, heledad.

Refrään: Loogu juurde, hoogu juurde,
laul on kerge nagu lind!
Kuule sina, heinaline,
niida, ära vaata mind!

2. Kõige ees on kaunim piiga,
välgust kiirem kätepaar.
See neid sinisilmi väärrib,
kellel laiem heinakaar.

Refrään.

3. Väärrija on noor kui hommik,
päeva õhtusse ta viib.
See on käharpäine nooruk,
me kolhoosi brigadir.

Refrään: Loogu juurde, hoogu juurde,
laiem olgu heinakaar!
Täna õhtul, heinaline,
meist saab kaunim tantsupaar!

Kolhoosi lõikuspidu

K. Korsen

Eesti rahvaviis

A. Pajupuu

1926

Labajala valss

1. Oi, lõi - kus - pi - du, oi, rõõ - mu - pi - du!

lal, lal, lal, lal,

Lipp pu - nab ju - ba, pärg e - hib tu - ba.

lal, lal, la - la - la - la,

Meil pi - du - li - si, meil kü - la - li - si

lal, lal, lal, lal,

koos ko - gu me ra - joo - nist. La - se lau - lu,
lal, la - la - la - la, lal, lal

tee - me tant - su, kōik kol - hoo - si
Tral - la - la - la - la - la,

rah - vas! Kō - la, kan - nel,
la - lal - la - la - la - la. Hei! Kō - la, kan-nel.

tant-su - sam - muks an-na hoo - gu vah-valt!
Hei! Tant-su - sam-muks. Hei! An-na hoo-gu vah-valt!

1. Oi, lõikuspidu, oi, rõõmupidu!
Lipp punab juba, pärg ehib tuba.
Meil pidulisi, meil külalisi
koos kogu me rajoonist.

Refrään: ::Lase laulu, teeme tantsu,
kõik kolhoosirahvas!
Kõla, kannel, tantsusammuks
anna hoogu vahvalt!::

2. Meil täied aidad, meil suured laudad,
meil mesitaru, head talvevarud.
Laud toidurikas, peo peame pika,
oi, virgal nüüd on rõõmu!

Refrään.

3. Oi, laulu kajab me rahvamajast!
Nüüd pidupingist on tantsuringis
peo pillerkaaris kõik tantsupaarid
ühtjärgepidi sõõris.

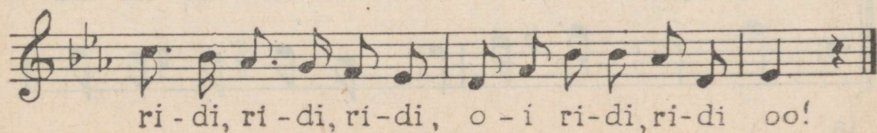
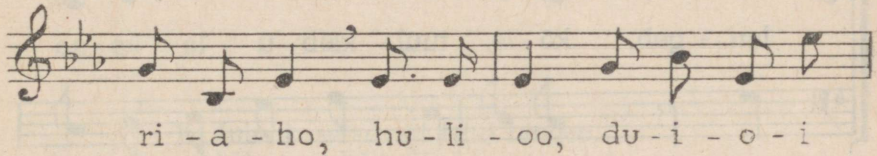
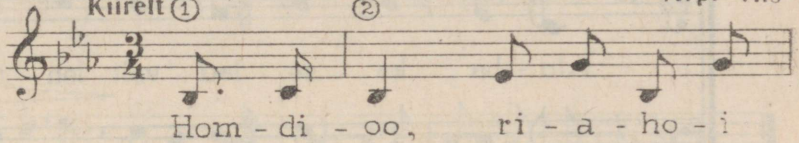
Refrään.

Alpi laul

Kiirelt ①

②

Alpi viis

Sügisemõtted

L. Koidula

T. Vettik
1898

p

1. Ju - ba ka - se - lad - valt leh - ti

lan - geb, kõ - le tuul käib ü - le ke - sa -

maa. Aas - ta kel - la rõõ - mu - hääl on

pp

lõp - pend: viim - seid tun - de hak - kab löö - ma

mf

ta Aas - ta kel - la rōō - mu-hääl on

lõp - pend: viim-seid tun - de hak-kab lōō-ma ta.

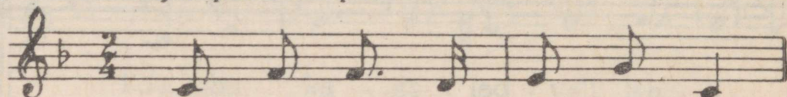
1. Juba kaseladvallt lehti langeb,
kõle tuul käib üle kesamaa.
.:Aastakella rōōmuhääl on lõppend:
viimseid tunde hakkab lōōma ta.::
2. Kena päike, kas sa väsi oled?
Pikkamisi pead seal tõstad sa.
.:Kurvalt oma laste peale vaatad,
sügise neid riisub armuta.::
3. Kõrged pilved, nagu hirmust aetud,
üle maa ja mere lendavad.
.:Kurehääl haledasti hüüdvad,
lõuna poole nemad tõttavad.::

Kolhoosi pillimehed

L. Tauts

L. Tauts
1904

Parajas polka tempos

Mei - e Jaan on kand - le - mees,

kõi - gist siin ra - joo - nis on ta ees.

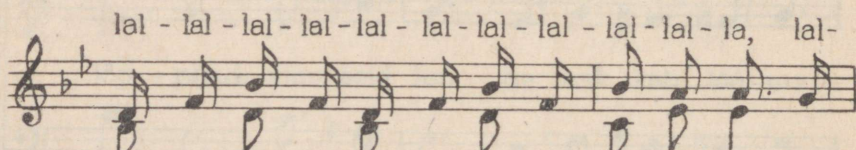
Kui on õh - tul lõp - pend töö, kand - lel pol - ka

lah - ti lööb. Kui on õh - tul lõp - pend töö,

pol - ka siis lah - ti lööb.

lal - lal - lal - lal - lal - lal - lal - lal - lal - la, lal -
lal - lal - lal - lal - lal - lal - la,

lal - lal - lal - lal - lal - lal - lal - la,

lal - lal - lal - lal - lal - lal - la,

lal - lal - lal - lal - lal - lal - lal - lal - lal - la, lal -

lal - lal - la, lal - lal - la,

lal - lal - lal - lal -

lal - lal - lal - lal - la,

lal - lal - lal - lal - lal - lal - lal - lal - la,

lal - lal - la, lal - lal - la, lal -

lal - lal - la, lal - lal - lal - la.

⊕ Coda

Uh - ke nei - le on kol - hoos.

1. Meie Jaan on kandlemees,
kõigist siin rajoonis on ta ees.
Kui on õhtul lõppend töö,
kandlel polka lahti lööb.
Kui on õhtul lõppend töö,
polka siis lahti lööb.
2. Villem — see on viiulil
väledam kui ükski teine siin.
Tantsuviise oskab ta,
nooti tunneb hästi ka.
Tantsuviise oskab ta,
nooti ta tunneb ka.
3. Lõõtsapillil Kustast ei
keegi teine küll vist üle käi.
Mitmekümne bassiga
mängib nii, et imesta.
Mitmekümne bassiga
mängib, et imesta.
4. Neid kõik neid vaatavad,
kaunitarid külas kuulavad —
näe, kus poisid toredad,
hästi kokku mängivad.
Näe, kus poisid toredad,
hästi nad mängivad.
5. Aga tööle tublidki
pillimehed need on igati;
olgu põllul, metsas, soos —
uhke neile on kolhoos.
Olgu põllul, metsas, soos —
uhke neile on kolhoos.

Tantsule

A. Kitzberg

Valsi tempos

J. Simm
1885 — 1959

1. Poi - sid, nüüd lõ - bu — löö - ma —
tul - ge, — tüd - ru - kud, tants - ma —
ker - ged — ol - ge! Poi - sid, ja - lad
joon - de sead - ke, mui - du tants meil
sas - si ju läeb! Kes ei
tant - si, se - da tead - ke, pruud - ist
vii - maks il - ma - gi jääb.

*) Kordamisel fermaadid ära jätta.

1. ∴:Poisid, nüüd löbu lööma tulge,
tüdrukud, tantsma kerged olge!∴:
Poisid, jalad joonde seadke,
muidu tants meil sassi ju läeb!
Kes ei tantsi, seda teadke,
pruudist viimaks ilmagi jääb.
2. ∴:Hüppa ja tantsi kergel kujul,
laula ja mängi rõõmsal tujul!∴:
Vaatke ette, neiukesed,
et te tantsul kimpu ei jää,
teil on kingad kitsakesed,
kergesti läeb keerdu teil pea.

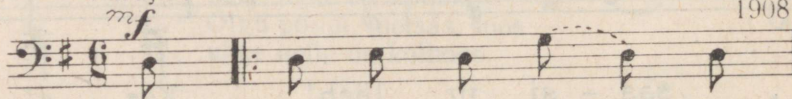
Sõbrad

R. Parve

Parajalt ruttu

E. Kapp

1908

1. Mu pa - ri - maks sõb - raks on

koo - li - vend Jaan, ja te - ma - ga häs - ti

lä - bi ma saan. Me kõr - vu - ti õp - pe - töös,

spor-ti-mis-hoos kui pa-ri-mad kaasla-sed

sammu-me koos, Me kõr-vu-ti õp-pe-töös,

spor-ti-mis-hoos kui pa-ri-mad kaasla-sed

Kordamiseks

Lõpetamiseks rit.

sam-mu-me koos. 2. Üks- sam-mu-me koos.

1. Mu parimaks sõbraks on koolivend Jaan, ja temaga hästi läbi ma saan.
Refrään: :.;Me kõrvuti õppetöös, sportimishoos kui parimad kaaslased sammume koos.;;
2. Ükskõik, mida ette ka võtaks üks meist — ta kindlasti kaasa tõmbab ka teist.
Refrään.
3. Kui täna ma näiteks koolis saan «viis», Jaan kindlasti «viie» saab homme siis.
Refrään.
4. Kui Jaanile meeldib uus kirjandusteos, on kindlasti kohe see minulgi peos.
Refrään.
5. Kui jalgpallis tuline heitlus käib, löön värava mina, Jaan samuti teeb.
Refrään.

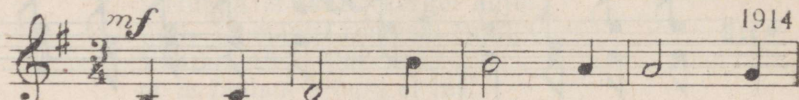
Noor valss

J. Belinski

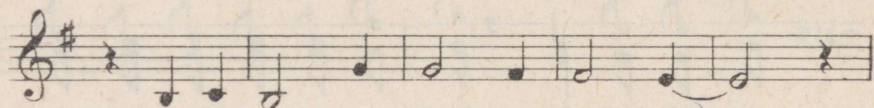
Kiire valss

A. Ostrovski

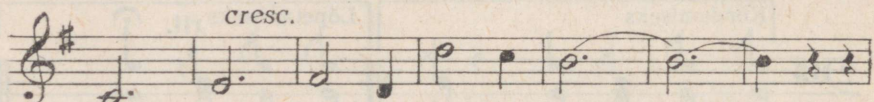
1914

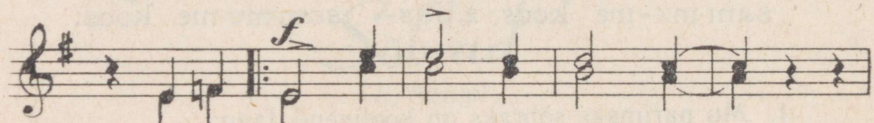
1. Ker - gel sam - mul peo - le töt - ta

pi - du - päe - va vas - tu võt - ma! —

Tu - le - des on a - var saal. —

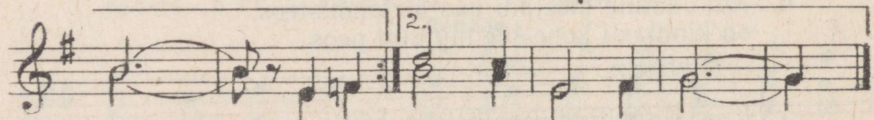
Siin me laul - des rõõ - mus - ta - me, —

pi - du - vals - si kee - ru - ta - me.

Tä - na meil — on ju lõ - bus noorte

ball! — Siin me lõ - bus noorte ball! —

1. Kergel sammul peole tõtta
pidupäeva vastu võtma!
Tuledes on avar saal.
:,:Siin me lauldes rõõmustame,
piduvalssi keerutame.
Täna meil
on ju lõbus noorte ball!,::
2. Kodupinnal nooruspäevad
järjest õitsevamaks läevad,
kaunimaid ei ole neist.
:,:Särab pilgust õnne vastu,
kui su kõrval sõber astub,
aga sul
endal aastaid seitseteist.::
3. Täis me nooruslikku rammu,
edu saadab iga sammu,
teisiti ei olla saa!
:,:Pole kallimat maailmas
leninlike noorte silmas
kui vaid see —
meie päikseline maa.::
4. Kergel sammul peole tõtta
pidupäeva vastu võtma!
Tuledes on avar saal!
:,:Siin me lauldes rõõmustame,
piduvalssi keerutame.
Täna meil
on ju lõbus noorte ball!,::

Koolipolka

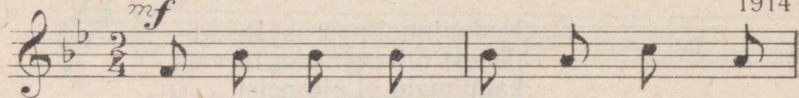
L. Ošanin

Rõõmsalt

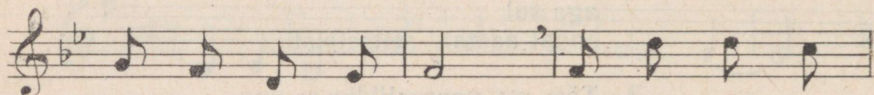
mf

A. Ostrovski

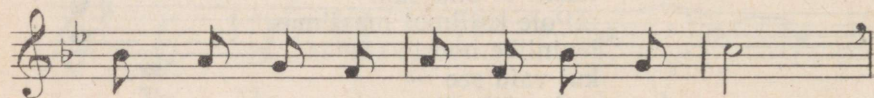
1914

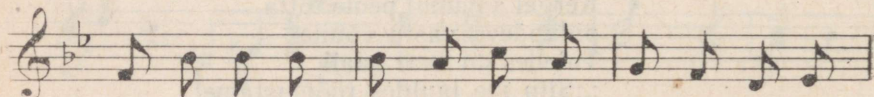
1. Küll on tä - na koo - lis to - re,

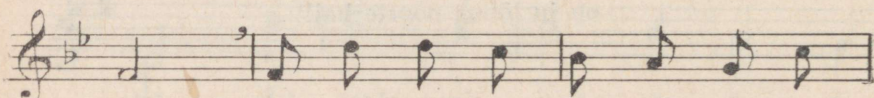
sõb-rad kõik on koos, sest siin praegu

al - gab ko - he pi - du täi - es hoos.

Vaata-si-me jü - ba am - mu, tu - le - des kas

saal, et saaks sea - da tantsuks sammu.

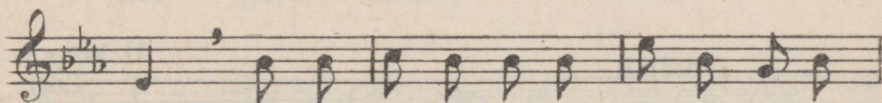
lõ - bus tantsu - paar. Et meil pi - du o - leks

hel - ge, he - la, naernii lõ - bus, sel - ge, kõ - la

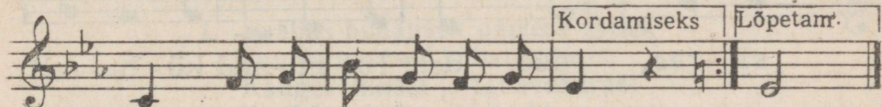
kõr - ge - le, kan-du, ka - ja, kau-ge -

le! Las siis mei-e naer ja kõ-ne suurest

rõõmust, suurest õnnest tõusku len - du

siit, kandku Kremli tervi - si. si.

2. Naljasõnad, kõnekäänud,
kõlab laul ja hõisk.
Kes on neljad, viied saanud,
lõbusad nüüd kõik.
Küll orkester mängib vahvalt!
Meil on tehtud töö...
Ära küsi, ära vaata,
rõõmsalt kaasa löö...
Refrään.

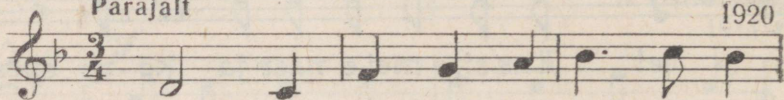
3. Parimale koolis uhke
on meil kogu klass.
Küll ehk kümme korda rohkem
ise rõõmustas.
Veel ei taha minna koju,
kõlab rõõmus viis.
Küll on täna koolis tuju,
tantsule see viib.
Refrään.

Talverõõmud

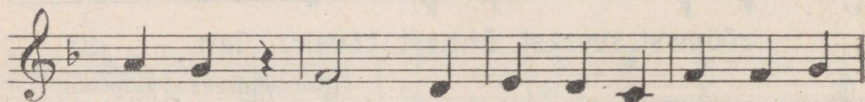
U. Järmut

U. Veenre
1920

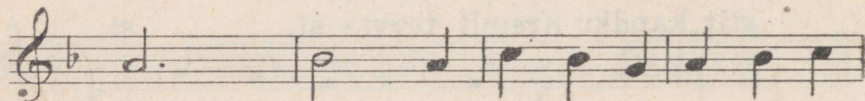
Parajalt

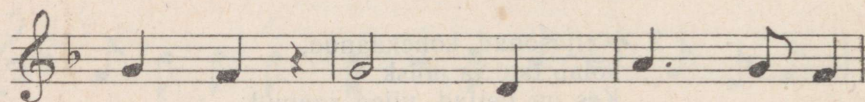
1. Saa - bus pü - ha - päevpäi - ke - se

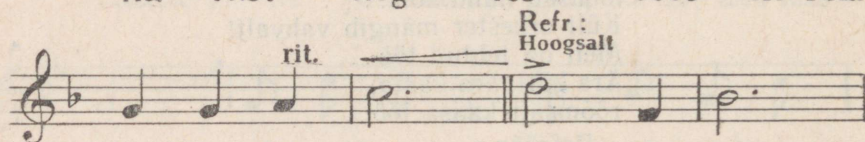
sä - ras, puu - del lu - mi - sed kü - ba - rad

peas. Kau - gel lin - nast ja tä - na - va -

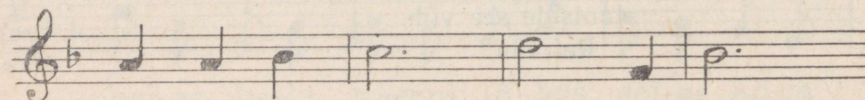
kä - rast liug - leb suus - ku - reid

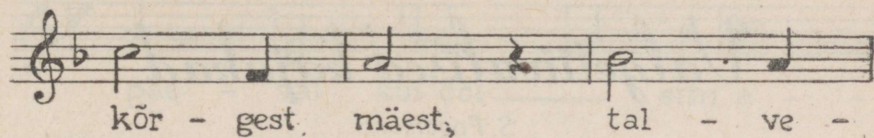
look - le - vas reas. Al - la siit,

al - la sealt, hoo - gu juur - de, las

kii - re - neb lend! Ü - hes - koos

1. Saabus pühapäev päikese säras,
puudel lumised kübarad peas.
Kaugel linnast ja tänavakärast
liugleb suuskureid looklevas reas.
Refrään: Alla siit, alla sealt,
hoogu juurde, las kiireneb lend!
Üheskoos kõrgest mäest,
talveröömudest tulvil on rind.
2. Nooruk tulnud on ääside juurest,
üle hangede rajab nüüd teed.
Neiul kiharad lendlevad tuules,
hoogsal sõidul ta teistest on ees.
Refrään.
3. Siis kui ehahelk väreleb kuusel,
viimne suusapaar kaugeneb mäest.
Noored, homsesse tööpäeva, uude
toovad virgad ja tugevad käed.
Refrään.

Valgetiivulised kajakad

S. Fogelson

Elavalt

mf

D. Pritsker

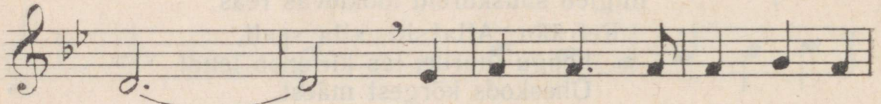
1902

1. Meid kán - na - vad si - ni - sed

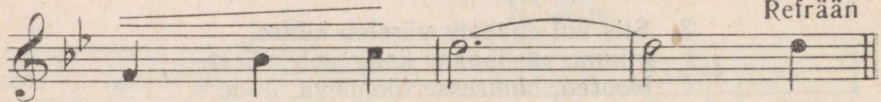
me - - red, on sil - ma - piir va - ba me

ees... Meil u - nis - tus kau - ge - test

ran - da - dest ve - res, kui ma - ja - ka

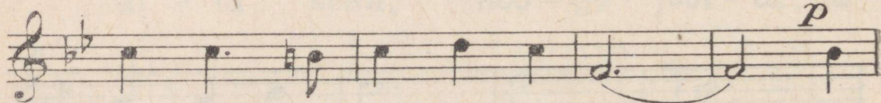

tu - li on see. Meil

Refrään

vii - pa - vad ka - ja - kad len - nul, kui

ko - du - maalt ter - vi - tust tooks. Nii

päe - val kui ööl ——— siin a - -

va - ral veel ——— me te -

1.2.
ra - sest lae - vad on teel. —

3.
te - ra - sest lae - vad on teel. —

1. Meid kannavad sinised mered,
on silmapiir vaba me ees...
Meil unistus kaugetest randadest veres,
kui majaka tuli on see.
Refrään: Meil' viipavad kajakad lennul,
kui kodumaalt tervitust tooks.
Nii päeval kui ööl
siin avaral veel
me terasest laevad on teel.
2. Meid meelitab avarus hiilgav
ja võimsate lainete laul.
Meil madruste kuldsetel lintidel kiirgab
me võiduka võitluse au.
Refrään.
3. Kui jällegi meredel sõudes
lööb kõmama lahingukõu, —
me teame — Nõukogude Kodumaa tõuseb
siis jällegi võitmatu jõus.
Refrään.

Kas tunned maad

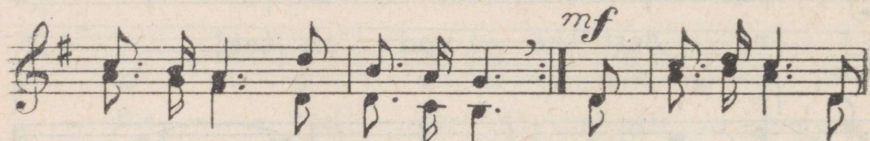
M. Veske

Parajalt

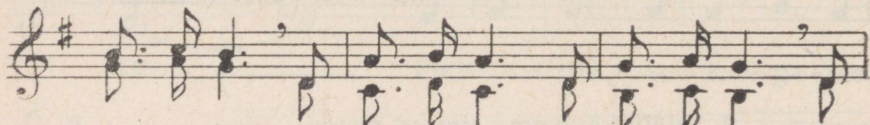
F. Berät

1. Kas tunned maad, mis Peipsi ran-nalt käib
ja Mu-na-mä - e met-salt, mu-rult viib

Lää-ne-me - re kal-da-le See on see maa, kus
lah-ke Soo - me la - he-le?

mi - nu häll kord kii-kus ja mu i - sa-del, sest

laul-gemnüüd ja ik - ka ka: — „See i - lus

maa on mi - nu ko - du - maa!”

1. Kas tunned maad, mis Peipsi rannalt
käib Läänemere kaldale
ja Munamäe metsalt, murult
viib lahke Soome lahele?

See on see maa, kus minu häll
kord kiikus ja mu isadel,
sest laulgem nüüd ja ikka ka: —
«See ilus maa on minu kodumaa!»

2. Siin tervitavad metsaladvad
nii lahkelt järvi, rohumaid,
siin taevavihmal oras võrsud
ja päike paitab viljapäid.

See on see maa . . .

3. Siin kasvab eesti meeste sugu
ja sammub vabadusele,
siin kasvab priskelt eesti neiu
ja sirgub eesti mehele.

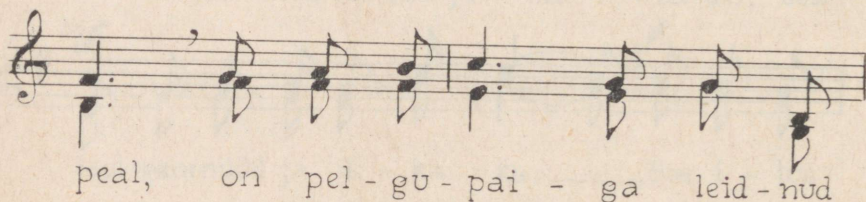
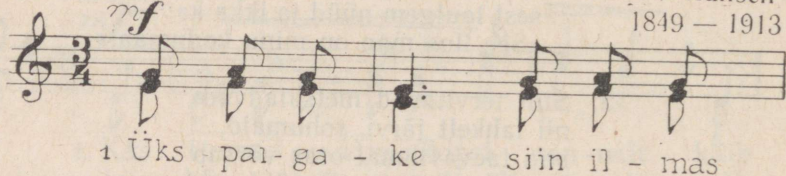
See on see maa . . .

Emasüida

L. Koidula

Hellalt
mf

Th. Hansen
1849 — 1913

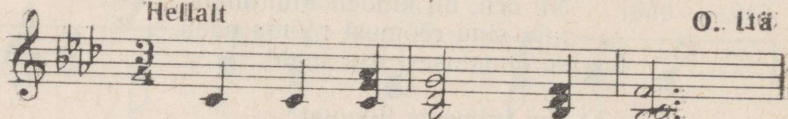
1. Üks paigake siin ilmas on,
kus varjul truudus, arm ja õnn;
.:kõik, mis nii harv siin ilma peal,
on pelgupaiga leidnud seal.::
2. Kas emasüdan tunned sa?
Nii õrn, nii kindel! Muutmata
.:ta sinu rõõmust rõõmu näeb,
su õnnetusest osa saab!.::
3. Kui inimeste liikuvat
au, kiitust, sõprust tunda saad,
.:kui kõik sind põlgvad, vihkavad,
kui usk ja arm sust langevad —.::
4. siis emasüda ilmsiks läeb!
Siis veel üks paik sull' üle jääb,
.:kus nutta julged igal a'al:
truu, kindla ema rinna na'all!.::
5. Mõnd kallist südan kaotin,
mis järel nuttes leinasin,
.:aeg andis teised tagasi,
ei emasüdan iialgi!.::

Emma sünnipäev

O. I.

Hellalt

O. lä

1. E - ma - kest sün - ni - päe -

val mee - les me pea - me kõik. —

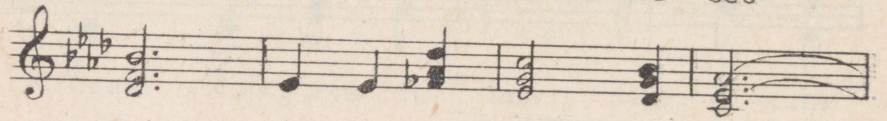
Sü - da - meis ta meil ik -

ka, u - nu - da eal ei vői. —

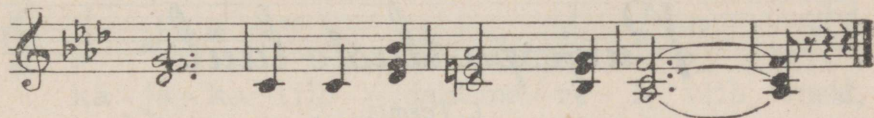
E - ma - ke muud ei soo -

vi, kui ai - nult tea - teid saaks. —

las - telt, kus need ka vii -

biks, oo-tab neid ik - ka ta. —————

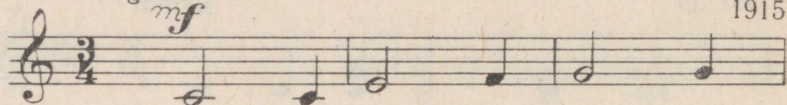
1. Emakest sünnipäeval
meeles me peame kõik.
Südameis ta meil ikka,
unuda eal ei või.
Emake muud ei soovi,
kui ainult teateid saaks
lastelt, kus need ka viibiks —
ootab neid ikka ta.
2. Elus nii palju päevi
emake näinud on;
nägi, kuis loojus päike,
lehed viis puudelt torm.
Nägi, kuis saabus kevad,
sulatas soojus jää,
lilleke õide puhkes,
haljendas põlluäär.
3. Palju ta hoolet ja vaeva
pühendas lastele.
Rõõmude lilled harva
õitsevad talle veel.
Soovib ta vaid, et lapsed,
rännates kaugel teel,
helluses veelgi mõtleks
emale armsale.

Purjesportlaste laul

L. Tormis

Hoogsalt
mf

H. Kõrvits
1915

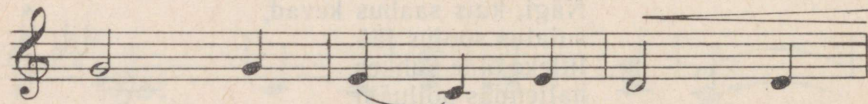
1. Päi - ke, lai - ned, me - re -

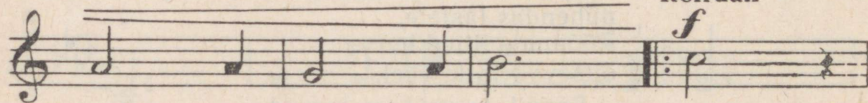
tuu - led on meid vap - raks

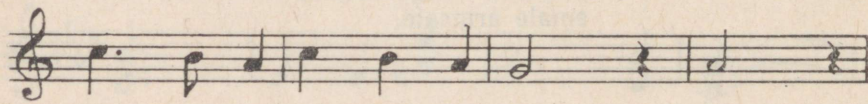
ka - ras - tand. Kä - si su - rub

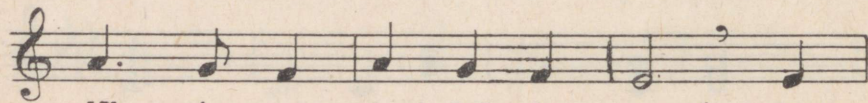
roo - li - puv - le, kau - ge -

le jääb ma - ha rand. Hei!

Pur - je - sid pai - su - ta, tuul! Hei!

Ul - ja - na, laul, kõ - la suul! Kvi

ka - ja - ka tiib jaht me - re - le viib meid,
 sport-la-si noo-ri ja häid. _____

1. Päike, lained, meretuuled
 on meid vapraks karastand.
 Käsi surub roolipuule,
 kaugele jääb maha rand.
 Refraän: Hei! Purjesid paisuta, tuull!
 Hei! Uljana, laul, kõla suull!
 Kui kajaka tiib jaht merele viib
 meid, sportlasi noori ja häid.

2. Meie käed ei tunne puhkust,
 võitluses jääb meile võit,
 ausat, sportlaslikku uhkust
 igaüks siis tunda võib.
 Refraän.

3. Avamerel päiksepaistes
 liugleb kiirelt jaht kui nool.
 Valmis tööks ja kodu kaitseks
 sportlased meil igal pool.
 Refraän.

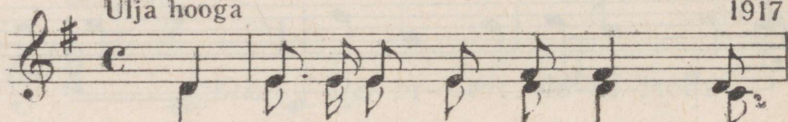
Turistide laul

H. Lumet

B. Kõrver

1917

Ulja hooga

1. Kas õi-tes sü - da - su - vi või

tuiskab tal - vel lu - mi, kui puhkus käes, peos

tuu - sik, siis ra - hu - tult sa luu - sid. On

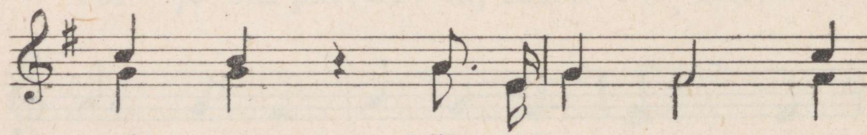

rännukihk taas ve - res me mat - ka - ja - te

Refrään

pe - res, siis, sö - ber, al - gab reis. Ilm

ol - gu kül m või pa - lav või

Musical staff 1: Treble clef, key signature of one sharp (F#). The melody consists of quarter notes: G4, A4, B4, A4-G4, F#4, E4, D4. The accompaniment consists of chords: G4-A4, G4-A4, G4-A4, G4-A4-B4, G4-A4, G4-A4.

pil - vist vih - ma — va - lav, tu -

Musical staff 2: Treble clef, key signature of one sharp (F#). The melody consists of quarter notes: E4, D4, C4, B3, A3, G3, F#3. The accompaniment consists of chords: G4-A4, G4-A4, G4-A4, G4-A4-B4, G4-A4, G4-A4.

ris - ti tee viib e - da - si, jah,

Musical staff 3: Treble clef, key signature of one sharp (F#). The melody consists of quarter notes: E4, D4, C4, B3, A3, G3, F#3. The accompaniment consists of chords: G4-A4, G4-A4, G4-A4, G4-A4-B4, G4-A4, G4-A4.

e - da - si — viib see. Kas

Musical staff 4: Treble clef, key signature of one sharp (F#). The melody consists of quarter notes: G4, A4, B4, A4-G4, F#4, E4, D4. The accompaniment consists of chords: G4-A4, G4-A4, G4-A4, G4-A4-B4, G4-A4, G4-A4.

len - nul si - ni - tae - vas vöi

Musical staff 5: Treble clef, key signature of one sharp (F#). The melody consists of quarter notes: G4, A4, B4, A4-G4, F#4, E4, D4. The accompaniment consists of chords: G4-A4, G4-A4, G4-A4, G4-A4-B4, G4-A4, G4-A4.

ron - gil, au - tos, lae - vas, tu -

Musical staff 6: Treble clef, key signature of one sharp (F#). The melody consists of quarter notes: E4, D4, C4, B3, A3, G3, F#3. The accompaniment consists of chords: G4-A4, G4-A4, G4-A4, G4-A4-B4, G4-A4, G4-A4.

ris - ti tee viib e - da - si, jah,

Musical staff 7: Treble clef, key signature of one sharp (F#). The melody consists of quarter notes: E4, D4, C4, B3, A3, G3, F#3. The accompaniment consists of chords: G4-A4, G4-A4, G4-A4, G4-A4-B4, G4-A4, G4-A4.

e - da - si — viib see!

2. Ei pea meid mered laiad,
ei kõrged Himaalajad,
ei kuumad kõrbetauuled,
kui reisikutset kuuled.
Kui kuskil maale astud,
seal sõbrad juba vastas
ja kõlab: «Kuis läks reis?»

Refrään: Ilm olgu külm või palav
või pilvist vihma valav,
turisti tee viib edasi,
jah, edasi viib see.
Kas lennul sinitaevas
või rongil, autos, laevas —
turisti tee viib edasi,
jah, edasi viib see.

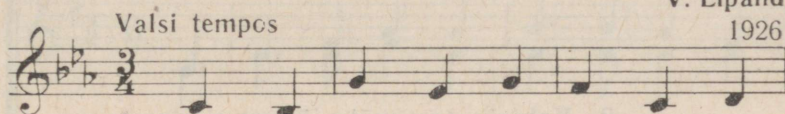
3. Aeg juustesse toob halli,
kuid mälestus jääb kalliks —
veel mõttes kaunid ajad,
kui käisid matkarajal.
Sul peos on sõbra käsi
ja kumbki veel ei väsi —
taas alata võiks reis.

Refrään.

Kui matkapäev on vihmane

E. Leppik

V. Lipand
1926

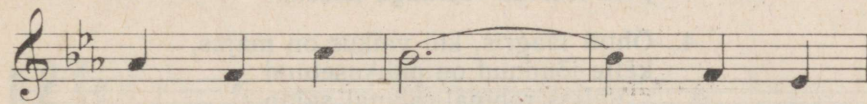

Valsi tempos

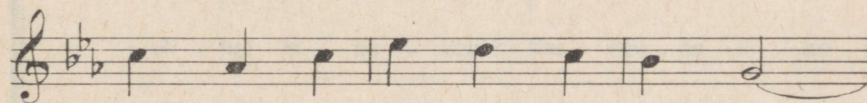
1. Ol - gu mat - ka - mees suur, ol - gu

väi - ke, _____ pal - ju käi - nud või

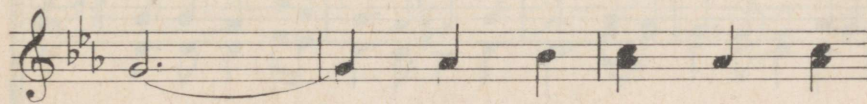
al - ga - ja veel. _____ Te - ma

sõb - raks on nae - ra - tav päi - ke, _____

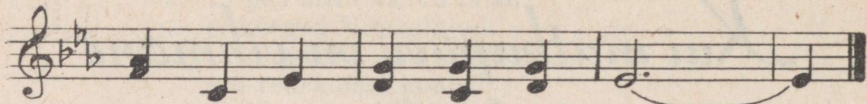
_____ pa - rim kaas - la - ne rän - na - ku -

teel. _____ Te - ma sõb - raks on

nae - ra - tav päi - ke, _____ pa - rim

kaas-la - ne rän-na - ku - teel. _____

2. Kahjuks taevavõlv järjest ei sina,
tihti leidub ka pilviseid teid.
.:Ülal tõmbub siis tuhmiks kui tina,
raske vihmahoog kostitab meid.::
3. Nendel puhkudel laulu lööb lahti
õige matkaja lõbusas hoos,
.:kuna nukratel mõtetel mahti
pole tekkida rõõmuga koos.::
4. Öhtul laagris, kui vaikus on majas,
kätte jõudnud on puhkusetund.
.:Väljas robinal-rabinal sajab,
aga rändur näeb päikesest und.::

Õrn ööbik

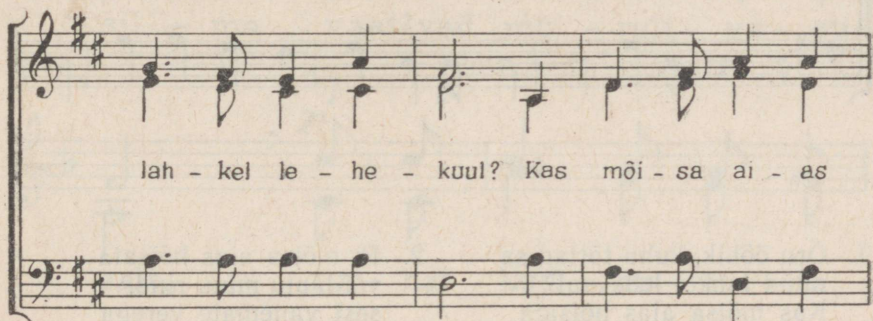
G. Wulff

Parajalt

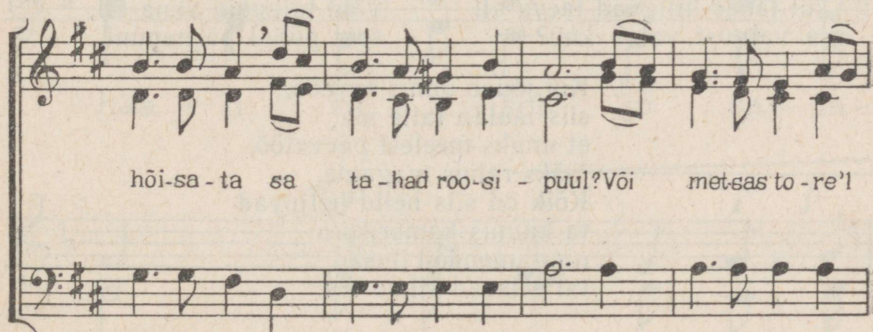
K. Ramm

1. Õrn öö - bik, ku - hu töt - tad sa nüüd

lah - kel le - he - kuul? Kas mõi - sa ai - as

hõi - sa - ta sa ta - had roo - si - puul? Või metsas to - re'l

too-min-gal nüüd hü-ab si-nu suu, — kui

tä-hed hiilg-vad tae-va all ja val-gust va-lab kuu?

1. Örn ööbik, kuhu tõttad sa
nüüd lahkel lehekuul?
Kas mõisa aias hõisata
sa tahad roosipuul?
Või metsas tore'l toomingal
nüüd hüüab sinu suu,
kui tähed hiilgavad taeva all
ja valgust valab kuu?
2. Ei mõisa aias hõisata
või laulu minu rind,
sest vanemate verrega
on võietud see pind!
Ka metsas tore'l toomingal
ei hüüa minu huul,
vaid talupoja akna all,
seal pühal pärnapuul.
3. Kui jõuab õnnis suveöö,
siis laulan talle ma,
et unuks meelest päevatöö,
jääks rahu magama.
Kõik öö siis helid heljuvad
ta kaunis kambrikses
ning unenäod ilusad
tal seisvad silme ees.

Kevade lähenemine

J. Liiv

V. Kapp

1913

Parajalt, südamlikult

2. s. d.

1. Tu - hat nä - ge - ma - ta

sil - ma vaat²vad mu - rult va - gu -

salt, tu - hat kuul - du - ma - ta

hää - li he - li - seb ju sa - la -

jalt. . . ü - le lae - ne loo - tus

lui - kab, kõu - e - kõ - min met - sa

peal, ü - le o - ru ootus

hui - kab, vaimud vaat' mas mä - e peal.

1. Tuhat nägemata silma
vaat'vad murult vagusalt,
tuhat kuuldumata hääli
heliseb ju salajalt.
Üle laane lootus luikab,
kõuekõmin metsa peal,
üle oru ootus huikab,
vaimud vaat' mas mäe peal.
2. Langevad nad ükskord kokku:
kõuekõmin metsa päält,
ast'vad vaimud mäelt alla,
kose kohin tõstab häält —
siis kõik väljad valendavad,
lahti iga lille silm,
järve lained helendavad,
ilus päiksepaiste ilm.

Laul kevadele

Eesti rahvaviis

T. Vettik

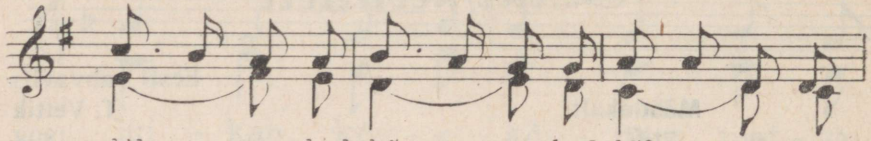
1898

Mõõdukalt

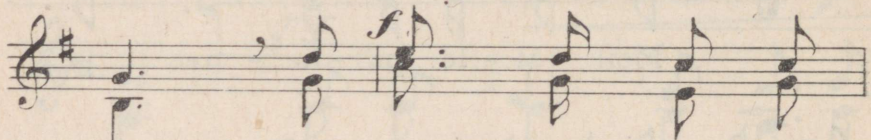
mf

lil - led lõ - bul lõh - na - vad ja lin - nud lau - la

lil - - led lõ - - bul lõh - - na -

vad, kui lil - led lõ - bul

lõh - na - vad ja lin - nud lau - la - vad: Tiu -

tiu - tiu - tiu - tiu tiu (tiu - tiu) tiu -

tiu (tiu - tiu) tiu - tiu (tiu) tiu (tiu) tiu (tiu - tiu) tiu -

tiu (tiu - tiu)! Piu - tiu!

1. Meil jälle päikene ja jälle kevade!
Meil jälle päikene ja jälle kevade!
Meil päikene! Meil kevade!
Me päikesele, kevadele lõõritame laulu, me lõõritame laulu,
:::kui lilled lõbul lõhnavad ja linnud laulavad :::
Tiu-tiu-tiu-tiu-tiu-tiu, tiu-tiu-tiu-tiu-tiu-tiu!

2. Meil jälle päikene ja jälle kevade!
Meil jälle päikene ja jälle kevade!
Meil päikene! Meil kevade!
Me päikesele, kevadele rōkatame rōõmu, me rōkatame rōõmu,
:::kui karjad laanes luusivad ja kellad kajavad :::
Kill-kōll-kōll-kill-kill-kōll,
kill-kōll, kill-kōll, kill-kōll.

Kevadlaul

H. Karro

Elavalt, voogavalt

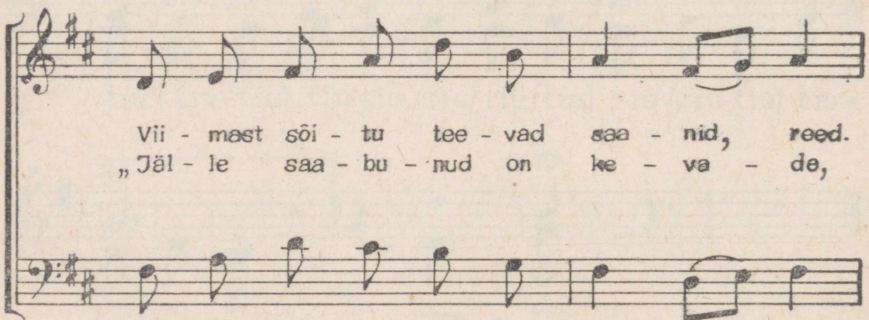
H. Otsa

1. Vu - li - se - vad kõik-jal ke - vad - veed,
2. Lõõ - ri - ta - mas ü - lal lõ - o - ke,

päi - ke hel - de - malt soo - just toob.
rõõm - salt kõi - gi - le tea - tab ta:

Vii - mast sõi - tu tee - vad saa - nid, reed.
„Jäl - le saa - bu - nud on ke - va - de,

(2. x)

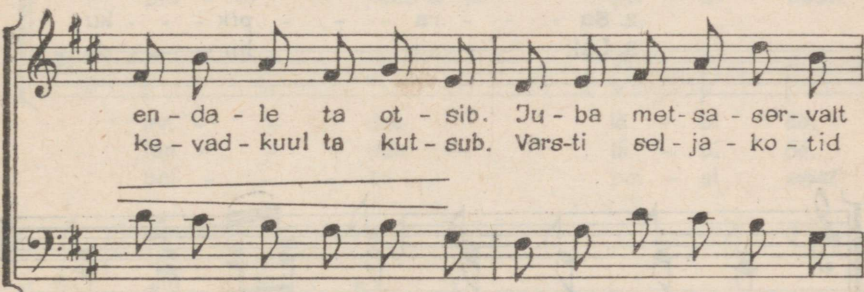
Kuld - nokk rän - - - na - kust lau - lu loob.
 puh - keb õit - - - se - le ko - du - maa!"

p

Laantes veel-gi pa-ka-ne ot-sib koh-ta,
 Pal-geid pai-tab ma-he tuul, loo-dus kut-sub,

p Aa, _____
 Uu, _____

en-da-le ta ot-sib. Ju-ba met-sa-ser-valt
 ke-vad-kuul ta kut-sub. Vars-ti sel-ja-ko-tid

(2. x rit. - - - - - (◡))

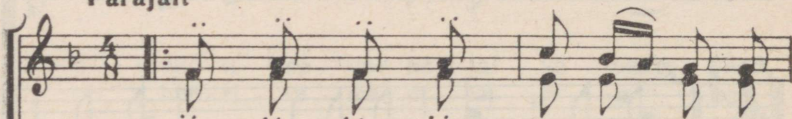

su-lab jää, uh-kelt si-ni-lill tõs-tab pää!
 pa-ki-me, sõb-rad, ees on meil mat-ka-tee!

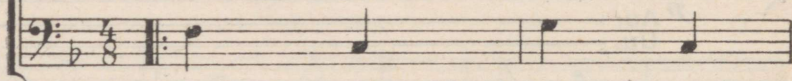
Sirjelind

Eesti tantsuviis

Parajalt

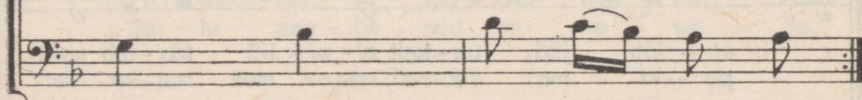
1. Nägin mina, nägin mina mee-lis - lin - du,
2. Sa - ra - pik - ku saa-ri - kus-sa,
3. Läksin mina lin - du lei - de - mai-e,

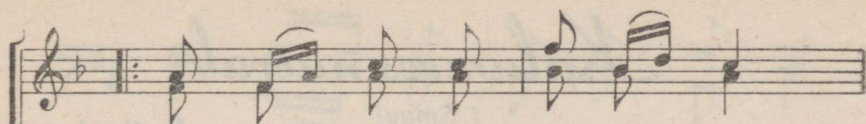
1. Nä - - - gin mi - - - na
2. Sa - - - ra - - - pik - - - ku
3. Läk - - - sin lin - - - du

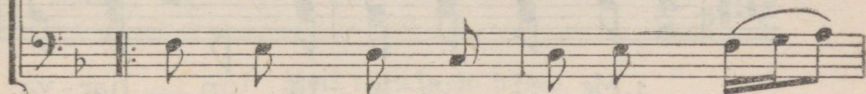
- sui - sa sil - mi sir - je - lin - du.
sui - sa sõ - na - jal - ga - des - se.
pü - ha lin - du. püü - de - mai - e.

- mee - - - lis, mee - lis - lin - du.
saa - - - ri - saa - ri - kus - sa.
lei - - - de - lei - de - mai - e.

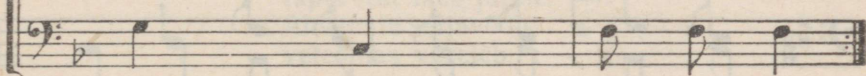
Vär - vi - li - sed lil - led vööi,
Vär - vi - li - sed lil - led vööi,
Len - das lin - du leid - ja eest,

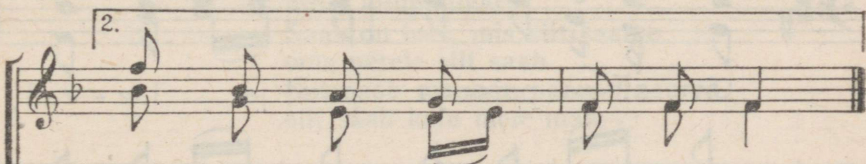
Vär - vi - li - sed lil - led vööi, —
Vär - vi - li - sed lil - led vööi, —
Len - das lin - du leid - ja eest, —

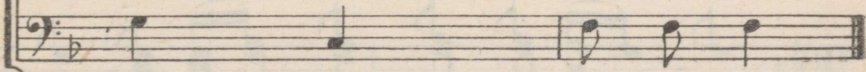
len - das lin - du lä - bi öö.
len - das lin - du lä - bi öö.
pei - tu püüd - ja poi - si eest.

len - - - das lä - bi öö.
len - - - das lä - bi öö.
pei - - - tu poi - si eest.

len - das lin - du lä - bi öö.
len - das lin - du lä - bi öö.
pei - tu püüd - ja poi - si eest.

len - - - das lä - bi öö.
len - - - das lä - bi öö.
pei - - - tu poi - si eest,

Kalamees naerab

J. Smuul

Eesti rahvaviis

G. Ernesaks

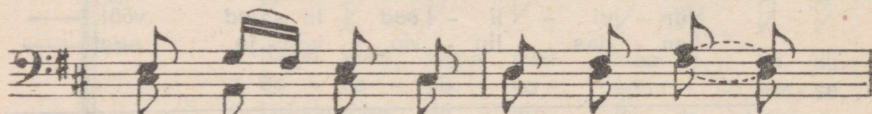
1908

Parajalt

f

1. Me - ri tuu - le - ta on — har - va,

ka - la - mees - ki nae - rab har - va.

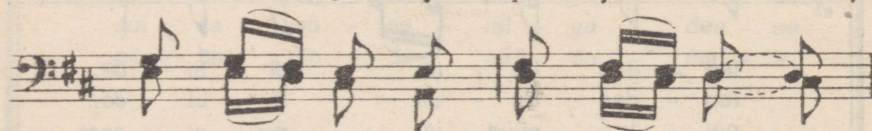
A - ga tä - na joh - tus — see, —

vur - ru — mui - gab ka - la - mees. —

Oh si - na poiss ja puud ja — lae - vad,

as - ja - ta ei näh - tud — vae - va!

Saak on — mit - me päe - va — last, —

ka - last — möl - lab mör - ra - kast.

1. Meri tuuleta on harva,
kalameeski naerab harva.
Aga täna juhtus see,
vurru muigab kalamees.
Oh sina poiss ja puud ja laevad,
asjata ei nähtud vaeva!
Saak on mitme päeva last,
kalast möllab mörrakast.
2. Nagu välgud sinna, siia,
nii et sinav vesi keeb,
tantsu löövad tuhat siiga
praegu kalameeste ees.
Tormab havi, mereröövel,
lapik lest läeb järele.
Ahvenate seljavöote
vetesinas väreleb.
3. Mis seal päris põhjas vilgub,
vilgub nagu hõbeoja?
Seal on parves miljon silku,
tuhat kilupojukest.
Saak on tore, mis siit saame,
oma perele siit saab.
Siit saab manner, saavad saared,
siit saab kala meie maa.

Olõs mul...

Rahvaluule

Naljalades

p

Eesti rahvaviis

T. Vettik

1898

1. O-lõs, o-lõs mul üts väi-ke ve-li,

o - lõs väi-ke — sõ - sar ka,

mf
vel-lei tiis ma pa - ju - pil - li,

1. sõ-sa-ral-lõ sõr-mu-sõ, — sõr-mu-sõ.
2.

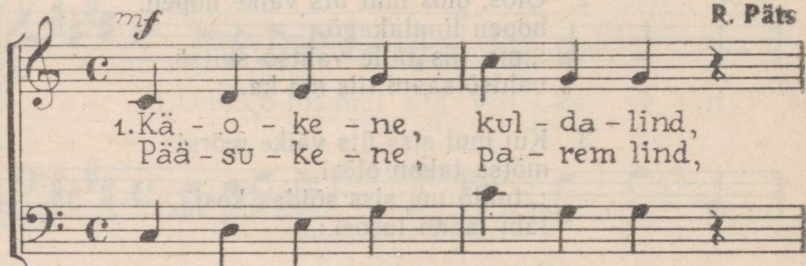
1. Olõs, olõs mul üts väike veli,
olõs väike sõsar ka,
.:vettel tiis ma pajupilli,
sõsarallõ sõrmusõ.::
2. Olõs, olõs mul üts väike hopen,
hopen linalakagõ,
.:ma tiis tälle vahtsõ suitsõ,
vahtsõ saani tiis ma ka.::
3. Kui mul siss üts väike mõrsja
mõtsa takan olõsi,
.:tuulõ ma siss sõidas kosja,
läbi laanõ lasõsi.::

Käokene, kuldalind

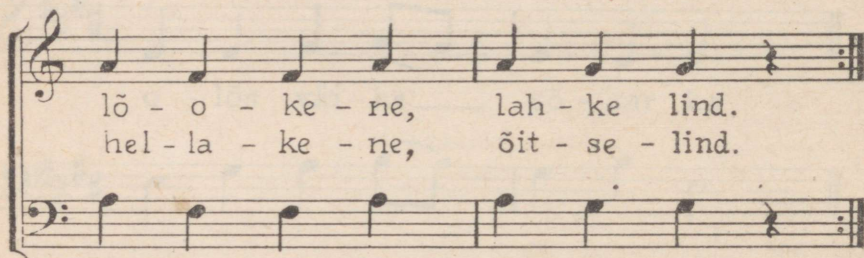
A. Haava

R. Päts

mf

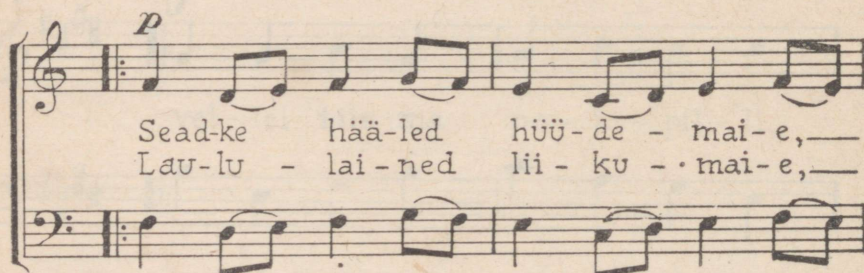

1. Kä - o - ke - ne, kul - da - lind,
Pää - su - ke - ne, pa - rem lind,

lõ - o - ke - ne, lah - ke lind.
hel - la - ke - ne, õit - se - lind.

p

Sead-ke hää-led hüü-de - mai-e, —
Lau-lu - lai-ned lii - ku - mai-e, —

kul-da - no-kad — kuk-ku - ma. hõl - ju - ma.
õr - nad vii - sid —

1. Käokene, kuldalind,
lõokene, lahke lind.
Pääsukene, parem lind,
hellakene, õitselind.
Seadke hääled hüüdemaie,
kuldanokad kukkuma.
Laululained liikumaie,
õrnad viisid hõljuma.

2. Siis läeb laasi laksuma,
jõe lained läikima,
ilm end ilul ehtima,
õnnetundel hõiskama.
Lehvi siis, mu laulukene,
lenda nagu lõoke,
nagu päiksekiirekene
läbi kuldse kevade!

Virulaste tants

J. Oro

Uljalts

Eesti rahvaviis

T. Vettik

f

1. Las-kem, poi-sid, — ja-lad käi-a, —
Püüdkem sel-jad — sir-geks lüü - a, —

1.

see on vi - ru - las - te va - na tants!
see on mei - e poiste

2.

vah - va tants! 1-3. Tou - a, tou - a,

tou-a, tou-a, to-ru-pill, to-ru-pill,
 tou - a, tou - a,

1. tou - a - da! 2. tou - a - da!

1. Laskem, poisid, jalad käia,
 see on virulaste vana tants!
 Püüdkem seljad sirgeks lüüa,
 see on meie poiste vahva tants!
 ;:Toua, toua, toua, toua,
 torupill, torupill, touada!;:

2. Käivad hoogsalt meie jalad, —
 see on virulaste vana viis.
 Värisevad laed ja talad, —
 see on meie poiste tantsuviis.
 Toua, toua ...

3. Hüppa, keerle hommikuni, —
 see on virulaste vana tants!
 Peame pidu koidikuni, —
 see on meie poiste vahva tants.
 Toua, toua ...

Külas koerad haukusid

Läti rahvaviis

1. Säi - gu saa - ni et - te sea - des

kuul-sin kü - last koe-ra hau-keid, säi-gu saa - ni

et - te sead-sin, kü - las koe - rad hau - ku - sid.

1. Sälgu saani ette seades
kuulsin külast koera haukeid,
sälgu saani ette seadsin,
külas koerad haukusid.
2. Istu, armsam, minu saani,
ära küla koeri karda,
istu, armsam, minu saani,
ära karda haukujaid.
3. Ei ma sälgu sõidul sundind,
ei ma traavi temalt nõudnud,
ei ma sälgu sõidul sundind,
ei talt traavi nõudnud ma.
4. Jookse kergelt, kulla sälgu,
ära saani raputelle.
Jookse kergelt, kulla sälgu,
ära saani raputa.
5. Sõiduks tee ei olnud soodus,
minul hakkas kahju mõrsjast.
Sõiduks tee ei olnud soodus,
kahju hakkas mõrsjast mul.
6. Minult, sälgu kergejalgne,
ära enam kaeru oota,
minult, sälgu kergejalgne,
ära kaeru oota sa.
7. Laitis sõitu minu mõrsja,
pärast sõitu minu hülgas.
Laitis sõitu minu mõrsja,
pärast sõitu hülgas mu.
8. Sälul ostan vastsed valjad,
ent kust leian uue mõrsja?
Sälul ostan vastsed valjad,
ent kust leida mõrsjat mul?
9. Sälg sai laadalt vastsed valjad,
mina külast uue mõrsja,
sälg sai laadalt vastsed valjad,
mina külast mõrsja sain.

Kodumaa Родина

Rahvaluule

Laialt

Vene rahvaviis

1. Kõik - jal oi - va - li - ne
1. Ви - жу чуд - но - е при-

lai - us, ma näen — põl - de,
воль - е, ви - жу — ни - вы

hei - na - maid, — see on
и — по - ля — э - то

mei - e kau - nis loo - dus,
рус - ска - я при - ро - да,

see me kal - lis — Ve - ne - maа.
э - то Ро - ди - на мо - я.

1. Kõikjal oivaline laius,
ma näen põlde, heinamaid —
see on meie kaunis loodus,
see me kallis Venemaa.
2. Orud, mäed ja haljad murud,
kauged stepid, karjamaad —
see me maade ilu, suurus,
see me kallis Venemaa.
3. Lõoke laulab taevakaarel,
hõiskab ööbik metsara'al —
see on meie sünnimaake,
see me kallis Venemaa.

1. Вижу чудное приволье,
Вижу нивы и поля —
Это русская природа,
Это Родина моя. | 2. Вижу горы и долины,
Вижу степи и луга —
Это русское раздолье,
Это Родина моя. |
|---|---|

3. Слышу пенье жаворонка,
Слышу трели соловья —
Это русская сторонка,
Это Родина моя.

Tasa heliseb kelluke väljal

Rahvaluule

Vabalt Vene rahvaviis

1. Ta - sa he - li - seb kel - lu - ke

väl - jal, ker - ge tolm keer - leb

hä - ma - ral teel. _____ Laulab küüdimees

nuk - ralt ja vaik - selt, kau - a

laul ka - jab väl - ja - del veel...

1. Tasa heliseb kelluke väljal,
kerge tolm keerleb hämaral teel ...
Laulab küüdimees nukralt ja vaikselt,
kaua laul kajab väljadel veel ...
2. Selles laulus on tundeid nii palju,
nõnda lihtne ja liigutav see,
et mu tardunud süda lööb valjult
ja tas uuesti loitma lööb leek.
3. Teised ööd mulle tulevad meelde,
kodumetsad ja haljendav niit, —
ammu kuivanud silmadest veereb
jälle pisara põletav piisk ...
4. Tasa heliseb kelluke väljal,
kerge tolm keerleb hämaral teel ...
Vaikind küüdimees; maantee nüüd tundub
mul nii lõputu, lõputu ees ...

Lai Dnepr

Реве та стогне Дніпр широкий

T. Ševčenko

Aeglaselt

Ukraina rahvaviis

1. Kuis tor-mab ko - hav Dnepr seal
1. Ре - ве та стог - не Дніпр ши -

lai - - uv ja vin-geid tuu - li
ro - кий, сер-ди-тий ві - тер

vi - hi - seb, on maa - ni
за - ви - ва, До - до - лу

pain - dund kõr - ged pa - - jud,
 вер - би гне ви - со - - кі,

tuul ai - na — tol - mustpil - visk-leb.
 Го - ра - ми — хви - лі пі - дій-ма.

1. Kuis tormab kohav Dnepr seal laiuv
ja vingeid tuuli vihiseb,
.:on maani paindund kõrged pajud,
tuul aina tolmust pilviskleb.::
2. Kuu kumab kaamelt pilve veerul,
aeg-ajalt ilmub, jälle kaob,
.:kui väike paat, mis sinimerel
kord tõuseb lainele, kord vaob.::
3. Ei koitu kuuluta veel kuked,
õõrahus kõik on uinumas.
.:Veel metsas taamal õised huiked
ja puud vaid tuules kiiguvad.::
1. Рече та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилі підійма.

2. І блідний місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопав.

3. Ще треті півні не співали,
Ніхто ніде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Та ясень раз-у-раз скрипів.

Jaanimardikas

Õrnalt, laulvalt

Gruusia rahvavilis

mp

1. Väi - ke jaa - - ni - mar - di -
2. Väi - ke jaa - - ni - mar - di -

kas, hea su len - - du vaa - da -
kas, öös mu teed — sa val - gus -

ta! Kuid su kau - - ge tu - lu -
ta! Kui on het - - keks ae - ga

ke hin-ge i - - gat-sust mul
sul, pa-lun sind, — jää selt-siks

p
toob, kuid see kav - - ge tu - lu -
mull', kui on het - - keks ae - ga

ke hin-ge i - - gat-sust mul toob.
sul, pa-lun sind, jää selt-siks mull'!

1. Väike jaanimardikas,
hea su lendu vaadata!
.:Kuid su kauge tuluke
hinge igatsust mul toob.::

2. Väike jaanimardikas,
öös mu teed sa valgust!
.:Kui on hetkeks aega sul,
palun sind, jää seltsiks mull'!.::

Punalille laul

Tšehhi rahvaviis

T. Vettik

Kergelt

1. Neiu noo - ri puna - pii - ga,
2. Nüüd panen mina puna - lil - le,

Pumm,

pumm, pimm, pimm,

mu kul - la - ke kau - nis,
sini - silma - line, sulle rin - da,

pumm, pimm, pimm, pumm, pimm, pimm, pimm, pimm,

küll no - pin sulle lil - le
lille läbi laulan lemme - lau - lu

pumm;

pumm, pimm, pimm,

tuli - pu - na - se.
 sinu süda - mele ma
 pumm, pimm, pimm, pumm, pumm.

mf
 Tral - lal - la, tral - lal - la, tral - lal - la,
 Pumm - lal - la, pumm - lal - la, pumm - lal - la,

o - led mi - nu kul - la, tral - lal - la,
 pumm - lal - la,

tral - lal - la, tral - lal - lal - laa.
 pumm - lal - la, pumm, pumm, pumm, pumm, pumm.

Suveõhtul Kesäillalla

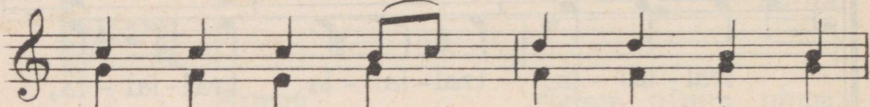
Rahvaluule

Kiirelt
mf

Soome rahvaviis

1. Kui su - vel ük - sin - da
1. Kun kä - ve - lin ke - sä -

kõn - di - sin ma - hil - ja põl - lu -
il - lal - la, käin - nii - tyn vi - her -

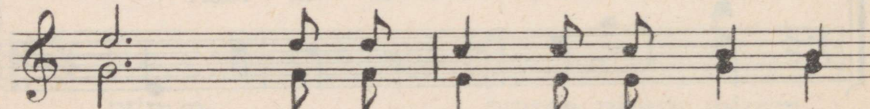
teel, siis he - li - ses lin - nu -
jan, ja lin - tu - jen ää - nen

lau - lu ta - sa hä - ma - rast tam - mi - kust
hil - jaa kuu - lin met - säs - sä vi - ser - tä -

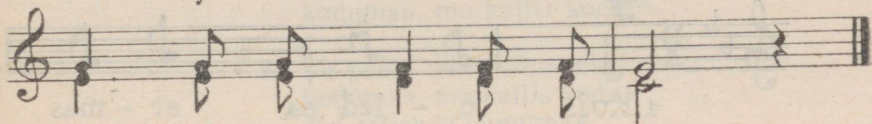
veel. La - la lal - la - la - lal - lal -
vän.

lei, la - la lal - la - la - lal - lal -

lei jä — he — li — ses lin — nu — lau — lu ta — sa
 ja — lin — tu — jen ää — nen hil — jaa kuulin

hä — ma — rast tam — mi — kust veel.
 met — sä — sä vi — ser — tä — vän.

Kodumaa

Mõõdukalt

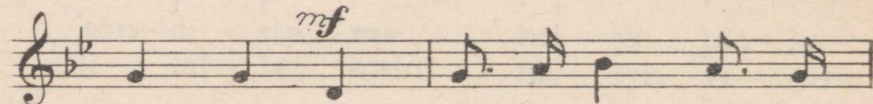
Norra rahvalis

1. Kuis o - led sa ar - mas

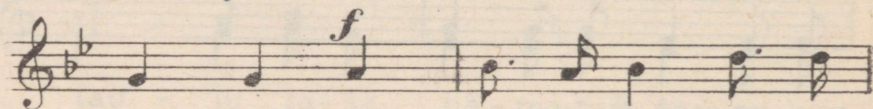
mi - nu - le, ko - du - maa, mu kal - lis

ko - du! Ma kõik - jal mõt - len vaid

si - nu - le, ko - du - maa, mu kal - lis

ko - du! Kõik am - mu siin mul - le

tut - tav on, siin vas - tu nae - ra - tab

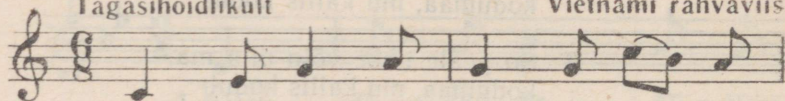
mul - le õnn, ko - du - maa, mu kal - lis ko - du!

1. Kuis oled sa armas minule,
kodumaa, mu kallis kodu!
Ma kõikjal mõtlen vaid sinule,
kodumaa, mu kallis kodu!
Kõik ammu siin mulle tuttav on,
siin vastu naeratab mulle õnn,
kodumaa, mu kallis kodu!
2. Su peale uhke võin olla ma,
kodumaa, mu kallis kodu!
Mu esiisade sünnimaa,
kodumaa, mu kallis kodu!
Mu ema mulle siin laule lõi,
ei võõraid paiku siin leida või,
kodumaa, mu kallis kodu!
3. Sa mulle võitluses jõudu tõid,
kodumaa, mu kallis kodu!
Su pinnal armastust tunda sain,
kodumaa, mu kallis kodu!
Siin sellel väikesel kodumaal
ma tahan elada, surra ka,
kodumaa, mu kallis kodu!

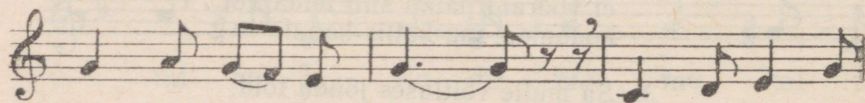
Minu koduküla

Tagasihoidlikult

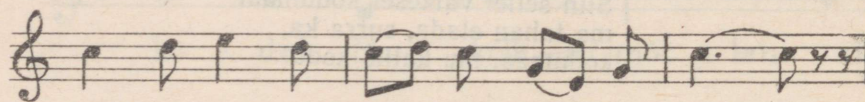
Vietnami rahvaviis

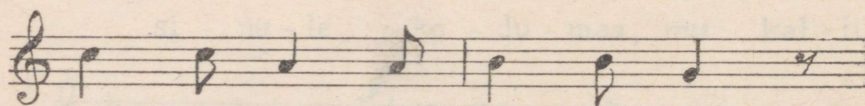
1. Seal, kus bam-bus tõu-seb ü - les

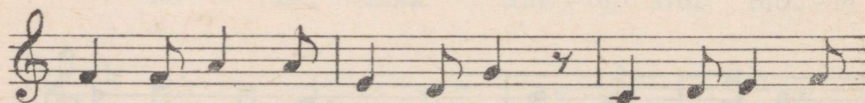
ti - he - dalt - kui müür, — o - li kü - la

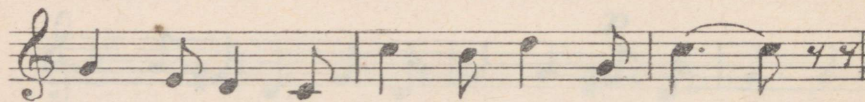
met - sa sü - les õr - nas õi - e - rüüs —

He - len - da - sid jõ - e - veed,

soo - jad o - lid ke - va - ded, met - sa pei - dus

vaikselt kul - ges e - lv o - ma teed. —

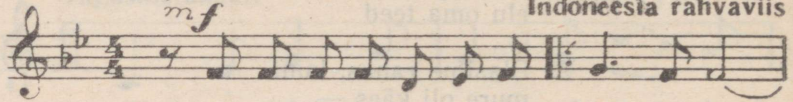
1. Seal, kus bambus tõuseb üles
tihedalt kui müür,
oli küla metsasüles
õrnas õierüüs.
Helendasid jõeveed,
soojad olid kevaded,
metsa peidus vaikselt kulges
elu oma teed.
2. Elasime rahus, kuni
mure oli käes —
ootamatult külla tulid
julmad vaenuväed.
Ümberringi rüüstasid,
hävitasid, süütasid.
Meie külast partisaniks
kõik siis tõttasid.
3. Tihnikutes metsa vahel,
keset suuri puid
liikus vaikselt meie ahel,
murdes nurjatuid.
Teadsime, et tuleb aeg,
õide puhkeb jälle aed;
innustas meid võitlusele
saabuv rahuaeg.

Kodumaa

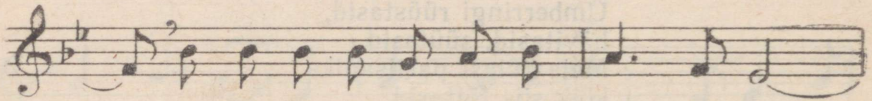
Parajalt

mf

Indoneesia rahvaviis

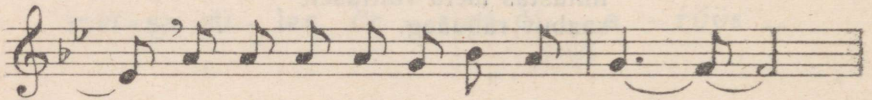
Su ran-du soojad mered u - hu - vad, —

— su pin-nal iid-sed metsad ko - ha - vad, —

— mu ko-du-maa, mu In-do - nee - si - a. —

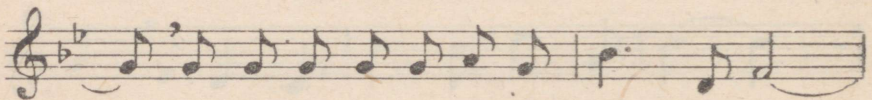
— sa ik-ka armsaks mei-le jääd. —

— Sind kuumalt päikse-kii-red pai - ta - vad, —

— ja läl - le - vaip sind ka - tab vär - vi - kas, —

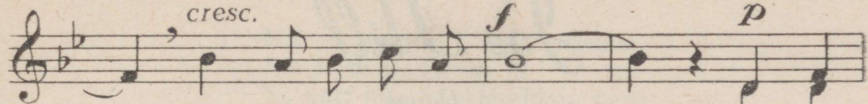

— ning uh-ke pal-miviirg su kal - las - tel —

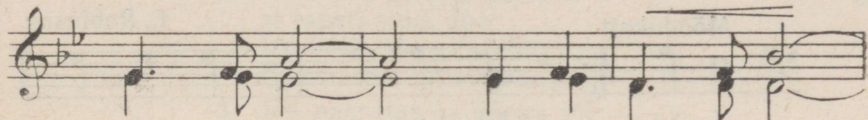
Refrään

cresc.

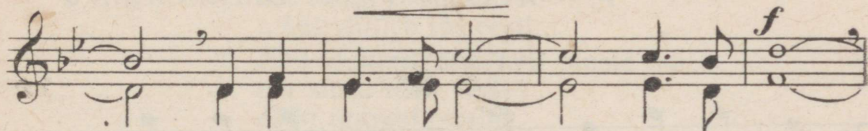
p

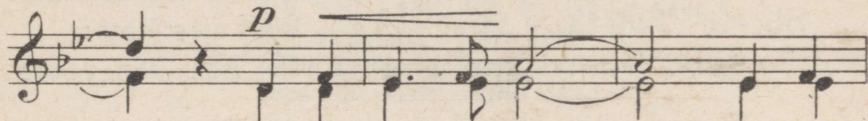
— sind i - me-kauniks teeb. — Ar - mas

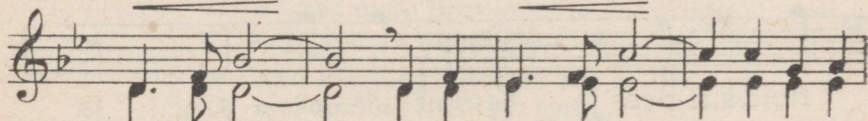
lau - lu-ke — ka - jab kav - ge - le, —

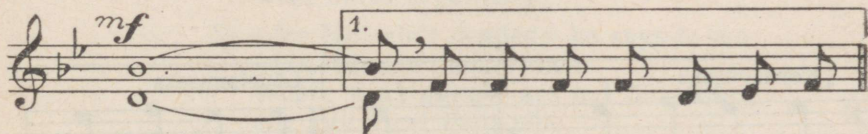
— kutsub me-remeest — lõunas - se, —

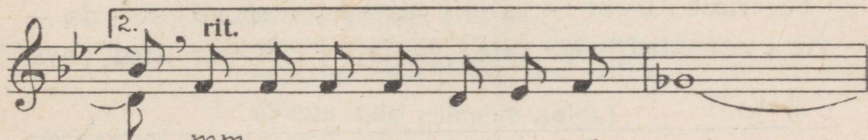
— sü - da - mes vaid sa, — i - me -

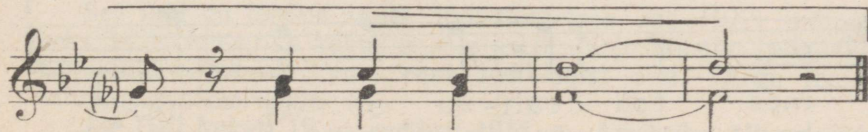
kaunis maa, — In - do - nee - si - a, — sa minu

arm. — Su ran - du soo - jad me - red

mm

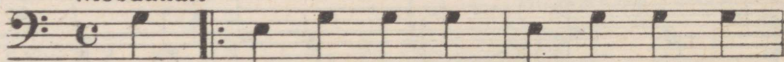
In - do - nee - sia. —

Joe Hill

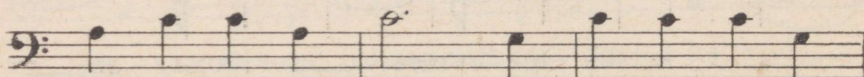
A. Hayes

E. Robinson

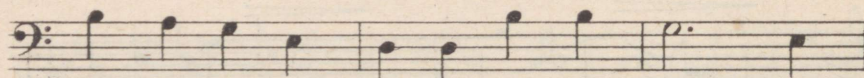
Möödukalt

1. Ma möödund öö-sel u - ne - näos Joe
1. I dreamed I saw Joe Hill last night, a -

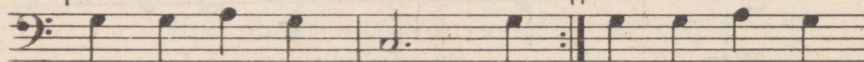
Hil - li koh - ta - sin. Ta kätt siis kava
live as you and me, sayd I: „But Joe, you're

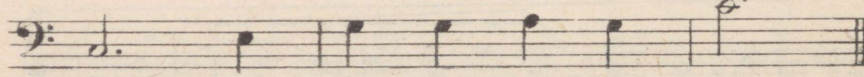
hoid - sin peos ja temalt kü - si - sin, ja
ten years dead." - I ne - ver died," says he, „I

Kordamiseks

Lõpetamiseks

te - malt kü - si - sin: 2. „Kas rah - va sü - da -
ne - ver died," says he. 2. „In ne - ver died," says

mes, töö - rah - va sü - da - mes!"
he, „I ne - ver died," says he.

1. Ma möödunud öösel unenäos
Joe Hilli kohtasin.
Ta kätt siis kaua hoidsin peos
::ja temalt küsisin:::
2. «Kas polegi siis tōsi see,
et tapeti sind, Joe,
kui kaitsesid sa rõhutud
::ja näljas seltsimeest?»::
3. Joe naeratas ja käega löi:
«Mu kallis seltsimees,
see iialgi ei surra vōi,
::kes võitleb tōe eest!»::
4. Nad tookord, nāe, küll tapsid mu,
ma siiski elan veell
Jään igavesti elama
::tōörahma südames!»::
2. «In Salt Lake, Joe, by God,» says I,
him standing by my bed,
«they framed you on a murder charge,»
says Joe, «but I ain't dead.»
3. «The copper bosses killed you, Joe,
they shot you, Joe,» say I.
«Takes more than guns to kill a man,»
says Joe, «I didn't die.»
4. And standing there as big as life,
and smiling with his eyes,
Joe says: «What they forgot to kill
went on to organize.»
5. «Joe Hill ain't deaded,» he says to me.
«Joe Hill ain't never died.
Where workingmen are out on strike,
Joe Hill is at their side.
6. From San Deego up to Maine,
in every mine and mill,
where workers strike and organize,»
says he. «You'll find Joe Hill.»
7. (Sama mis esimene salm.)

Märkus.

See laul on loodud suure töölisluletaja Joe Hill'i mälestuseks, kelle Ameerika kohus ebaõiglaselt süüdi mõistis ja hukkas. Luuletaja viimased sõnad enne hukkamist olid: «Ärge leinake mind, organiseeruge!»

Joe Hill hukati 19. novembril 1915. a. Ameerika Ühendriikide osariigi Utahi pealinnas Salt Lake City's.

Laul suurtest teedest

Prantsuse noorte laul

A. Dupie

Röömsalt

D. Dupie

1. Mei - e ees kul-geb tee —
— ü - le jõe, o - ru nõi -
val. Läh-me koos rän-nu - le, käest
kin - ni, tei - ne - tei - se kõi -
val. Kau-gel mäed, ka - tab neid —
— ko-du - maa tae - vas kõi -
ge Röö-mus laul saa - dab meid

kõi - gil mat - ka -

1.2. teil. _____ Väl - jub loob. _____

3.

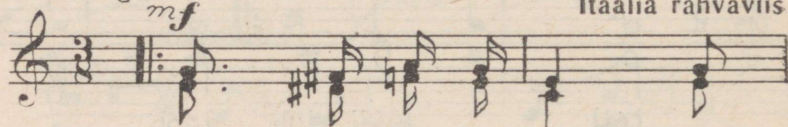
1. Meie ees kulgeb tee
üle jõe, oru nõlval.
Lähme koos rännule,
käest kinni, teineteise kõrval.
Kaugel mäed — katab neid
kodumaa taevas kõrge.
Rõõmus laul saadab meid
kõigil matkateil.
2. Väljub tee metsa seest —
tere, järv, värsked tuuled!
Koiduläik kaldavees,
nüüd hommikhääli kõikjal kuuled.
Ärkab nurm, pilliroog,
jätkub laul meie huultel.
Nagu lend, pilvevoog
on meie rännuhoog!
3. Aland töö orus, mäel,
vilehõik kostab linnast.
Aland päev, virga hää!
meid kutsub, kajab täiel rinnal.
Rahu, õnn — töös nad koos
igal maal, kodupinnal.
Üllas püüd õnne toob,
kauneid laule loob.

Tiki, tiki, tak

Kergelt

mf

Itaalia rahvaviis

1. 2. Ti - ki, ti - ki tak mu nüüd

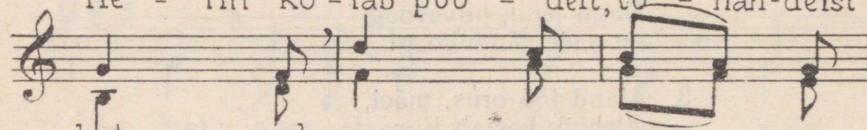
sü - da tuk - sub. Ti - ki, ti - ki
kai - gub öi - tes.

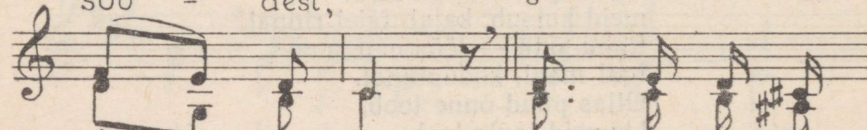
tak ta laul mind kut - sub.
rõõm val - dab kõi - ke.

Oi, kuis sü - da tuk - sub, laul - des
He - lin kõ - lab puu - delt, tu - han - deist

kut sü, hel - gib kaa - sa
suu - dest,

päik - se - kiir. Tra - le - ra - le

ra la la, — la, la, — la.

Tra - le - ra - le - ra - la - la - la.

la, tik, tik, tik, tik. 3. Röö - mus mei - e

mf kõik ses ke - vad - lau - lus.

f Pai - tav päik - se - läik, *mf* ees kut - suv laul - -

f kau - gus. Mäed ja aa - sad, rööm - salt - ge

laul - ge kaa - sa. La - la - la - la - la

la - la - la - la - la - la - la

Meremeeste laul

Hoogsalt

Meremeeste viis

1. Mõ - nus me - re - me - he laul, hol - la - ho!

Kõ - lab lae - va par - dal laul, hol - la - ho!

Lõu - na pool ja põh - ja raal, hol - la - ho!
kõ - la - mas on i - gal a'al, hol - la - ho!

mf

Las - kem pur - jed pai - su - da,

f

hol - la - ho, hoi, hol - la - ho!

1. Mõnus meremehe laul, hollaho!
Kõlab laeva pardal laul, hollaho!
Lõuna pool ja põhja ra'al, hollaho!
kõlamas on igal a'al, hollaho!
Laskem purjed paisuda, —
hollaho, hoi, hollaho!
2. Vahune on merepind, hollaho!
Keerleb kõrgel merelind, hollaho!
Kaladel siis lõbus trall, hollaho!
võimsa merelaine all, hollaho!
Laskem purjed paisuda, —
hollaho, hoi, hollaho!
3. Tormiks paisub meretuul, hollaho!
vingub mastis, peelepuul, hollaho!
Laine üles paiskab vett, hollaho!
naksub, raksub roolikett, hollaho!
Laskem purjed paisuda, —
hollaho, hoi, hollaho!

Viihne roos

Aeglaselt

liri rahvaviis

1. Viim-ne roo - - si - õi - e -
seb siin vae - se -

ke - ne lõh-nab arm - salt al - li -
ke - ne: kõn-nib külm - ju kar-ja -

1. kal. Vä-ri- maal. Mi-nu kau-nis kan-ni-
2. mf

ke - ne, vi - lu var - jab vaa - -

ri - kuid, vars-ti val - ge lu - mi

ka - tab õi - e - ke - sed õn - ne -

pp

tud. Vars-ti val - - ge lu - mi

ka - tab õi - e - ke - - sed õn - ne - tud.

1. Viimne roosiõiekene
lõhnab armsalt allikal.
Väriseb siin vaasekene:
kõnnib külm ju karjamaal.
Minu kaunis kannikene,
vilu varjab vaarikuid,
;:varsti valge lumi katab
õiekesed õnnetud.::
2. Kaunis õieke, su kannan
koju, aeda varjule!
Akna alla paiga annan
päiksepaistel sinule.
Ei seal lõõtsu vinged tuuled
ega tuiska tormihood,
;:linnukoori laulu kuuled,
ise ilu aeda tood.::

Ööbik, kuldakeelne, vaiki

V. Zabella

M. Glinka
1804 — 1857

Parajalt

1. Öö - bik, kul - da - keel - ne, vai - ki,

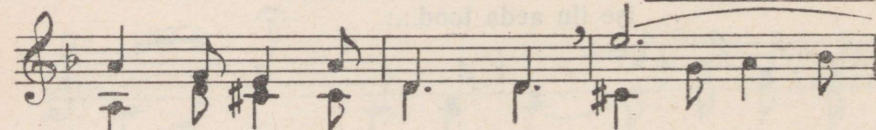
lau - da po - le va - ja, sil - ler - du - si

ä - ra saa - da ai - ast koi - du - a - jal,

sil - ler - du - si ä - ra saa - da
ä - - - -

ai - ast koi - du - a - jal, sil - ler - du - si
- - ra

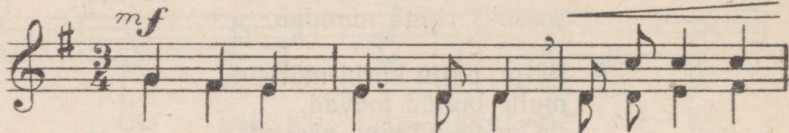
ä - ra saa - da ai - ast koi - du - a - jal.

1. Ööbik, kuldakeelne, vaiki,
laulda pole vaja,
.:sillerdusi ära saada
aiast koiduajal.::
2. Sinu igatsevaid viise
taluda ei suuda.
.:Tuksatamast süda lakkab,
raskeks rinna muudab.::
3. Palju, palju kurbi mõtteid
mulle laulud toovad.
.:Õnnelikud sinu päevad
pesakeses soojas.::
4. Minul laul küll rinda rõhub,
troosti ei saa anda.
.:Ööbik, kallis, pole vaja
mulle laulu laulda.::
5. Lenda, leia õnnelikke,
neid, kel pidurõivad.
.:Nemad sinu laulu saatel
pidutseda võivad.::

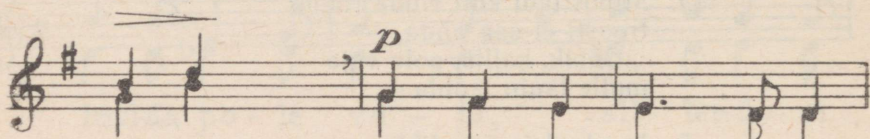
Soo

F. Chopin
1810 — 1849

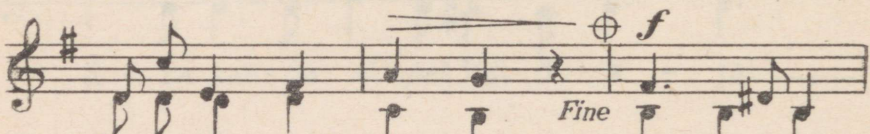
Parajalt

1. O - lek - sin päi - ke - ne kõrgel tae - va -
Seal, kus su ak - na - ke ja su väi - ke

tel - gil, siis ai - nult si - nu - le
tu - ba, pais - ta vaid si - nu - le

säraks kau - nil hel - gil! Päik - se - na
pa - luk - sin ma lu - ba!

pais - tak - sin, ak - nas - se hel - gik - sin,

kuid ik - ka ai - nult sul - le!

1. Oleksin päikene kõrgel taevatelgil,
siis ainult sinule säraks kaunil helgil!
Päiksena paistaksin, aknasse helgiksin,
kuid ikka ainult sulle!
Seal, kus su aknake ja su väike tuba,
paista vaid sinule paluksin ma luba!
2. Oleksin linnuke kõrgel taevakaarel,
siis ainult sinule laulaksin, mu aare.
Linnuna laulaksin, kandlena kõlaksin,
kuid ikka ainult sulle.
Seal, kus su aknake ja su väike tuba,
laulda vaid sinule paluksin ma luba!

Nõmmeroos Heidenröslein

J. W. Goethe

H. Werner
1800 — 1833

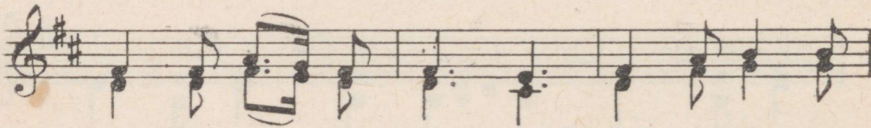
1. Nä - gi roo - si poi - si - ke,
1. Sah ein Knab' ein Rös - lein steh'n,

kaunist roc - si nõm - mel. O - li hommik -
Rös - lein auf der Hei - den, war so jung und

värs - ke see, jook - sis pois ta juur - de teelt,
mor - genschön, lief erschnelles nah zu seh'n,

vaat - les te - da röö - mul. Roo - si - ke - ne,
sah's mit vie - len Freu - den. Rös - lein, Rös - lein,

pu - nav roos, roo - si - ke - ne nõm - mel!
Rös - lein rot, Rös - lein auf der Hei - den!

1. Nägi roosi poisike,
kaunist roosi nõmmel.
Oli hommikvärske see,
jooksis poiss ta juurde teelt,
vaatles teda rõõmul.
Roosikene, punav roos,
roosikene nõmmel!
 2. Ütles poiss: «Ma nopin su,
roosikene nõmmel!»
Vastas roos: «Sind torkan ju,
pea mind meeles, riivatu,
ei na talu valu!»
Roosikene, punav roos,
roosikene nõmmel!
 3. Ja siis julmalt murdis poiss
roosikese nõmmel.
Kaitses end ja torkas õis,
kuid ei päästa ennast võind,
poiss ta katkus varrelt.
Roosikene, punav roos,
roosikene nõmmel!
1. Sah ein Knab' ein Röslein stehn,
Röslein auf der Heiden,
war so jung und morgenschön,
lief er schnell, es nah zu sehn,
sah's mit vielen Freuden.
Röslein, Röslein, Röslein rot,
Röslein auf der Heiden.
 2. Knabe sprach: Ich breche dich,
Röslein auf der Heiden!
Röslein sprach: Ich steche dich,
dass du ewig denkst an mich,
und ich will's nicht leiden.
Röslein, Röslein, Röslein rot,
Röslein auf der Heiden.
 3. Und der wilde Knabe brach
's Röslein auf der Heiden;
Röslein wehrte sich und stach,
half ihm doch kein Weh und Ach,
musst es eben leiden.
Röslein, Röslein, Röslein rot,
Röslein auf der Heiden.

Hällilaul

F. Schubert

1797 — 1828

Aeglaselt

pp

1. Uu - nu, uu - nu, lapsu - ke - ne - väi - ke,

hel - lalt hoi - ab e - ma - ke - ne - sind.

Pil - ve var - jus puh - ka - mas päi - ke,

ok - sal uu - nub väi - ke lau - lu - lind.

1. Uinu, uinu, lapsukene väike,
hellalt hoiab emakene sind.
Pilve varjus puhkamas päike,
oksal uinub väike laululind.
2. Uinu, uinu kätikiseses pehmes,
sind on hoidmas hellalt ema arm,
kuni sirgud, kasvavad kord suureks,
eemal' jäägu sinust saatus karm!
3. Uinu, uinu vaikselt une süles,
kuni valvab emakene veel.
Ja kui oled ärkamas üles,
õitsku lilled sinu eluteel!

Hällilaul

J. Brahms
1833 — 1897

Ornalt

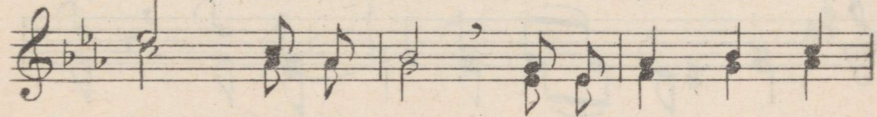
1. Ui - nu vaik - selt, mu lind, ma —
2. Ma - ga vaik - selt, mu lind, sul —

val - van ju sind! — Su voo - dilt ei —
mu - re - ta rind, — veel süü - tu su —

läe, nüüd - ma - ga - ma jää!
silm, veel - tund - ma - ta ilm. ^{1-2.} Hommi -

kul päikse - kiir u - ne lau - gelt sul

viib; hom - mi - kul päik - se -

kiir u - ne lau - gelt sul viib.

Kevadeigatsus

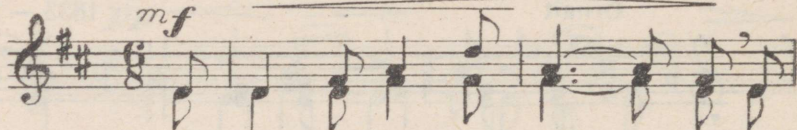
Ch. Overbeck

W. A. Mozart

1756 — 1791

Rõõmsalt

mf

1. Kvi pehmeid ke - vad - tuu - li toob

lõunast kau - nis mai, ja lah-ti päik-se

poo - le on si-ni-tae - vas lai. Kvi

ro - he-ta - vad väl - jad ja

õit - seb too-min-gas, siis mõtted va-bad,

ul - jad, me lau-lust kõ-lab laas.

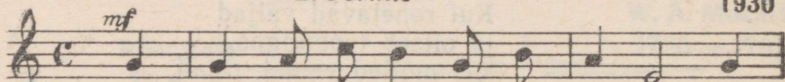
1. Kui pehmeid kevadtuuli
toob lõunast kaunis mai,
ja lahti päikse poole
on sinitaevas lai.
Kui rohetavad väljad
ja õitseb toomingas,
siis mõtted vabad, uljad,
me laulust kõlab laas.

2. Kesk lilledisi aasu
ja vaikseid metsateid
on linnukesi liikvel
ja liugleb liblikaid.
Kui lööke lõõriteleb
ja ööbik laksutab,
me puhkev noorus jälle
sind, kevad, tervitab!

Koolilõpetajate laul

L. Tormis

V. Tormis
1930

1. Meid ü - hi - se pe - re - na sii - a tõi
2. Me os - ku - si ko - du - maa hin - dab, tal

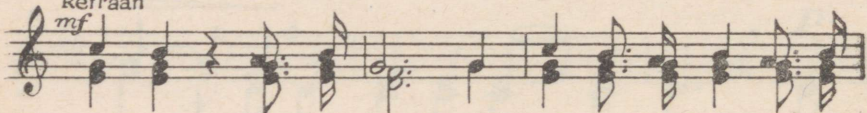

õp - pi - mis - ta - he ja hool. Nüüd lah - ku - des ta - ha - me,
löö - ta - des too - me me au. Töös, võit - lu - ses noo - red on

vii - a sind sü - da - mes kaa - sa, me kool. Meid
kind - lad ja kõ - la - mas rõõm - salt me laul.

Refrään

e - lu oo - tab ees ja või - dud meid saa - da - vad

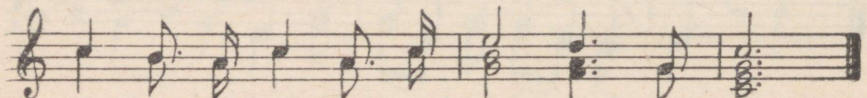
teel. Tööks val - mis me käed, koos sam - mu - gem e - da - si,

noo - ru - se väed! Meid e - lu oo - tab ees ja

või - dud meid saa - da - vad teel. Tööks val - mis me käed, koos

sam - mu - gem e - da - si, noo - ru - se väed!

**NOODIÕPETUS
HÄÄLE- JA KOORILIIGID
MUUSIKAINSTRUMENDID
JA
ORKESTRILIIGID
PARTITUUR
MUUSIKAVORMID
VÄIKE MUUSIKA OSKUSSÕNASTIK**

NOODIÕPETUS

NOODIKIRJA ARENGUST.

Aegade jooksul on helide ülesmärkimiseks kasutatud mitmesuguseid võtteid. Antiikajal märgiti helikõrgusi tähtede abil. Need määrasid küll heli täpse kõrguse, kuid ei olnud sobivad mitmehääelse muusika üleskirjutamiseks. Ka polnud tähtede abil võimalik kindlaks määrata helide vältust.

Alates keskajast hakati helide ülesmärkimiseks kasutama erilisi märke — neumasid (Venemaal znamjad), mis ei määranud ei heli täpset kõrgust ega vältust, vaid andsid ettekujutuse meloodilise liikumise suunast. Selliseid märke kirjutati teksti kohale.

XI sajandist alates võetakse neumade kõrguse märkimisel kasutusele noodijooned (esialgu üks). XVII sajandiks koosnes noodijoonestik juba neljast joonest, kusjuures neumasid märgiti nii joontele kui ka vahedesse.

Kaasaegsete ovaalsete nootide eelkäijajaks olid pika arengu tulemusena kujunenud täisnurksed ja rombikujulised noodid. Noodijoonestikule lisandus viies joon ja võeti kasutusele taktijooned.

Helide noodistamise põhielementideks on niisiis kujunenud noodijoonestik, noodid ja võtmed.

KLAVIATUUR JA HELIRIDA.

Astmeliselt kõrgenevad või madalduvad, üksteisele järgnevad helid moodustavad helirea. Parema ettekujutuse helireast saame klaveril. Kaasaegsel klaveril on 88 erineva kõrgusega heli. Muusikas sellest helidearvust peaaegu rohkem ei kasutatagi.

Helirea helisid nimetatakse astmeteks. Seitset helirea astet nimetatakse alusastmeks. Neile on antud iseseisvad nimetused. Klaveril saab alusastmeile vastavaid helisid tekitada valgete klahvide abil.

Praegusel ajal kasutatakse alusastmete nimetustena silp- ja tähtnimetusi. Silpnimetused on pärit ühe keskaegse hümmi värsiridade esimestest silpidest, mis levis tänu helinimetuste heale lauldavusele:

Ut gueant laxis
 Resonare fibris
Mira gestorum
Famuli tuorum
Solve polluti
Labii reatum
Sancte Johannes!

Nimetatud hünni meloodia oli kujundatud selliselt, et iga uus värsirida algas astme võrra kõrgemalt helilt kui eelnev. Silbid aga, millega iga uus rida algas, kinnitusid ka vastavaile helidele. Hiljem muudeti ut do-ks, mida on mugavam laulda.

Paralleelselt silpnimetustega kasutatakse tähtnimetusi, mis põhinevad ladina tähestiku tähtedel (a, b, c, d, e, f, g), lähtudes la-st kui kesksest helist.

Hiljem jagunes tooni b kaheks pooltooniks, kusjuures madalamat tooni märgiti tähega b (si-bemoll) ning kõrgema tooni märkimiseks võeti tähestiku kaheksas täht h. Sellega on seletatav tähtnimetustes esinev ebareeglipärasus:

a, h, c, d, e, f, g	do, re, mi, fa, sol, la, si c, d, e, f, g, a, h
---------------------	--

Klaviatuuril korduvad nimetatud seitse alusastet perioodiliselt. Iga kaheksanda heli nimetus ühtib esimesega. Helirida, mis koosneb seitsmest erineva kõrgusega helist, nimetatakse oktaaviks. Klaveri helirida jaotatakse seitsmeks oktaaviks, kusjuures üks oktaav haarab helirea osa do-st kuni lähima ülemise si-ni (oktaavi kaheksas heli — ülemine do — kuulub juba järgmisse oktaavi). Igal oktaavil on oma nimetus.

OKTAAVIDE NIMETUSED.

Klaviatuuri keskel asuvat oktaavi, mida mängimisel ja laulude õppimisel kõige enam kasutatakse, nimetatakse 1. oktaaviks. Sellest paremale järgnevad 2. oktaav, 3. oktaav, 4. oktaav ja 5. oktaav.

Esimesest oktaavist vasakule järgnevad: väike oktaav, suur oktaav, kontra oktaav ja subkontra oktaav.

Eelnimetatud oktaavide astmeid tähistatakse järgnevalt: esimene oktaav — väikeste täht- või silpnimetustega ning numbriga 1 paremal ülal (vahel ka vastava arvu kriipsukestega nimetuse kohal): do¹, re¹, c¹, d¹ jne.

Esimesest oktaavist kõrgemal asuvaid oktaave tähistatakse analoogiliselt:

teine oktaav — do², c² jne.

kolmas oktaav — do³, c³ jne.

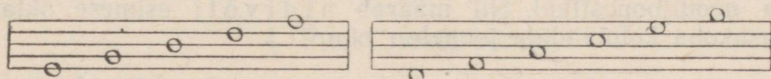
neljas oktaav — do⁴, c⁴ jne.

viies oktaav — do⁵, c⁵ (klaveril vaid üks heli)
väike oktaav — astmeid tähistatakse väikeste täht- või silp-
nimetustega: do, re, c, d jne.
suur oktaav — astmeid tähistatakse suurte täht- või silp-
nimetustega: Do, Re, C, D jne.
kontra oktaav — astmeid tähistatakse suurte täht- või silp-
nimetustega ning numbriga 1 paremal all: Do₁, Re₁, C₁, D₁ jne.
subkontra oktaav — (klaveril mittetäielik) astmeid tähis-
tatakse analoogiliselt: Do₂, Re₂, C₂, D₂ jne.

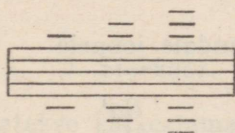
HELI KÕRGUSE MÄRKIMINE.

Heli kõrguse märkimiseks kasutatakse viiest joonest koosnevat noodijoonestikku, millele paigutatakse noodid. Nootidena kasu-
tatakse ovaale, mis on seest tühjad või täidetud.

Noodid paigutatakse nii joontele kui ka vahedesse.

Muusikas tarvitatakse kaugelt rohkem helisid, kui neid on või-
malik märkida noodijoonestikule. Selleks otstarbeks kasutatakse
abijooni, mis asetsevad noodijoonestiku peal või all.

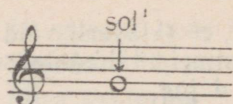
Abijoonte kaugus üksteisest peab vastama noodijoonte oma-
vahelisele kaugusele.

NOODIVÕTMED.

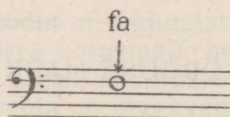
Noodijoonestikule kirjutatud noodid tähistavad kindlaksmää-
ratud kõrgusega helisid ainult siis, kui noodijoonestiku algusesse
on asetatud noodivõti. Võtmeks nimetatakse märki, mis määrab
teatud kõrgusega heli asukoha noodijoonestikul.

Noodikirjas kasutatakse peamiselt kahte liiki noodivõtmeid:

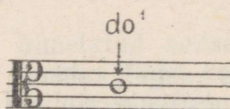
1. G-(sol) ehk viiulivõti määrab kindlaks esimese oktaavi sol'i
asukoha noodijoonestiku teisel joonel. Viiulivõti on kujunenud
välja g tähest.

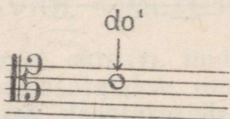
2. F-(fa) ehk bassivõti määrab kindlaks väikese oktaavi fa asukoha noodijoonestiku neljandal joonel.

Peale nimetatute kasutatakse vähemal määral veel C-(do) ehk vokaalvõtmeid, mis määravad kindlaks esimese oktaavi do asukoha noodijoonestikul. Nii määrab aldivõti esimese oktaavi do asukoha kolmandale jonele,

tenorivõti aga neljandale jonele.

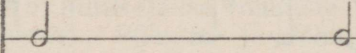
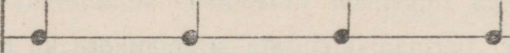
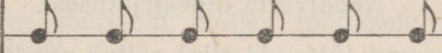
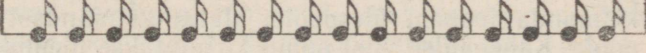

HELI VÄLTUSE TÄHISTAMINE.

Heli vältuse tähistamiseks kasutatakse noote, mis koosnevad noodipeast (seest tühi või täis ovaal), noodivarrest ja lipust.

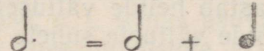
Tabel helivältuste võrdlemiseks:

Tervenoot	
Poolnoot	
Veerandnoot	
Kaheksandik noot	
Kuueteistküm- nendik noot	

MÄRGID NOODI VÄLTUSE PIKENDAMISEKS.

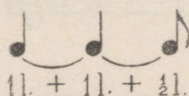
1. Punkt noodi kõrval.

Punkt pikendab nooti poole võrra tema põhilisest vältusest.

$$3l. \quad 2l. + 1l.$$

2. Sidekaar.

Sidekaarega tähistatakse katkestamata heli, mille vältus võrdub nootide vältuse summaga.

3. Fermaat.

Fermaat ehk on peatuse märk, mis asetatakse noodi (ka pausi) kohale või selle alla. Sõltuvalt muusikateose iseloomust annab fermaat õiguse noodi või pausi vältust oma äranägemise järgi pikendada.

Märkus. Fermaat kirjutatakse mõnikord ka taktijoone kohale.
Noodivarte õigekirjutusest.

Noodivarre suund (üles või alla) sõltub noodi asukohast noodijoonestikul. Ühehääelse viisi puhul kirjutatakse noodivarrad kuni kolmanda jooneni ülespoole, alates kolmandast joonest — allapoole. Kahehääelse viisi puhul kirjutatakse ülemise hääle noodivarrad ülespoole, alumise — allapoole. Juhul, kui mõlemal häälel on ühesugune rütm, võib kahe noodi jaoks kirjutada ühise varre. Noodivars tõmmatakse risti noodijoonestikule, kusjuures varre pikkus võrdub oktaavis kirjutatud nootide vahega.

PAUSID.

Pausiks nimetatakse vaikimise vältust tähistavat märki. Pauside suhteline vältus vastab helide vältusele.

Tabel helide ja pauside vältuste suhete võrdlemiseks:

Tervepaus		vastab noodivältusele	
Poolpaus		" "	
Veerandpaus		" "	
Kaheksandikpau pau		" "	
Kuueleistkümnendikpau		" "	

Kõrgu takti vältavat pausi kirjutatakse sõltumatult taktimõõdust tervepausina.

Pausi vältust võib samuti kui noodi vältustki pikendada punkti abil, mis asetatakse pausist paremale.

MEETRUM.

Muusikas toimub pidev tugevamate ja nõrgemate helide vaheldumine, s. o. rõhkude järgnevus.

Meetrumiks nimetatakse rõhuliste ja rõhutute ajaühikute perioodilist kordumist. Rõhulisi ja rõhutuid võrdsete vältustega ajaühikuid nimetatakse meetrumi osadeks. Rõhuliste ja rõhutute osade vaheldumine moodustab meetrumi kaks põhilist kuju:

a) kaheosaline meetrum, milles rõhulisele järgneb üks rõhutu meetrumi osa,

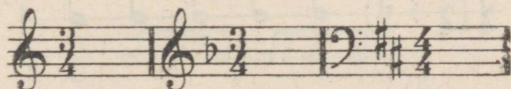
b) kolmeosaline meetrum, milles rõhulisele järgnevad kaks rõhutat meetrumi osa.

Muusikat kuulates tunneme meetrumit rõhulise osa abil. Noodistamisel asetsevad meetrumi rõhulised osad noodijoonestikku läbivate vertikaalsete joonte järel. Neid jooni nimetatakse taktijoonteks.

TAKT.

Taktiks nimetatakse heliteose osa, mis algab meetrumi rõhulise osaga ning lõpeb enne järgnevat rõhulist osa. Taktid eraldatakse üksteisest taktijoonega, mis asetatakse vahetult takti tugeva, rõhulise osa ette.

Taktimõõdukus nimetatakse takti meetrumi märkimisviisi, mis määrab takti ehituse, s. t. temas asuvate rõhuliste (tugevate) ja rõhutute (nõrkade) meetrumiosade arvu ning vältuse. Taktimõõtu tähistatakse kahe kohakuti asuva arvuga. Ülemine arv näitab takti moodustavate osade arvu, alumine nende osade suhtelist vältust. Taktimõõtu tähistavad arvud asetatakse võtmest ja võtmemärkidest (dieesidest ja bemollidest) paremale:

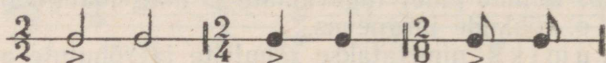
Meetrumi põhilistest esinemisvormidest sõltuvalt on ka taktid kahe- ja kolmeosalised.

LIHTTAKTID.

Lihttaktideks nimetatakse takte, milles esineb üks rõhk. Kõigis lihttaktides on esimene osa tugev (rõhuline), teised nõrgad (rõhutud).

Lihttakte jaotatakse sõltuvalt nendes esinevate löökide arvust

a) kaheosalisteks

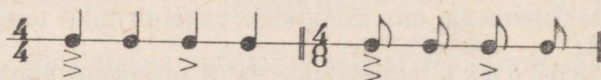
ja

b) kolmeosalisteks.

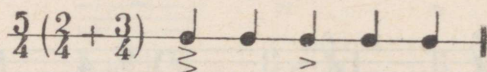
LIITTAKTID.

Liittaktideks nimetatakse selliseid takte, mis on moodustunud ühesugustest lihttaktidest. Liittaktis esineb seetõttu mitu rõhku. Esimest rõhku nimetatakse pearyhkuks, teisi kõrvalrõhkudeks. Rõhkude arv liittaktis võrdub temas esinevate lihttaktide arvuga.

SEGATAKTID.

Segataktideks nimetatakse selliseid takte, mis on moodustunud erinevate, kahe- ja kolmeosaliste lihttaktide järjestusest.

Märkus: $\frac{4}{4}$ taktimõõtu tähistatakse sageli märgiga C. Kui aga esineb märk \mathbb{C} , siis ei tule muusikapala esitada mitte nelja-, vaid kaheosalises taktis, kusjuures kummalegi osale vastab poolnoot ($\frac{2}{\text{p}} = \frac{2}{2}$). Sellist märkimisviisi nimetatakse alla breve'ks. (Alla breve — lühendatult, itaalia k.)

RÜTM.

Kõik see, mis puudutas meetrumit ja takte, kuulub muusikas eelkõige rõhuliste ja rõhutute ajaühikute järgnevuse küsimusse,

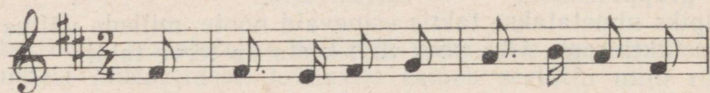
Liittaktide puhul tuleb antud liittakti kuuluvad lihttaktid üksteisest eraldada. Seega on liittaktis niisama palju gruppe, kui temas on lihttakte. Näiteks:

Eespool toodud noodivältuste grupeerimise moodused leiavad kasutamist instrumentaalmuusikas. Vokaalmuusika (laulumuusika) noodivältuste grupeerimine sõltub teksti silpide jagunemisest meloodia helidele.

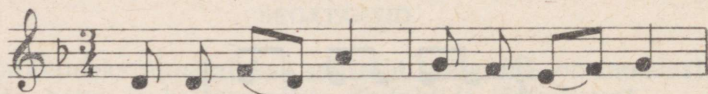
Vokaalmuusikas grupeeritakse noote järgmiselt:

1. Kui teksti üks silp vastab ühele helile, siis viimast naabernootidega ühte ei grupeerita.

Kui Kung-la rah-vas kuld-sel aal kord

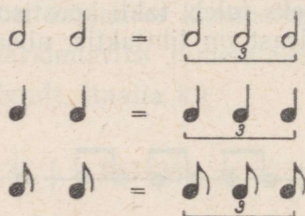
2. Kui teksti üks silp vastab mitmele helile, alluvad silbile vastavad noodid grupeerimise üldreeglitele. Kõiki ühele silbile allutatud noote haarab sidekaar.

Ei saa mit - te vai - ki ol - la

TRIOOL.

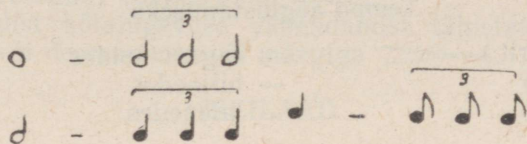
Triooliks nimetatakse niisugust rütmifiguuri, milles kahe võrdse vältusega noodi asemel esineb sama aja jooksul kolm võrdse vältusega nooti.

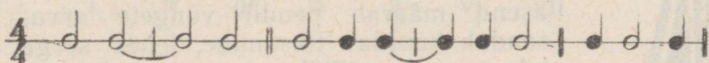
Aus - ta - gem neidkeskord võitlusse tõu - sid

Trioolid kirjutatakse vältustes, mis on kaks korda lühemad algnoodi vältusest.

SÜNKOOP.

Sünkoobiks nimetatakse heli vältust, kus rütmiline rõhk on vastandatud meetri rõhule. Nõrgal taktiosal asuv noot liidetakse talle järgneva, suhteliselt tugevama taktiosal asuva noodiga, mille tagajärjel takti nõrgale osale langeb rütmiline rõhk. Sünkoop võib olla taktisisene või taktidevaheline.

TEMPO JA DÜNAAMIKA.

Tempoks nimetatakse heliteose esitamiskiirust. Tempo märgitakse sõnadega noodijoonestiku kohale kogu teose või selle osa alguses, kasutades selleks erilisi, ligikaudset esitamiskiirust näitavaid itaaliakeelseid termineid (itaaliakeelsete terminite kõrval kasutatakse ka emakeelseid termineid).

Kasutatavamad tempomärgendid:

Lárgo	— aeglaselt ja laialt
Lénto	— aeglaselt ja väljapeetult
Adagio (adádžo)	— aeglaselt
Andánte	— väljapeetult
Sostenúto	— tagasi hoides
Moderáto	— mõõdukalt
Allegréto	— paraja liikumisega
Allégro	— tõtates, rutates
Vivace (vivátše)	— elavalt
Préstó	— kiiresti
Prestíssimo	— väga kiiresti

Teose algtempo muutmiseks helitöö üksikutes lõikudes kasutatakse järgmisi termineid.

Tempo kiirendamiseks:

accelerándo (atšelerando)	— kiirenedes
strétto	— tõtates
stringendo (strindžéndo)	— tunglevalt

Tempo aeglustamiseks:

ritenúto (rit.)	— tagasi hoides
ritardándo	— hilinedes
allargándo	— laienedes

Eespool toodud tempomärgendite abil saame kindlaks määrata teose ligikaudse esitamiskiiruse. Kõige täpsema tempo saame määrata metronoomi — erilise aparaaadi abil, mille leiutas 1816. a. J. N. Mälzel.

Mälzeli metronoom (lühendatult M. M.) kujutab endast püramiiditaolist puust kastikest selles paikneva mehhanismiga, mille külge on kinnitatud reguleeritava raskusega pendel. Pendli tagaseinas asub skaala, jaotusega 40-st kuni 208-ni, mis näitab pendli võnkesagedust ühes minutis. Reguleeritava raskuse asend määrab pendli võngete arvu, mida saadab kuuldav tiksumine, tehes seega kindlaks meetrumiühiku — veerandnoodi, poolnoodi jne. vältuse ajas.

Metronoom

Näiteks kui teose alguses tempot tähistava nimetusega kõrvuti seisab M. M. = 60, siis tähendab see seda, et pendli reguleeritav raskus tuleb asetada skaala 60-nda jaotuskriipsu kohale. Nende tingimuste juures teeb liikumapandud pendel 60 lööki minutis, mis annab võimaluse täpselt määrata veerandnoodi vältuse.

DÜNAAMILISED VARJUNDID.

Muusikas mõistame dünaamiliste varjundite all helitugevuse muutumist. Helitugevuse õige jaotamine on üheks muusikalise väljendusrikkuse saavutamise vahendiks.

Põhiliste dünaamiliste varjundite tähistamiseks muusikas kasutatakse märke ja itaaliakeelseid termineid, milledest kõige kasutatavamad on järgmised:

mezzo forte	lühendatult	mf	— mitte väga valjult
forte	„	f	— valjult
fortissimo	„	ff	— väga valjult

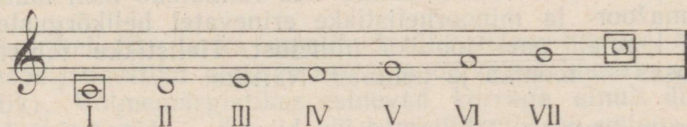
forte fortissimo lühendatult	fff	—	äärmiselt valjult
mezzo piano	mp	—	mitte väga vaikselt
piano	p	—	vaikselt
pianissimo	pp	—	väga vaikselt
piano pianissimo	ppp	—	äärmiselt vaikselt

Järkjärgulist kõlatugevuse suurendamist tähistatakse sõnaga *crescendo* (krešendo) või märgiga < .

Järkjärgulist kõlatugevuse vähendamist tähistatakse sõnaga *diminuendo* või *decrescendo* või märgiga > .

HELILAAD.

Helilaadiks nimetatakse organiseeritud helikõrguslike suhete süsteemi ühtse tugipunkti — põhitooni ehk toonika ümber. Tavaliselt on helilaadis seitse heli, kusjuures antud helilaadi kuuluvat heli nimetatakse laadi astmeks. Laadi astmeid tähistatakse põhitoonist (toonikast) alates rooma numbritega.

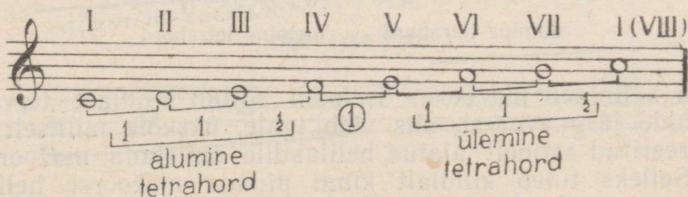
Helilaadide ehitus põhineb kahe ühesuguse või erineva ehitusega tetrahordi (neliheli) ühendamisel.

Tetrahordiks nimetatakse nelja kõrvuti asetsevat heli rea astet.

Tavaliselt kasutatakse muusikas kahesuguse ehitusega helilaade.

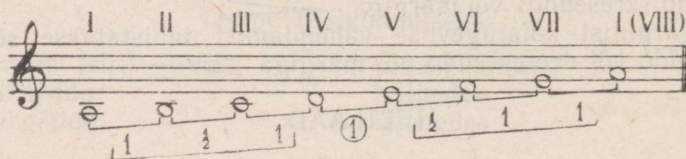
MAŽOORNE HELILAAD.

Helilaadi, mis moodustub kahest ühesuguse ehitusega ($1 - 1 - 1/2$) tetrahordist koos neid teineteisest eraldava tervetooniga, nimetatakse *mažooriks* (duur'iks). Kõlaliselt on mažoor helge- või röömsakõlaline.

MINOORNE HELILAAD.

Minoorne helilaad koosneb kahest erineva ehitusega tetrahordist koos neid teineteisest eraldava tervetooniga ($1-1/2-1$) $\boxed{1}$ ($1/2-1-1$). Kõlaliselt on minoor (moll) karge, vahel isegi nukker.

HELISTIK.

Helistikuks nimetatakse helilaadi asetust helisüsteemis. Helilaadi toonikaks võime võtta helirea iga alus- või altereeritud (kõrgendatud või madaldatud) astme. See võimaldab meil luua suure hulga mažoor- ja minoorhelistikke erinevatel helikõrgustel. Iga helistik kannab oma toonika nimetust. Helistikku tähistatakse kahes osas — toonika ja helilaad. Näiteks:

Silpnimetustega: Do-mažoor
Sol-mažoor
la-minoor

Tähtnimetustega: C-duur
G-duur
a-moll

Mažoori toonikat tähistatakse suure tähega, kuna minoori toonikat tähistatakse väikese tähega.

MAZOORSED HELISTIKUD.

Sõltumata sellest, millise heli toonikaks võtame, on kõigi mažoorsete helistike ehitus ühesugune:

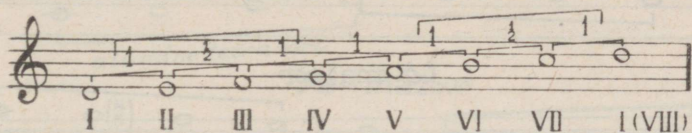
$$1-1-1/2-\boxed{1}-1-1-1/2$$

alumine tetrahord ülemine tetrahord

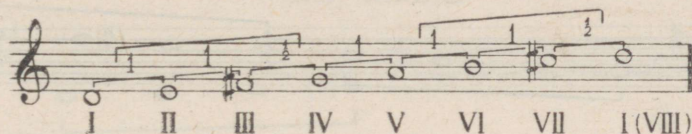
Kuna heliredeli mažoorne iseloom sõltub kindlast tervete ja pooltoonide järgnevusest, siis võib igale, ükskõik milliselt alus- või altereeritud astmelt alatud helilaadile omistada mažoori tunnused. Selleks tuleb kindlalt kinni pidada mažoorse heliredeli

ehitusest ning sellele mittevastavaid astmeid alteratsioonimärkide abil vajalikult muuta.

Nii näiteks võib heliredelit, millel puudub mažoorne iseloom,

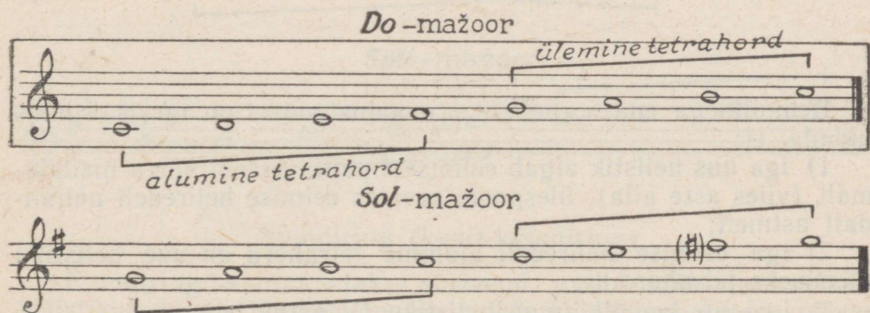
muuta mažoorseks alteratsioonimärkide abil.

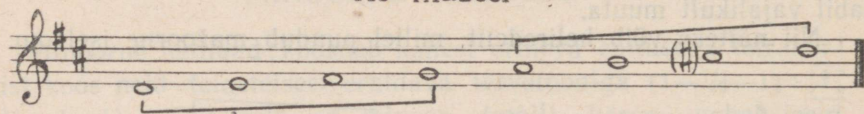
Teatud helistiku jaoks vajalikud alteratsioonimärgid kirjutatakse noodijoonestiku alguses asuva noodivõtme kõrvale (võtmemärgistik). Võtmemärgistikus esinevad korraga ainult üht liiki alteratsioonimärgid — diesidid või bemollid. Seoses sellega jaotatakse helistikud diesidega ja bemollidega helistikeks.

Diesidega mažoorhelistike moodustamisel on tarvis silmas pidada, et:

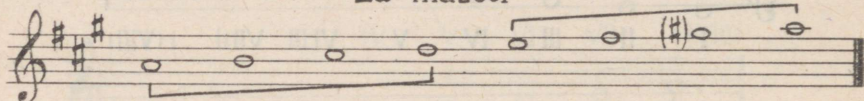
- 1) iga uus helistik algab eelmise heliredeli viiendalt astmelt — dominandilt (puhta kvindi võrra kõrgemalt);
 - 2) iga eelmise helistiku ülemine tetrahord on uue helistiku alumiseks tetrahordiks;
 - 3) iga uus dies ilmub helistiku VII astme (juhttooni) ette.
- Nii saame diesidega mažoorhelistikud:

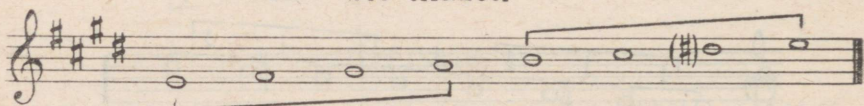
Re-mažoor

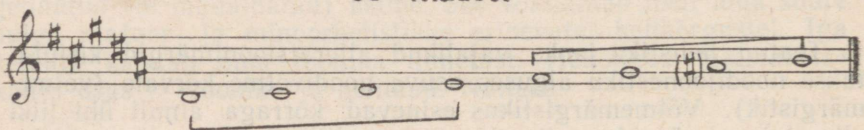
La-mažoor

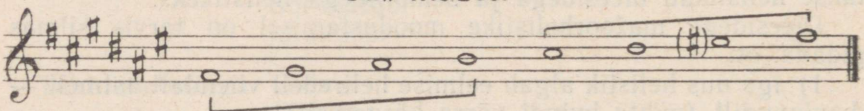
Mi-mažoor

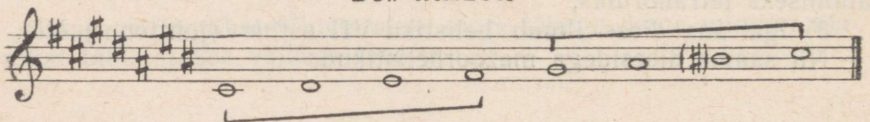
Si-mažoor

Fa#-mažoor

Do#-mažoor

Bemollidega mažoorhelistike moodustamisel on tarvis silmas pidada, et:

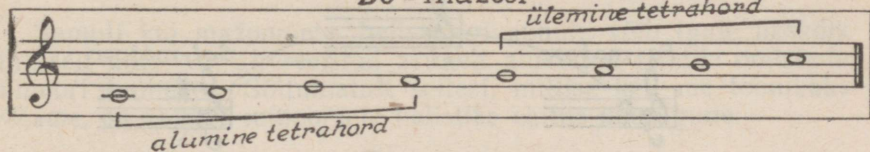
1) iga uus helistik algab eelmisest puhta kvindi võrra madalamalt (viies aste alla), ülespoole arvates eelmise heliredeli neljandalt astmelt;

2) iga eelmise heliredeli alumine tetrahord on uue helistiku ülemiseks tetrahordiks;

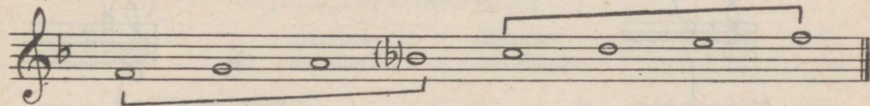
3) iga uus bemoll ilmub helistiku IV astme ette.

Nii saame bemollidega mažoorhelistikud:

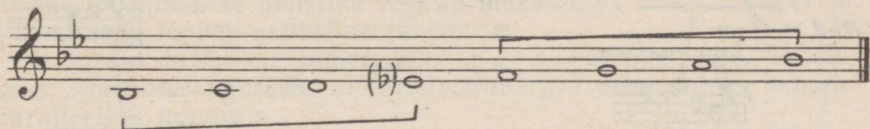
Do - mažoor

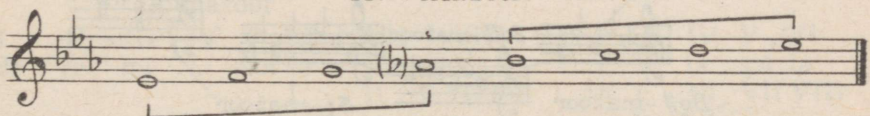
Fa - mažoor

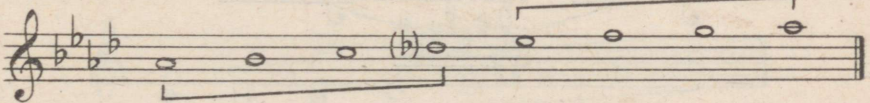
Sib - mažoor

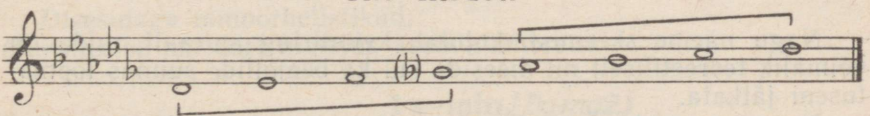
Mib - mažoor

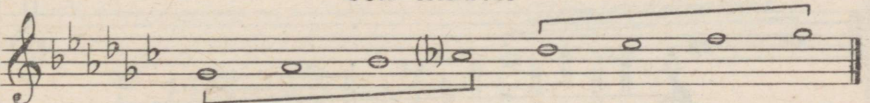
Lab - mažoor

Reb - mažoor

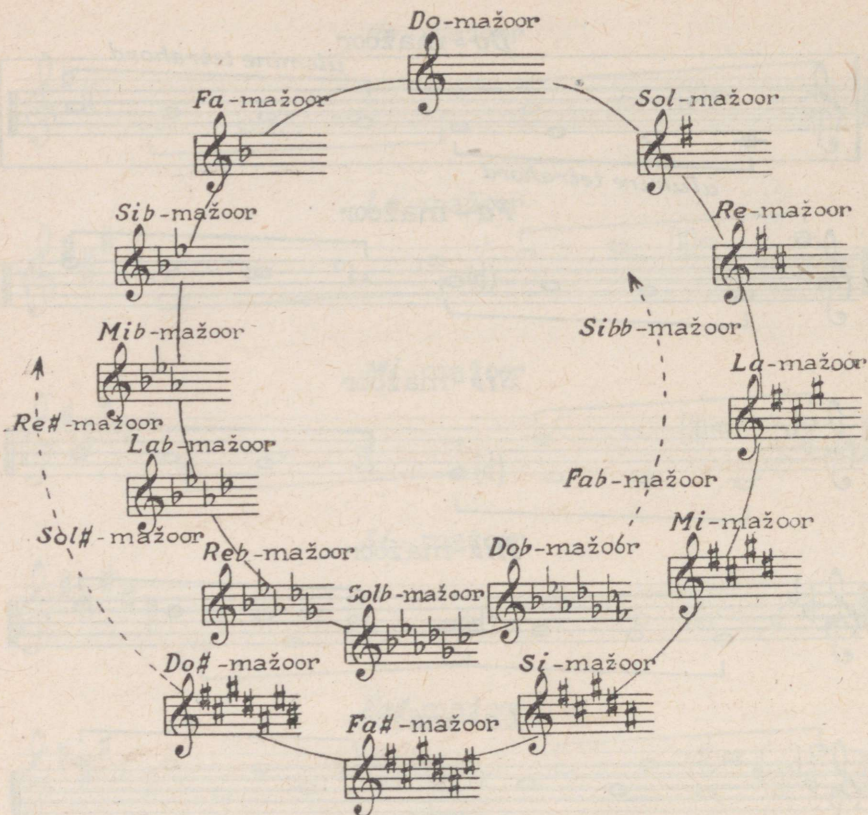

Solb - mažoor

Kvinding (kvart-kvinding).

Kvindingiks nimetatakse süsteemi, milles kõik ühe helilaadi helistikud asuvad katkestamatus, puhta kvindi vahekorras olevas järjekorras.

Nagu näeme skeemist, kujutab kvindiring spiraali, mida on võimalik teoreetiliselt nii dieeside kui ka bemollide suunas lõpmatuseni jätkata.

Nagu eespool toodust näeme, on dieeside ja bemollide tekkimise kord vastandlik.

fa, do, sol, re, la, mi, si si, mi, la, re, sol, do, fa

MINOORSED HELISTIKUD

Samuti kui mažoorsete helistikegi puhul, võib igale ükskõik milliselt alus- või altereeritud astmelt alustatud laadile omistada minoori tunnused. Sõltumatult sellest, millise heli me toonikaks võtame, on kõikide minoorsete helistike ehitus ühesugune:

$$1 - \frac{1}{2} - 1 - \boxed{1} - \frac{1}{2} - 1 - 1$$

alumine tetrahord	ülemine tetrahord
----------------------	----------------------

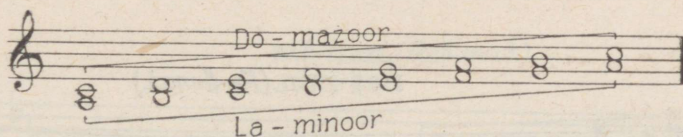
Igale mažoorhelistikule vastab temaga ühiseid helisid omav minoorhelistik. Kui mažoori ja minoori struktuuri võrdleme, siis näeme, et minoorse helistiku tekitab mažoori VI astmelt algav ja VI astmega lõppev astmeline järgnevus.

Selliseid helistikke nimetatakse paralleelseteks helistikeks. Mažoorse helistiku alteratsioonimärgid esinevad ka temale paralleelses minooris.

Do-mažoor

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	(I)	II	III	IV	V	VI
do	re	mi	fa	sol	la	si	do	re	mi	fa	sol	la	
					I	II	III		IV	V	VI	VII	VIII

la-minoor

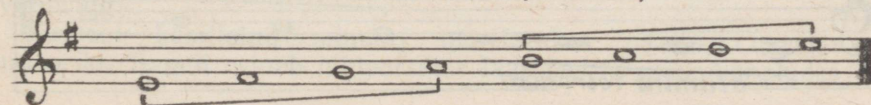

Dieesidega minoorhelistikud:
(paralleelse mažoori nimetus asub klambreis)

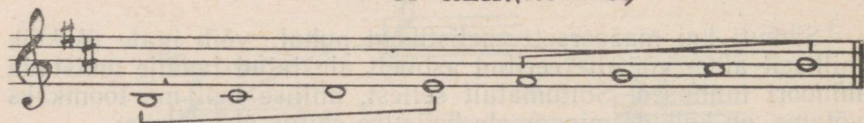
la-min.(Do-maž.)

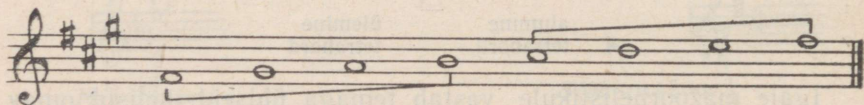
mi-min.(Sol-maž.)

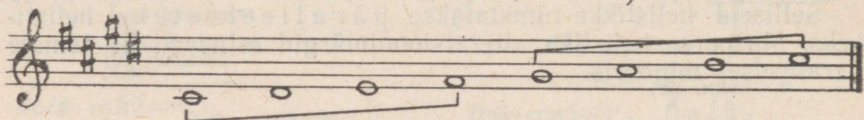
si-min. (Re-maž.)

fa#-min. (La-maž.)

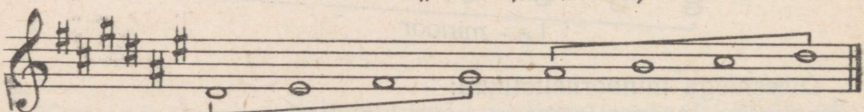
do#-min. (Mi-maž.)

sol#-min. (Si-maž.)

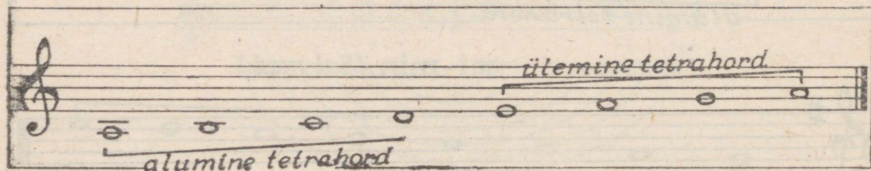
re#-min. (Fa#-maž.)

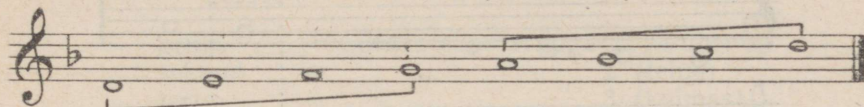
Dieeside tekkimise järjekord on sama mis mažoorsete helistike puhul.

Bemollidega minoorhelistikud:

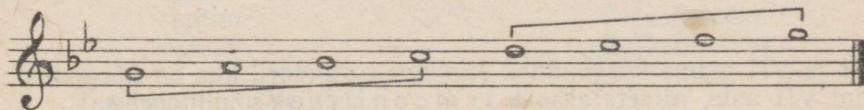
la-min. (Do-maž.)

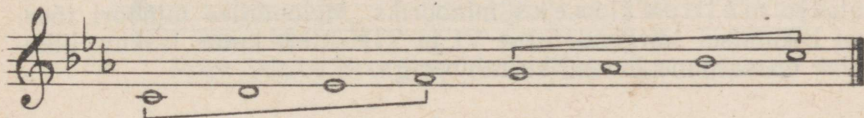
re-min. (Fa-maž.)

sol-min. (Sib-maž.)

do-min. (Mib-maž.)

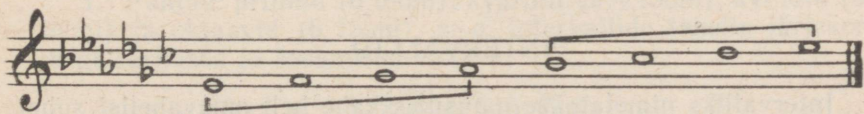
fa-min. (Lab-maž.)

sib-min. (Reb-maž.)

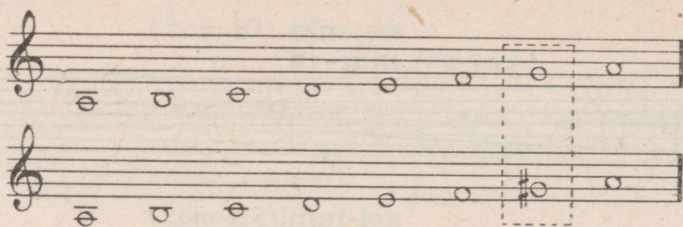
mib-min. (Solb-maž.)

Bemollide tekkimise järjekord on sama mis mažoorsete helistike puhul.

Minoorsed helistikud moodustavad nagu mažoorseteki iseseisva kvindiringi.

Eespool käsitletud minoori nimetatakse loomulikult minooriks. Sageli esineb minoorsetes lauludes ja muusikapalades

VI ja VII astme kõrgendusi. Niisugust minoori, kus on kõrgendatud VII aste, nimetatakse harmooniliseks minooriks.

Harmoonilist minoori kasutatakse ühesuguselt nii tõusval kui ka laskuval liikumisel.

Niisugust minoori, kus on kõrgendatud VI ja VII astet, nimetatakse meloodiliseks minooriks. Meloodilise minoori tõusval liikumisel kõrgendatakse VI ja VII astet, kuna laskuv liikumine on sarnane loomuliku minooriga.

Nii harmoonilise kui ka meloodilise minoori alteratsioonimärgid on juhuslikud ning neid ei kirjutata võtmemärgistikku.

INTERVALLID.

Intervalliks nimetatakse muusikas kahe heli omavahelist suhet (kõrguste vahet), mis väljendub toonides.

Intervalli astmeliseks suuruseks nimetatakse tema poolt haaratud astmete arvu. Oktaav, nagu teada, haarab kaheksat astet. Vastavalt sellele esineb ka kaheksa intervalli põhiniimetust (ühe oktaavi piires); neid intervalle nimetatakse lihtintervallideks. Intervallide nimetustena kasutatakse ladinakeelseid arvsõnu, mis tähistavad intervalli teise heli astmelist kaugust esimesest helist.

Intervallide nimetused:

priim	—	tähistatakse arvuga 1 (esimene)
sekund	—	„ „ 2 (teine)
terts	—	„ „ 3 (kolmas)
kvart	—	„ „ 4 (neljas)
kvint	—	„ „ 5 (viies)
sekst	—	„ „ 6 (kuues)
septim	—	„ „ 7 (seitsmes)
oktaav	—	„ „ 8 (kaheksas)

Intervallid do¹-st üles.

Analoogiliselt võime intervale ehitada igast helist. Intervalli nimetus ei muutu, kui ta kumbagi astet vastavate märkide abil kõrgendada või madaldada.

Intervallide suurus toonides.

Intervallide astmeline suurus ei määratle täpselt nende suurus toonides, kuna kõrvalastmete kaugused ei ole mitte alati ühesuurused, näiteks: sekund do-re võrdub terve tooniga, sekund mi-fa aga poole tooniga; kvint mi-si võrdub $3\frac{1}{2}$, kvint si-fa aga — 3 tooniga, seepärast tuleb intervallide täpset suurust määrates kindlaks teha temas sisalduvate toonide (pooltoonide) arv.

Intervallide suurust toonides väljendatakse arvuga, mis näitab, mitu tervet ja pooltooni antud intervall sisaldab, ning tähistatakse omadussõnaga: puhas, suur, väike jt.

Intervalle esineb kolmel põhikujul:

1. Puhtad: priimid (0 tooni), kvardid ($2\frac{1}{2}$ tooni), kvindid ($3\frac{1}{2}$ tooni) ja oktaavid (6 tooni), s. o. intervallide tabelis järjekorra järgi äärmised ja keskmised

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

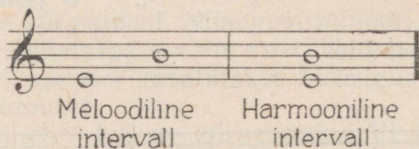
2. Väikesed: sekundid ($\frac{1}{2}$ tooni), tertsid ($1\frac{1}{2}$ tooni), sekstid (4 tooni) ja septimid (5 tooni).

3. Suured: sekundid (1 toon), tertsid (2 tooni), sekstid ($4\frac{1}{2}$ tooni) ja septimid ($5\frac{1}{2}$ tooni).

Peale selle on iga intervalli põhikuju võimalik muuta temas esinevate helide madaldamise või kõrgendamise teel vähendatuks

või suurendatuks, kusjuures vähendatud intervallid moodustatakse puhaste või väikeste intervallide pooletoonilise vähendamise, suurendatud intervallid aga puhaste või suurte intervallide pooletoonilise suurendamise teel. Siinjuures jääb endiseks intervallide astmeline suurus, muutub vaid toonide (pooltoonide) arv.

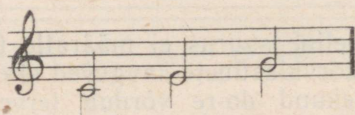
Helitöodes esineb intervalle kahel kujul: meloodilised (heliid järgnevad üksteisele) ja harmoonilised (heliid kuuluvad harmoonilisse kooskõlla).

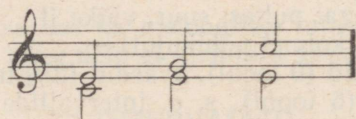
AKORD.

Mitme heli üheaegset kõlamist nimetatakse kooskõllaks. Kooskõlladest eritleme:

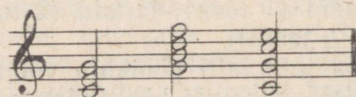
a) unisooni — mitme sama kõrgusega heli üheaegset kõlamist:

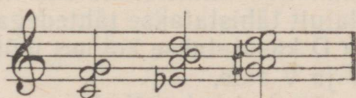
b) intervalli — kahe erineva kõrgusega heli üheaegset kõlamist:

c) akordi — kolme või enama erineva kõrgusega heli üheaegset kõlamist, mida on võimalik asetada tertsidena:

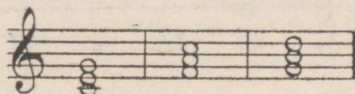
d) juhuslikku kooskõla — kolme või enama erineva kõrgusega heli üheaegset kõlamist, mida tertsidena ei ole võimalik asetada:

Helide ühendamist kooskõladeks ning nende kooskõlade järgnevust nimetatakse harmooniaks.

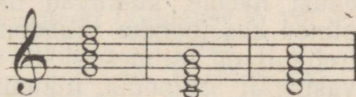
Kolmkõla.

Kolmkõlaks nimetatakse akordi, mis moodustub kolmest tertsidena asetatud helist.

Septakord.

Septakordiks nimetatakse akordi, mis moodustub neljast tertsidena asetatud helist. Septakordi võime moodustada kolmkõlale tertsi lisandamise teel üles ehk septimi lisandamise teel akordi põhihelile. Septakordidest kasutatakse kõige enam heliredeli V astmele — dominantile — ehitatud septakordi, mida nimetatakse dominantseptakordiks.

FUNKTSIONAALSUS.

Helilaadi mitmesugused helid ja neist moodustunud akordid täidavad helilaadis erinevaid ülesandeid. Ühed helilaadi helid (I, III, V aste) ja akordid esinevad püsivaina, teised — püsimaatuna. Selliseid helilaadi helide ja akordide omavahelisi suhteid nimetatakse funktsioonideks. Järelikult omavad laadi helid ja akordid kas püsiva või püsimatu funktsiooni. Helilaadis esineb vaid üks püsiv funktsioon, mis kuulub püsivatest helidest koos-

nevale kolmkõlale (do-mi-sol; I-III-V aste). Seda nimetatakse toonika funktsiooniks ehk lihtsalt toonikaks (lühendatult tähistatakse tähega T). Helilaadis esineb kaks püsimatut funktsiooni — subdominandi ja dominandi funktsioonid ehk lihtsalt subdominant ja dominant (lühendatult tähistatakse tähtedega S ja D).

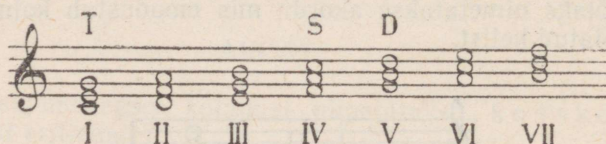
Termineid T, S ja D kasutatakse kolmes mõttes:

- 1) helilaadi I, IV ja V aste,
- 2) neile astmeile ehitatud kolmkõlad,
- 3) helilaadi funktsioonid.

Iga helilaadi astmele võime ehitada kolmkõla, mida tähistatakse helilaadi astmeile vastava rooma numbriga.

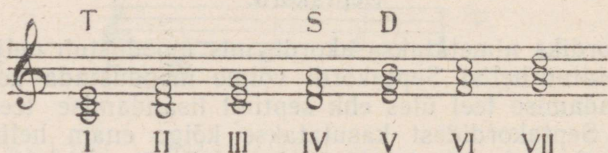
Do-mažooris esinevad kolmkõlad:

mažooris on põhikolmkõlad T, S ja D mažoorised.

Loomulikus la-minooris esinevad kolmkõlad:

loomulikus minooris on põhikolmkõlad T, S ja D minoorised.

Nagu eespool toodust näeme, kuuluvad nii mažoor- kui ka minoorheliredelite astmed kas toonika, subdominandi või dominandifunktsiooni. Järelikut on mitmesuguste meloodiate saatets võimalik kasutada vastavalt meloodia liikumisele kas toonika, subdominandi või dominandi kolmkõlasid.

HÄÄLE- JA KOORILIIGID

HÄÄLELIIGID.

Sopran on kõrge naishääl, ulatusega c^1-h^2 .

Mezzosopran on eelmisest veidi madalam, ulatus tavaliselt $a-g^2$.

Alt (altus — kõrge) — vanas vokaalmuusikas laulsid aldi-partiid kõrged meeshääled. Tänapäeval nimetatakse aldiks madalat naishäält, ulatusega $f-e^2$. Kõige madalamaid alte nimetatakse kontraaltideks.

Tenor on kõrge meeshääl, ulatuses $B-b^1$.

Bariton on keskmine meeshääl, ulatuses $G-f\sharp^1$.

Bass — madal meeshääl, ulatuses $E-e^1$. Eriti madalaid basse nimetatakse oktavistideks.

KOORILIIGID.

Olenevalt lauljate koosseisust jaotatakse laulukoorid järgmistesse liikidesse.

1. Lastekoor — koosneb veel häälemurdeikka jõudmata poeg- ja tütarlastest. Tavaliselt lauldakse 2- või 3-häälseid laule. Häälerühmad: I hääl, II hääl ja III hääl.

2. Naiskoor — koosneb naishäälttest. Tavaliselt lauldakse 4-häälseid laule. Häälerühmad: I sopran, II sopran, I alt, II alt.

3. Meeskoor — koosneb meeshäälttest. 4-häälne. Häälerühmad: I tenor, II tenor, bariton (I bass) ja bass.

4. Segakoos — koosneb nais- ja meeshäälttest. 4-häälne. Häälerühmad: sopran, alt, tenor ja bass.

Peale nimetatute esinevad veel mudilaskoorid (algkoolide I—IV klasside õpilastest), poistekoorid ja mitmesugused ansamblid (duetid, tertsetid, kvartetid jne.).

Kui laulukoor esitab laule ilma saateta, siis nimetatakse seda a cappella esinemiseks. Eesti NSV-s on a cappella koorilaul laialdaselt levinud. Traditsioonilisteks on saanud meie üldlaulupeod, mida korraldatakse alates 1869-st aastast.

MUUSIKAINSTRUMENDID

JA

ORKESTRILIIGID

MUUSIKAINSTRUMENDID.

Selleks et muusika oleks kuuldav, on helide tekitamiseks vaja teatud vahendeid — muusikainstrumente või inimehäält.

Heli tekitamise mooduste järgi jaotatakse muusikainstrumentid kolme põhigruppi: 1) keelpillid, 2) puhkpillid ja 3) löökpillid.

KEELPILLID.

Keelpillidel tekib heli pingutatud keele võnkumise tulemusena. Vahendid keele võnkumapanemiseks sõltuvad instrumendi konstruktsioonist. Sellest tulenevalt võime jaotada keelpillid omakorda kolme gruppi: a) poognaga mängitavad keelpillid, b) sõrmedega või plektroniga mängitavad keelpillid ja c) klaviatuuriga keelpillid.

Poognaga mängitavad keelpillid.

(Viulpillid.)

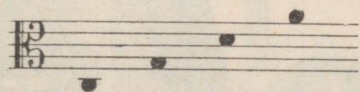
Sellesse rühma kuuluvad viiul, alt (vioola), tšello ja kontrabass. Kuna nimetatud pillid on kõik ühesuguse kujuga, ainult suuruselt ja mängimisviisi poolest erinevad, nimetatakse neid viiulpillideks. Keele võnkumine tekitatakse poogna hõõrumisega vastu keelt.

Kõige väljendusrikkamaks ja kõrgema tooniga pilliks on nimetatud rühmast viiul. Ta on kujunenud välja rahvapillist, kusjuures täiuslikkuse saavutas 17. ja 18. sajandil kuulsate viiulimeistrite Amati, Stradivari, Guarneri jt. poolt. Viiuli kõlakasti (resonantskasti) valmistamiseks kasutatakse parimaid kuuse- ja vahtrapuu liike, kuna viiuli kõla oleneb eeskätt kõlakasti valmistamiseks kasutatud materjalist. Viiulpillidel on neli keelt, mis toetuvad kõlakaštil asetsevale «roobile».

Viiuli neli keelt on järgneva häälestusega:

Viiulist mõnevõrra pehmema kõlaga poogenpill on vioola (altviiul). Oma mõõtmetelt on ta viiulist veidi suurem, samuti madalama tooniga. Vioola neli keelt on alljärgneva häälestusega:

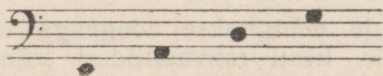

Violat kasutatakse sümfooniaorkestris, keelpilliorkestris ja ansamblis. Sooloinstrumentina kasutatakse violat võrdlemisi harva.

Eelnimetatuist tunduvalt suuremate mõõtmetega poogenpill on tšello. Mängimisel asetatakse tšello põlvede vahele, kusjuures pill toetub vastava pulgakese abil põrandale. Kõlaliselt on tšello laulva, pehme tooniga. Teda kasutatakse nii sooloinstrumentina kui ka orkestrite ja ansamblite koosseisus. Tšello on häälestatud nagu violagi, ainult ühe oktaavi võrra madalamalt.

Kõige suurem ja madalaima kõlaga poogenpill on kontrabass. Kontrabassi mängitakse kas püsti seistes või kõrgele istmele toetudes. Arvestades instrumendi suurust ja keelte asetust, on kontrabassi mängutehnika võrdlemisi piiratud, mistõttu sooloinstrumentina kasutatakse seda harva. Orkestrites on kontrabassidel tähtis osa: bassipartii — kogu orkestrikõla vundamendi — mängimine.

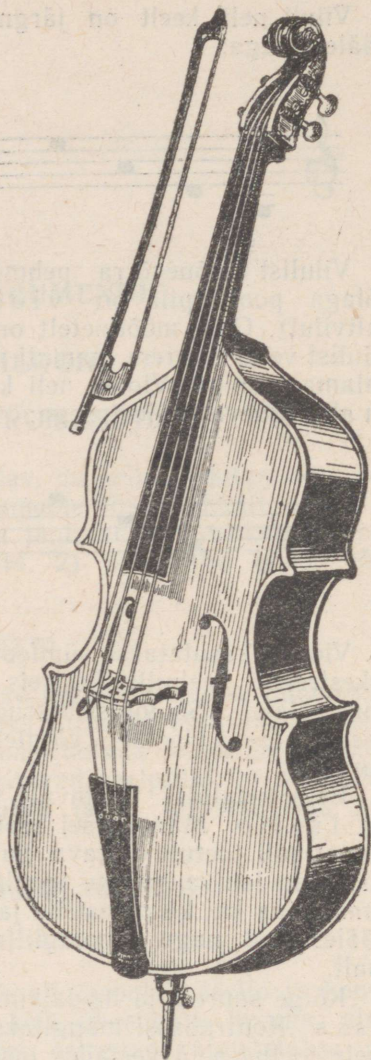
Kontrabassi neli keelt on järgneva häälestusega:

Viiul

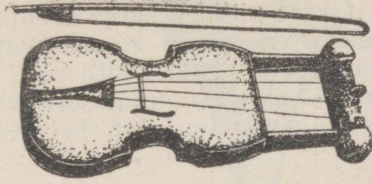
Tšello

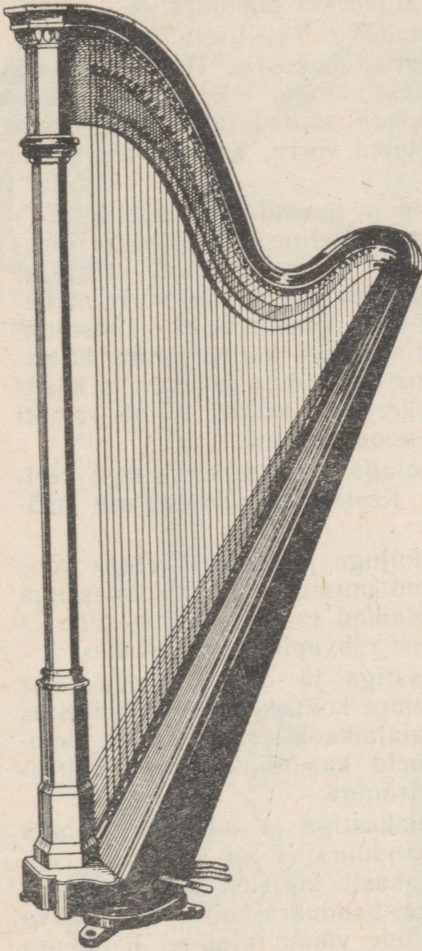
Kontrabass

Kontrabass kõlab ühe oktaavi võrra madalamalt kui noodistatakse.

Peale nimetatute mängitakse poognaga veel mitmesuguste rahvaste rahvapille. Eesti rahvapillidest mängitakse poognaga hiiu kannelt, mollpilli ja põispilli.

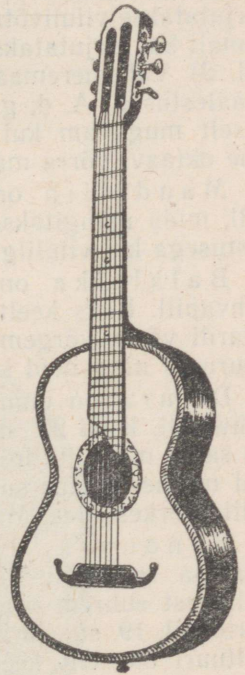
Hiiu kannel

Harf

Sordiin

Kitarr

Poognaga mängitavate pillide juures kasutatakse mitmesuguseid tehnilisi võtteid. Nendest on kasutatavamad pizzicato võte, s. t. mängimine ilma poognata, pilli keeli sõrmedega näppides; *con sordino* — pala esitamine sordiiniga (roobile asetatakse summutaja, sordiin, mis muudab heli väga mahedaks ja pehmeks).

Sõrm- või plektronpillid.

Siia rühma kuuluvad need keelpillid, mida mängitakse sõrmede või plektroniga (elevandiluust, metallist, puust või tselluloidist valmistatud kolmnürkne või ovaalne leheke) näppides.

Harf on üks vanimaid orkestripille. Tavaliselt on harfil 47 keelt ning ta on häälestatud Do-bemoll-mažooris. Harfi alumises osas kinnituvad keeled resonantskasti külge. Põrandale toetuva nurga külge on asetatud seitse pedaali, millede abil on võimalik heli kõrgusi muuta pool- või tervetooni võrra, sellega on harfil võimalik mängida kõikides helistikes.

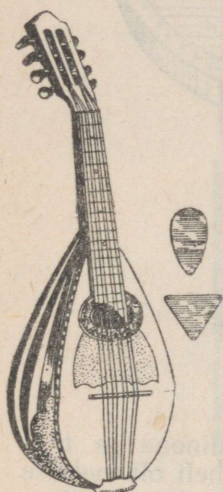
Kitarr on üks armastatumaid ja levinumaid keelpille. Esineb kahes variandis: 1) vene seitsmekeeleline kitarr (suur) järgmises häälestuses: D, G, H, d, g, h, d¹. Üldine ulatus D—d³. Noot kirjutatakse viilivõtmes, kusjuures kõlab ühe oktaavi võrra madalamalt kui kirjutatakse. Laialdaselt levis Venemaal 18.—19. sajandil. 2) Vahemeremaade (itaalia, hispaania) kuuekeeleline kitarr. Häälestus E, A, d, g, h, e¹. Saateinstrumendina levinum ja käsitluselt mugavam kui vene seitsmekeeleline kitarr. Kõlab samuti ühe oktaavi võrra madalamalt kui noodistatakse.

Mandoliin on itaalia päritoluga nelja topeltkeelega keelpill, mida mängitakse plektroniga. Keeled on samasuguse häälestusega kui viulilgi.

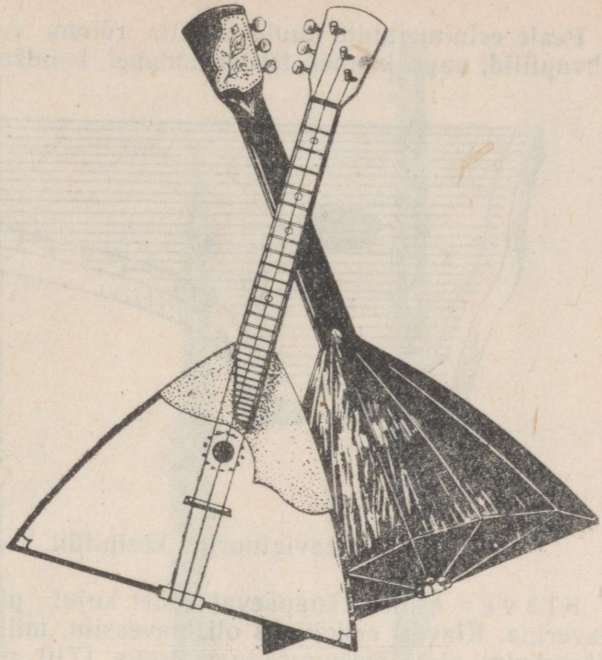
Balalaika on kolmnurkse kujuga ja kolme keelega vene rahvapill. Kaks keelt on häälestatud unisoonis (e¹), kolmas aga kvardi võrra kõrgemalt (a¹). Balalaikad esinevad mitmesuguses suuruses ning neid kasutatakse vene rahvapillide orkestrites.

Domra on ümmarguse kõlakastiga ja nelja keelega vene rahvapill. Kuni 20. sajandini oli domra kolmekeeleline. Häälestus on sama mis viulilgi. Nii nagu balalaikadki, esinevad ka domrad mitmesuguses suuruses ning neid kasutatakse vene rahvapillide orkestrites. Mängitakse plektroniga.

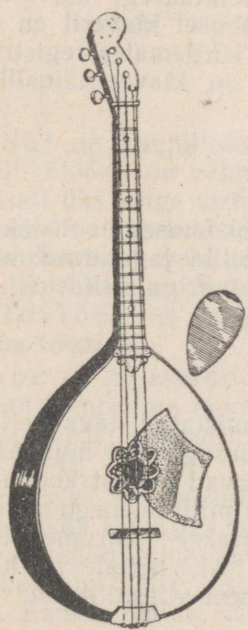
Banduura on ovaalse kõlakastiga ja lühikese kaelaga ukraina rahvapill. Kaasaegsetel banduuradel on kuni 50 keelt, milledest suurem osa kinnitub kõlakasti küljele. Vene tsarismi perioodil, 19. saj. ja 20. saj. algul, oli banduura kui ukraina rahva kultuuri element keelatud. Nõukogude võimu ajal on banduura levinud laialt kogu Ukrainas. On loodud Riiklik Banduristide Kapell, kus koori saateks kasutatakse banduurade orkestrit.

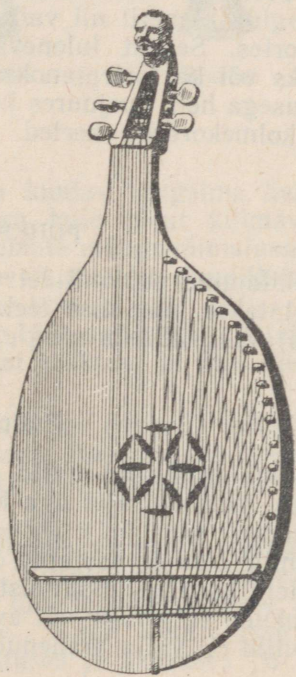
Mandoliin

Balalaika

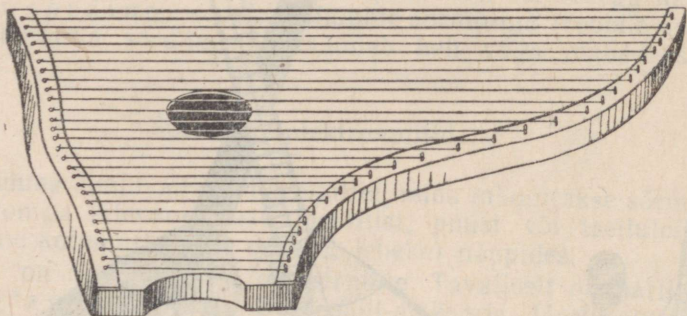

Domra

Banduura

Peale eelnimetatute kuuluvad siia rühma veel mitmesugused rahvapillid, nagu kannel, tsitter, simmel, bandžo jne.

Kannel

Klaviatuuriga keelpillid.

Klaver esineb tänapäeval kahel kujul: pianiinona ja tiibklaverina. Klaveri eelkäijaks oli klavessiin, mille heli oli metalse kõlaga ning alati ühesuguse tugevusega. 1710. aastal leiutati tänapäevani kasutatav haamrikesteh mehhanism. (Leiutajad Cristofori, Schroeter, Marius.) Haamrikesteh kasutuselevõtmisega avanes võimalus mängida klaveril nii vaikselt — pianos — kui ka tugevalt — fortes. Sellest tulenevalt nimetataksegi klaverit veel pianoforteks või ka fortepianoks. Kaasaegsel klaveril on 88 erineva kõrgusega heli, kusjuures kesk- ja kõrgemates registrites on kasutusel kolmekordsed keeled. Seega on klaver täiuslikumaid keelpille.

PUHKPILLID.

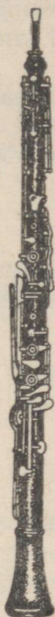
Heli tekitamine puhkpillidel põhineb õhusamba võnkumisel, mis saavutatakse puhumise teel. Puhkpillid jagunevad: a) puupillideks, b) vaskpillideks ning c) klaviatuuriga pillideks.

Puupillid.

Siia rühma kuuluvad pillid on valmistatud tavaliselt puust (eebenipuu), viimasel ajal aga ka mitmesugustest muudest ainetest (plastmass, hõbe jm.). Pillid kujutavad endast koonusekujulist toru, mille otsa on asetatud õhukese pilliroolehega varustatud huulik. Heli kõrguse muutmist teostatakse instrumendi küljel asuvate aukude sulgemise või avamise teel sõrmede või klappide abil. Puupillid on välja arenenud vanadest viiespillidest.

Flööt

Oboe

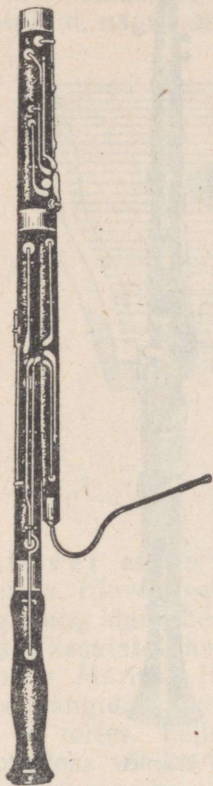

Klarnet

Flööt on puupillide rühma kuuluv kõrgeima heliulatusega puhkpill. Flöödil on pehme ja õrn, kuid pisut külmavõitu kõla. Tehniliselt üks kõige virtuooslikumate mänguvõimalustega instrumente sümfooniaorkestris. Erinevalt teistest puupillidest ei oma flööt lehthuulikut, vaid puhumine toimub pilli küljel asuva nn. aukhuuliku kaudu. Kasutusel 17. sajandist. Ulatus $h-c^4$. Pikoloflööt on eelnimetatust väiksem ja ühe oktaavi võrra kõrgema tooniga.

Oboe on kahekordse lehthuulikuga puhkpill, millel on laulev, pisut ninatämbriline nukrutsev toon. Kasutatakse peamiselt sümfooniaorkestris, soolopillina harvemini. Kasutusel 17. sajandist. Ulatus $h-f^3$.

Klarnet on ühekordse lehthuulikuga kauni, mahlaka ja väga varjundirikka tämbriga puhkpill. Virtuooslike mänguomaduste ja suurte väljendusvõimaluste tõttu üks tarvitavamaid sümfoonia- ja puhkpilliorkestri instrumente. Sageli kasutatakse ka soolopillina. Esineb neljas eri häälestuses ja suuruses (B-, A-, C- ja

Fagott

Saksofon

Es-klarnet). Kasutusele võetud 18. sajandi keskpaiku. Kasutatavam ulatus e—g³.

Fagott on kahekordse lehthuulikuga väljendusrikka, omapärase mahlaka tämbriiga madalakõlaline puhkpill. Kasutatakse peamiselt orkestri-, harvemini sooloinstrumentina.

Saksofon on valmistatud küll vasest, kuid nii mängutehnika, tämbri kui ka huuliku (sama mis klarnetilgi) poolest kuulub puupillide rühma. Saksofon leiutati Brüsseli pillimeistri Adolphe Sax'i poolt 1840. aastal. Mahlaka, humoristliku varjundiga, väga väljendusrikas puhkpill. Kasutatakse peamiselt est-raadi- ja džässorkestreis, samuti ka sooloinstrumentina. Ulatus b—f³. Esineb kuues eri suuruses ja häälestuses. Kasutatavamaid saksofone: Alt in E \flat , Tenor in B \flat , Bariton in E \flat (okt. mad. kui alt).

Vaskpillid.

Kui puupillidel toimus heli kõrguste muutmine võnkuva õhusamba pikkuse muutmise teel, vastavalt instrumendi küljel asuvate aukude katmise või avamisega, siis vaskpillidel saavutatakse heli kõrguse muutmine 1) nn. ülepuhumise ja 2) ventiilide kasutamise teel.

«Ülepuhumine» seisneb selles, et erineva kõrgusega toonide saavutamiseks muudetakse huulte asetust ja pinget huulikus. «Ülepuhumise» teel saavutatakse nn. naturaaltoonid.

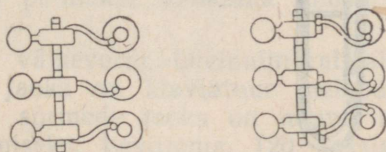
(Täidetud noodid tähendavad ebapuhtaid toone)

Vahepealsed toonid saavutatakse aga ventiilide kasutamisel. Vaskpillidel on 3 ventiili, nendest esimene (ülemine) madaldab naturaaltooni 1 tooni võrra, keskmine ventiil $\frac{1}{2}$ tooni võrra ning alumine, kolmas ventiil $1\frac{1}{2}$ tooni võrra. Nii on ventiilide abil võimalik saavutada kõiki pooltoone $\frac{1}{2}$ -st kuni 3 toonini.

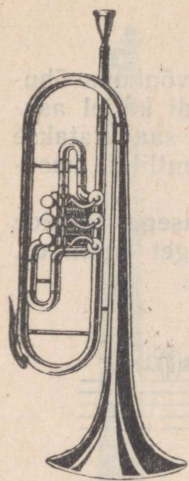
Vaskpillidel kasutatakse nn. kausshuulikut.

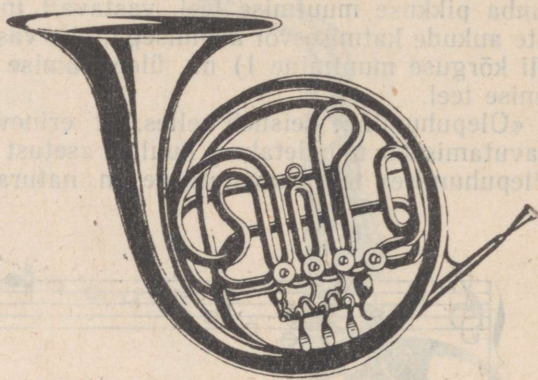
Huulikut
Trompet Tuuba

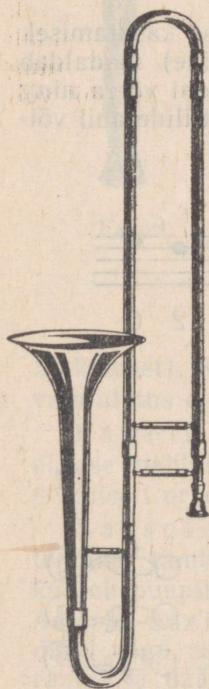
Ventiilid

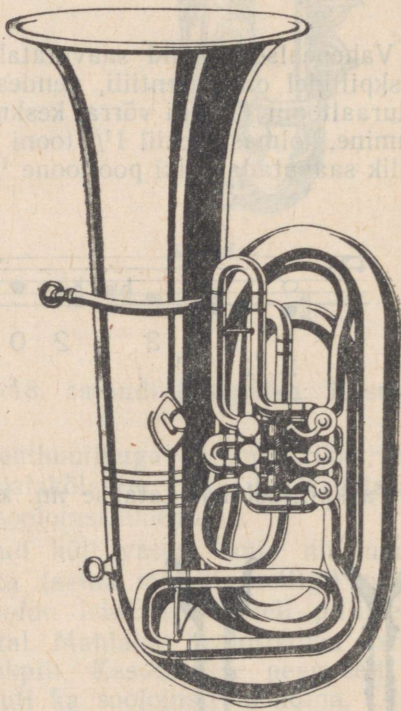
Trompet

Metsasarv

Tromboon

Tuuba

Trompet on vaskpillidest kõige kõrgema ja säravama tooniga. Kasutatakse sümfoonia-, puhkpilli- ja estraadiorkestrites; harvemini ka sooloinstrumendina.

Metsasarv (corno) meenutab kujult jahisarve, millest ta ongi välja arenenud. Suure heliulatuse ja väljendusvõimaluste mitmekesisuse poolest ületab metsasarv kõik teised vaskpillid. Metsasarve heli on pehme, mahe ja laulev. Orkestrites hakati kasutama 17. sajandil. Pärast 1840. aastat täiendati metsasarve ventiilidega.

Tromboon on vanemaid puhkpille, jõulise madala kõlaga. Ventiilide asemel on tromboonil liikuv kroon. Kasutatakse peamiselt sümfoonia- ja puhkpilliorkestris.

Tuuba on madalaima kõlaga vaskpuhkpill, kasutusele võetud 19. sajandi keskpaiku. Erinevalt teistest vaskpillidest on tuubal kuni 6 ventiili. Orkestris kasutatakse madalamate bassinootide mängimiseks.

Klaviatuuriga puhkpillid.

Sellesse rühma kuuluvad pillid varustatakse vajaliku õhuvooluga mehaanilisel teel, kusjuures vajaliku kõrgusega heli saavutamiseks ühendatakse vastav vile või keel tuulekanaliga klahvidele vajutamise teel.

Orel (on nimetatud ka pillide kuningaks) on suurim muusikainstrument. Oreli kodumaaks loetakse Egiptust, kus teda kasutati juba 150 aastat enne meie ajaarvamist. 8. sajandil levis orel Euroopa riikidesse.

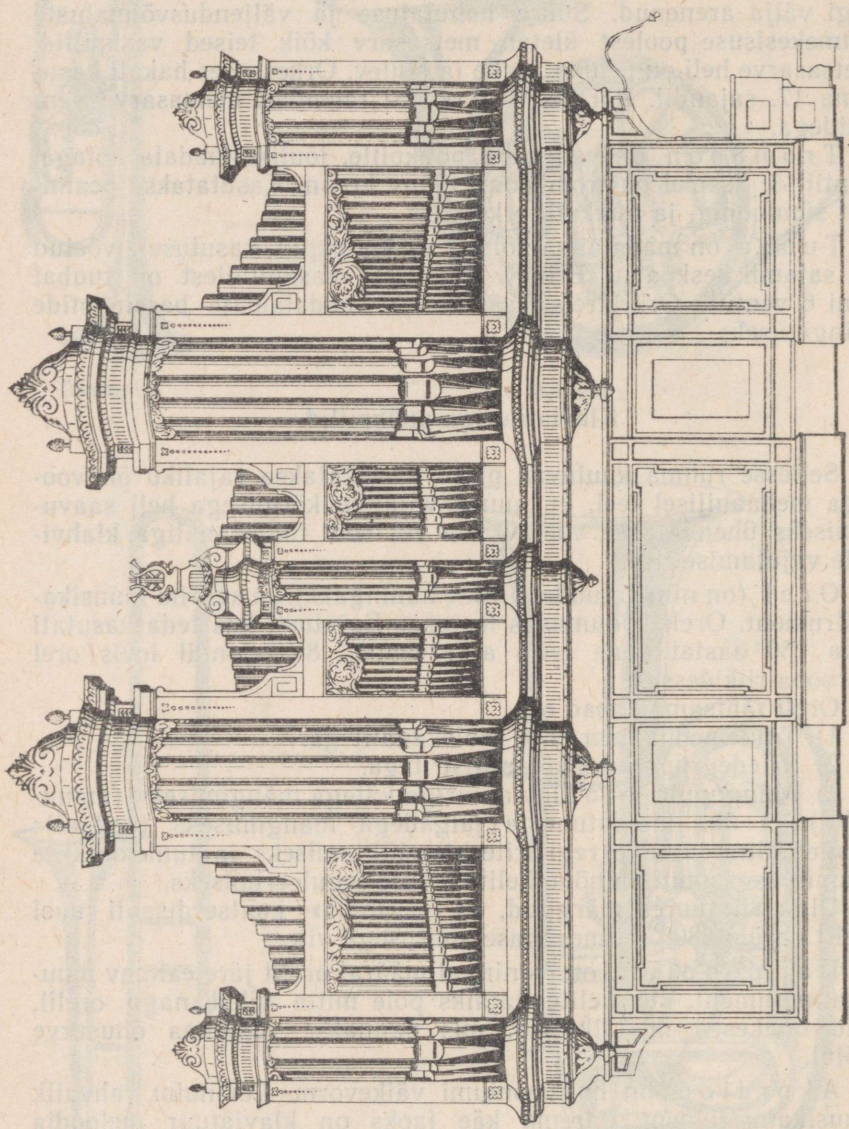
Oreli tähtsamad osad on:

- 1) Tuulemehhanism koos tuulekanalitega.
- 2) Viledegrupp koos kõlaregistritega.
- 3) Mängupult: 1—5 klaviatuuriga kätega mängimiseks (manuaalid) ja ühe klaviatuuriga jalgadega mängimiseks (pedaal); nupud mitmesuguste registrite sisselülitamiseks ja tuulekanalite avamiseks, samuti abinõud helitugevuse reguleerimiseks.

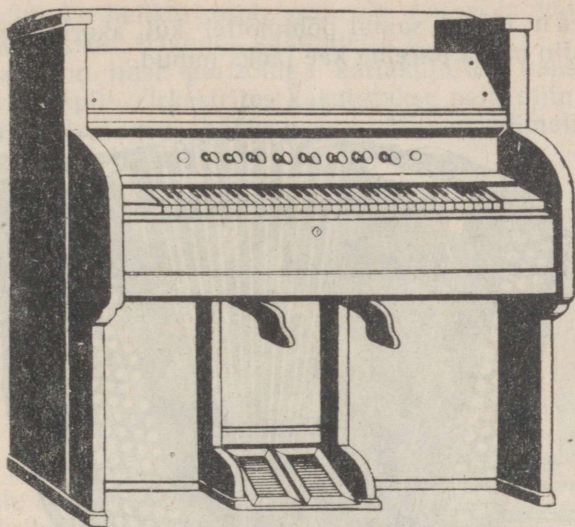
Olgu siinjuures märgitud, et «Estonia» kontserdisaali uuel oreil on üle 5300 mitmesuguse suurusega vile.

Harmoonium on mõningal määral oreli järelaimav muusikainstrument, kus helitekitajaiks pole mitte viled nagu oreil, vaid õhukesed metallkeeled, mis pannakse võnkuma õhusurve mõjul.

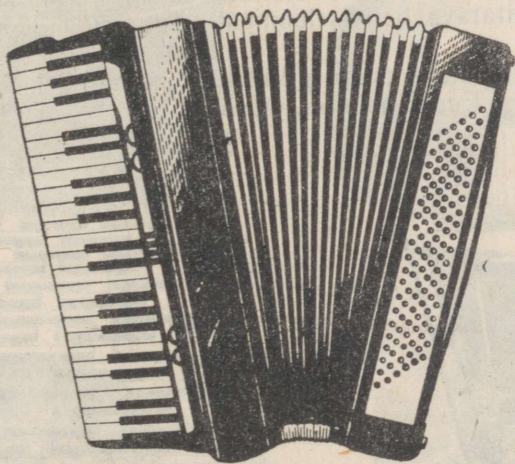
Akordion on harmooniumi väikevorm. Levinum rahvalik muusikainstrument. Parema käe jaoks on klaviatuur meloodia mängimiseks, kuna vasaku käe ja sõrmede jaoks on nupud nii üksik- kui akorditoonide saavutamiseks. Levinuma, 120 bassiga akordioni ulatus on $f-a^3$. Akordionid on sageli varustatud kõlaregistritega nagu oreliid.

Orel

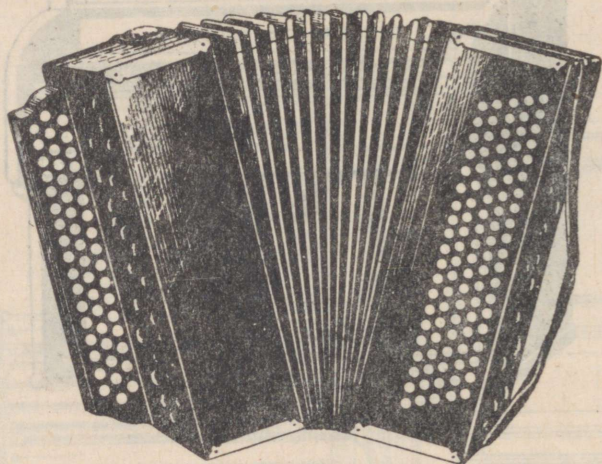

Harmoonium

Akordion

B a j a a n töötab samal põhimõttel kui akordionigi. Vahe on selles, et siin on ka parema käe jaoks nupud.

Bajaan

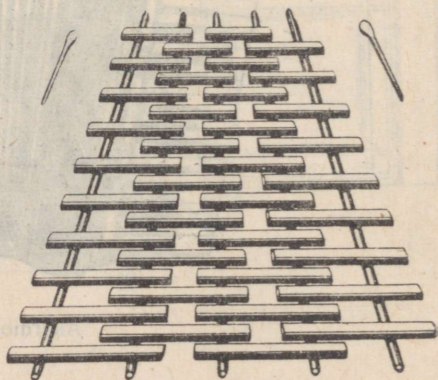
LÖÖKPILLID.

Orkestrite koosseisus kasutatakse ka mitmesuguseid löökpille. Sõltuvalt tekitatava heli iseloomust jagunevad löökpillid kahte põhigrupi:

a) kindla helikõrgusega pillideks (timpanid, ksülofon, kellad, gong, kellukesed, marimbafon, vibrafon jt.);

Timpan

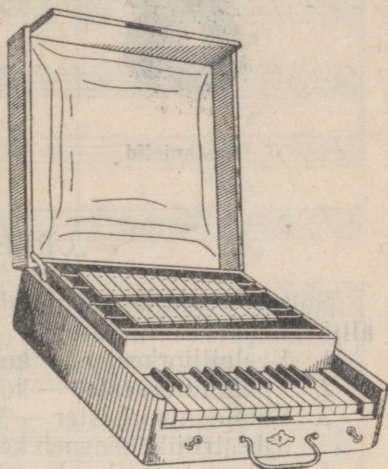
Ksülofon

b) ilma kindla helikõrguseta pillideks (suur ja väike trumm, taldrikud, tamburiin, triangel, kastanjetid jt.).

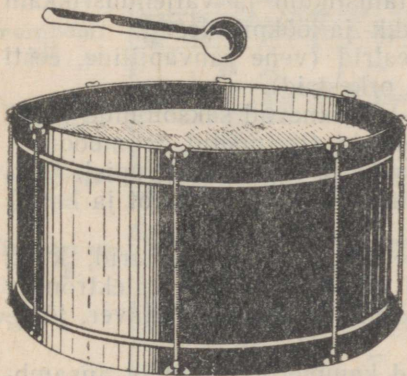
Timpan on iidse päritoluga katlakujuline nahaga kaetud häälestatav löökpill. Orkestrites kasutatakse neid mitu, kusjuures iga timpan on isesuguse häälestusega. Nii on võimalik timpanil mängida igas helistikus.

Ksülofon koosneb mitmesuguse suurusega puuliistudest, mis on asetatud suuruse järgi üksteise kõrvale. Erikujuliste puust haamrikestega vastu liiste löömisel tekitab iga liist omapärase kõlaga heli. Heli kõrgus oleneb liistu suurusest. Ksülofoni kasutatakse nii orkestrites kui ka sooloinstrumentina.

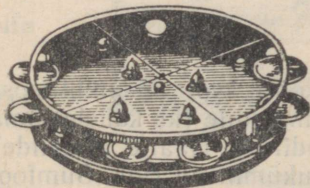
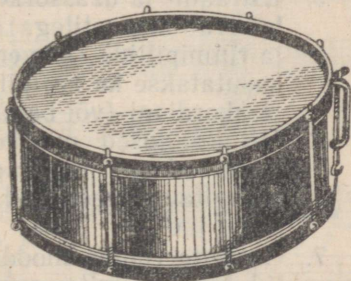
Kellamäng koosneb üksteise kõrvale asetatud erineva suurusega metallpladikestest, millest igaüks omab erineva kõrgusega

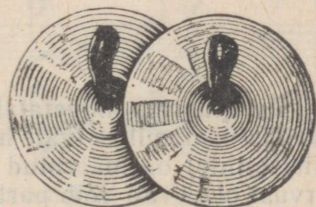
Kellamäng

Trummid

Tamburiin

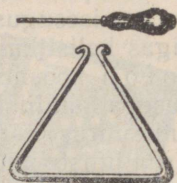

Taldrikud

heli. Mängimiseks kasutatakse puust vasarakest. On olemas ka klaviatuuriga varustatud kellamänge.

Kastanjetid

Triangel

ORKESTRILIIGID.

Sõltuvalt pillide kasutamisest orkestrites jaotatakse orkestrid alljärgnevasse liikidesse:

1. Keelpilliorkester — koosneb mitmesugust liiki keelpillidest.
2. Puhkpilliorkester — koosneb mitmesugust liiki puhkpillidest.
3. Sümfooniaorkester — kõige täiuslikum ja väljendusrikkam orkestriliik, koosneb keel-, puhk- ja löökpillidest.
4. Mitmesugused rahvapilliorkestrid (vene rahvapillide, eesti rahvapillide, mandoliini- jne. orkestrid).
5. Estraadi- ja džässorkestrid — koosnevad saksofonide (dubleerivad klarnetitega), vaskpillide (trompetid, tromboonid) ja rütmipillide (klaver, kitarr, bass, trummid) grupist. Tihti kasutatakse ka keelpille (viiulit, harvemini tšellot ja harfi) ja akordioni (või bajaani).
6. Mitmesugused nn. kooliorkestrid — segaorkestrid, kuhu kuuluvad nii poognaga kui ka sõrmede või plektroniga mängitavad keelpillid, puhkpillid, akordionid, klaver, löökpillid jne.
7. Omaette rühma moodustavad kammerorkestrid ja ansamblid. Need on mitmesugustel või sama liiki pillidel põhinevad väikesekoosseisulised ettekandeüksused: duod, triod, kvartetid, kvintetid, sekstetid jne.

PARTITUUR.

Partituuriks nimetatakse orkestri-, koori- või ansambliteose noodistikku, milles igale häälele või instrumendile (ka kahele sama liiki pillile) on määratud oma kindel noodirida. Hääle (partiide) arvust olenevalt võib partituuris olla mitukümmend rida. Sümfooniaorkestri partituuris on üksikute pillirühmade partiide järjestus järgmine:

Adagio

Flööt I *sf*

Flööt II *sf*

Oboe *sf*

Klarinet in B *sf*

Fagot *sf* *sf_{a2}* *p* *sf*

Metsasarv in Es *sf*

Trompetin Es *sf*

Tromboon alt *sf*

Tromboon tenor *sf*

Tromboon bass *sf*

Timpan in Es. B *sf*

Viiul I *sf* *p* *sf* *p*

Viiul II *sf* *p* *sf* *p*

Alt *sf* *p* *sf* *p*

Cello *sf* *p* *sf*

Bass *sf* *p* *sf*

Näide sümfooniaorkestri partituurist

- I. Puupuhkpillid (flöödid, oboed, klarnetid, fagotid).
- II. Vaskpuhkpillid (metsasarved, trompetid, tromboonid, tuubad).
- III. Löökpillid: a) ilma kindla häälestuseta ja b) kindla häälestusega löökpillid.
- IV. Täiendavad instrumendid (harfid, klaver, orel).
- V. Keelpillid (I ja II viiulid, violad, tšellod ja kontrabassid).

MUUSIKAVORMID.

Selleks et muusikat paremini mõista, peame oskama teda kuulata. Et lugeda mõnda kirjandusteost, peame tundma tähti, neist moodustatud sõnu, lauseid, panema tähele kirjavahemärke, alles siis saame lause sisust aru. Ka muusikas on oma lauseehitus.

Väiksemat muusikalist mõtet nimetatakse motiiviks. Ta on meloodilise arengu liikumapanevaks jõuks ja üldse otsustavaks vormiehitavaks elemendiks lauses. Sageli langeb motiivi pikkus kokku taktiga, kuid ta võib sellest ka lühem või pikem olla.

Motiivide järjestamise, kordamise ja teisendamise tulemusena moodustuvad fraasid. Fraasidest kujunevad laused ja lausetest perioodid. Lihtne, sümmeetriline periood jaguneb kaheks lauseks (eel- ja järellause), need omakorda kaheks fraasiks ja fraasid kaheks motiiviks.

Harvemini esineb kolme motiiviga fraase.

Paljud lihtsad laulud on perioodi vormis, kuid ka instrumentaalmuusikas leiame näiteid, kus kogu pala on vormilt üks periood.

Kui helitöö on kirjutatud ühes perioodis, nimetatakse seda ka üheosaliseks vormiks. (S. Deškini «Noorte pioneeride marss».) Periood võib esineda ka laiendatud kujul, kui ta lauseid või fraase on korratud või varieeritud; sel juhul nimetatakse teda laiendatud perioodiks.

Kui perioodi jooksul toimub üleminek ühest helistikust teise, nimetatakse seda moduleerivaks perioodiks.

Kahe- ja kolmeosaline lihtvorm.

Sageli märkame laulus kahte eriilmelist osa ja analüüsides neid leiame, et kumbki osa moodustab ühe perioodi. Seda nimetatakse kaheosaliseks lihtvormiks: a b.

Näit. K. A. Hermannini «Isamaa ilu hoieldes». A. Thomsoni «Kannel», K. Tärnpu «Kevade tunne» jt. Siiä kuuluvad ka peaaegu kõik refrääniga laulud. Meenutagem A. Novikovi «Maailma Demokraatliku Noorsoo hümmi», S. Tulikovi «Nõukogude noorsoo marssi», E. Arro «Rahulaulu» jt.

Kuid kaheosalist vormi märkame sageli ka klassikalises instrumentaalmuusikas. (Näiteks W. A. Mozarti «Menuett».)

Kolmeosalises liitvormis on tavaliselt esimene ja kolmas osa sarnased, mispärast seda nimetatakse a b a vormiks. (P. Tšaikovski «Nuku matus».) Kolmeosalises liitvormis on kirjutatud näiteks järgnevad laulud: F. Chopini «Soov», I. Dunajevski «Laul Kodumaale», B. Dvarionase «Täheke» jt. Märksa harvemini esineb vorm a b c, milles kõik kolm osa üksteisest erinevad.

KAHE- JA KOLMEOSALINE LIITVORM.

Kahe- ja kolmeosaline muusikavorm võib esineda ka liitvormina. Sel juhul on iga osa omakorda veel kahe- või kolmeosaline. Nii on kaheosalises liitvormis M. Härma «Lauliku lapsepõli»: A (ab) B (aba).

Kolmeosalises liitvormis on kirjutatud näiteks J. Haydni «Menuett»: A (aba) B (aba) A (aba).

HOMOFOONIA JA POLÜFOONIA.

Mitmehäälses muusikas esineb kaks väljenduslaadi, s. t. helitööde faktuur (ülesehitus) võib olla kas 1) homofooniline või 2) polüfooniline.

Homofoonia on selline faktuur, kus peatähtsus on ühel häälel (meloodial), teised on saatehääled, mis tavaliselt moodustavad akorde. Homofoonilises muusikas esineb meloodia tavaliselt ülemises hääles, kuid võib esineda ka teistes hääldes (M. Härma «Tuljak»). Eesti heliloojate loomingust nimetagem homofoonilisi laule, nagu: Fr. Saebelmanni «Kaunimad laulud», K. A. Hermannini «Isamaa ilu hoiledes», E. Kapi «Töö ja võitlus», G. Ernesaksa «Hakame, mehed, minema» jne.

Polüfoonia on selline väljenduslaad, kus kõikidel hääldel on iseseisev meloodiline liikumine. Polüfoonilises muusikas esineb samaaegselt mitu meloodiat. Kui üks hääle jälgendab teist (meloodiliselt või rütmiliselt), nimetatakse seda imitatsiooniks. Täpset rütmilis-meloodilist imitatsiooni nimetatakse kaanoniks.

Polüfoonilise faktuuri kõige täiuslikumaks vormiks on fuuga. Fuuga koosneb kolmest osast:

1) Ekspositsioon: fuuga teema esitamine kõigis hääldes (fuuga on enamasti 2—6-hääline). Teemat nimetatakse ka «juhiks» — Dux, teema vastust «kaaslaseks» — Comes.

2) Töötlus võib teemat muuta kõige mitmesugusemal kujul (rütmilises laienduses, koondatult, meloodilises pöördes, «vähikäigus» jne.) uutes helistikes ja viib ta pideva arengulise joonega reprintsini.

3) Repriis ilmub teema põhihelistikus. Sageli esineb stretto, s. o. teemade kuhjumine ja lõpus orelpunkt, s. o. pikem seisev bassiheli dominandil või toonikal.*

Väikest fuugat nimetatakse fugetiks, fuugataolist helitööd fugaatoks. Suurim fuugade meister oli J. S. Bach (1685—1750).

Tänapäeva muusikas hinnatakse mõlemaid fakteure võrdselt ja sageli esinevad pikemates helitöödes mõlemad fakteurid — homöfooniline ja polüfooniline. Eesti heliloojaist on polüfooniat harrastanud M. Saar (näit. «Lindude laul»), C. Kreek («Sirisege, sirbikesed»), R. Tobias («Varas») jt.

MARSS.

Marss on kaheosalises taktimõõdus ($\frac{2}{2}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{6}{8}$) muusikapala, mis soodustab marssimist. Marss on väga vana muusikavorm. Juba kreeklaste tragöödias (5. saj. e. m. a.) esines marsilaule koori liikumisel. Mars oli vanade roomlaste sõjajumal, kelle järgi hakati nimetama ka sõjaväemuusikat. Hiljem, 17. saj. keskel, esineb marss ka suuremates heliteostes.

Kontsertmarss võib olla kas ühele sooloinstrumentile või tervele orkestrile. Karakterilt võib olla mitmesuguseid marssse: pidulikke, aeglasi, kiireid, fantastilisi, leinamarssse jne. Suurvormide (ooper, ballett, sonaat, sümfoonia) ühe osana on marssse loonud väga paljud kuulsad heliloojad, nagu G. F. Händel, W. A. Mozart, L. v. Beethoven, F. Schubert, R. Wagner, F. Chopin, D. Šostakovitš, S. Prokofjev jne.

Rohkesti on heliloojate poolt loodud ka marsilaule, näiteks: A. Novikovi «Maailma Demokraatliku Noorsoo hümn», I. Dunajevski «Sportlaste marss», K. A. Hermannini «Kevademarss», E. Kapi «Pioneeride-mitšuurinlaste marss» jne.

VALSS.

Valss on saksa päritoluga ringtants kolmeosalises ($\frac{3}{4}$ või $\frac{3}{8}$) taktis. Valsi eelkäijaks oli 17. saj. austria talupoegade tants — ländler. Eriti populaarseks muutus valss 19. sajandil Viinis, heliloojate J. Lanneri ja J. Straussi loomingu kaudu. Straussi valsid kujutavad endast nn. «ahelvalssi» — üks valss sisaldab endas mitu erineva iseloomuga, sageli ka erinevais helistikes valssi ja algab sissejuhatusena.

Valssed on edukalt kasutatud ka mitmesugustes suurvormides, nagu ballettides, ooperites, sümfooniates ja ka omaette tervikliku muusikapalana — kontsertvalsina. Kuulsad on F. Chopini valsid klaverile, samuti F. Schuberti valsid. Üldtuntud on M. Glinka

* Analüüsiks sobib J. S. Bach — «Fuuga g-moll».

«Vass-fantaasia» sümfooniaorkestrile. Üldiselt kajastub valssides ergas, rõõmus meeleolu. Kuid on ka valsse, mis on väga sügava ja traagilise sisuga, nagu J. Sibeliuse «Kurb valss».

Rohkesti on heliloojate poolt loodud ka valsilaule, nagu: I. Dunajevski «Koolivalss», A. Ostrovski «Noor valss», K. Listovi «Sevastopoli valss», soome rahvalaul «Mälestus Pühajärvelt», B. Kõrveri «Randlaste valss» jne.

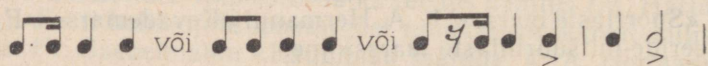
POLKA.

Polka on lõbusa ja hooga iseloomuga tšehhi rahvatants $\frac{2}{4}$ taktis. Käesoleval ajal on polka laialt levinud peaaegu kõikides maades. Polka eelkäijaks oli šoti rahvatants ekossees. Polka on tavaliselt kolmeosalises vormis sissejuhatuse ja lõpuga (coda — «saba»).

Polka on laialdast käsitlust leidnud heliloomingus, eeskätt tšehhi heliloojate B. Smetana ja Dvořaki töödes. Polkad võivad esineda iseseisvate paladena (P. Tšaikovski «Polka» «Lastealbumist») ja mitmesugustes suurvormides (B. Smetana ooperis «Müüdnud mõrsja» jt.). Ka on loodud palju laule polkarütmis, nagu: A. Ostrovski «Koolipolka», B. Kõrveri «Meil kolhoosis», L. Tautsi «Kolhoosi pillimehed» jt.

MASURKA.

Masurka on hoogne poola rahvatants $\frac{3}{4}$ taktimõõdus, keskmises tempos. Masurka rütmiliseks iseärasuseks on rõhk teisel või kolmandal taktiosal. Tüüpiliseks rütmifiguuriks on:

Masurka on leidnud kasutamist mitmete heliloojate loominguks. Näiteks F. Chopini masurkad klaverile, masurka M. Glinka ooperis «Ivan Sussanin», A. Hatšaturjani «Maskeraadis» jt.

POLONEES.

Polonees on poola päritoluga pidulik ballitants $\frac{3}{4}$ taktimõõdus. Vorm on kolmeosaline A B A. Tüüpiliseks rütmifiguuriks on:

Esineb ka kontsertmuusikas ja ooperis. Näiteks F. Chopini poloneesid klaverile, M. Glinka ooperis «Ivan Sussanin», M. Musorgski, N. Rimski-Kõrsakovi jt. loominguks.

MENUETT.

Menuett on rokokooaegne prantsuse kõrgema seltskonna tants, $\frac{3}{4}$ taktimõõdus, rahulikus tempos ja graatsilise iseloomuga. Vormilt on kolmeosaline, sageli coda'ga. 18. sajandil leiab käsitlust ka klassikute loomingus. J. Haydn ja W. A. Mozart võtsid menueti üheks sonaadi osaks. L. Beethoven kujundas menueti ümber skertsoks, mis esineb tema sonaatides ja sümfooniates.

Heliloojaist, kes on kirjutanud menuette, nimetagem prantsuse heliloojat J. Ph. Rameau'd, siis J. S. Bachi, J. Haydn'it, W. A. Mozartiit, L. v. Beethovenit, V. Kalinnikovi, A. Arenskit jt.

GAVOTT.

Gavott on samuti kui menuettki rokokooajastu prantsuse õukonnatants, $\frac{4}{4}$ või $\frac{2}{4}$ taktimõõdus. Iseloomult graatsiline, rahulik, algab alati eeltaktiga, mis kordub kõikide lausete juures.

Gavotte on loonud paljud heliloojad, nagu prantsuse helilooja J. B. Lully (17. saj.), vene heliloojad A. Arenski, A. Glazunov, P. Tšaikovski; eesti heliloojatest A. Lemba, A. Kapp jt.

ETUUD.

Etüüdiks nimetatakse muusikapala, mille ülesandeks on mängutehnika arendamine. Selliseid õppe-etüüde on rohkesti loonud heliloojad C. Czerny, K. Cramer, J. Gnessina jt. On loodud ka nn. kontsertetüüde, kus pala tehnilisus on allutatud sisule. Nii on F. Chopin loonud 27 etüüdi, peale selle on kontsertetüüde loonud veel heliloojad F. Liszt, A. Glazunov, A. Ljadov, S. Rahmaninov, D. Kabalevski jt.

PRELUÜD.

Prelüüd on eelmäng ehk sissejuhatus mõnele pikemale muusikateosele (fuuga, süit) või iseseisev improvisatsioonilist laadi lühihelind. Prelüüd võib esineda nii homofoonilises kui ka polüfoonilises faktuuris. Suurimaks prelüüdide meistriks oli J. S. Bach. Prelüüde on loonud veel F. Chopin, A. Ljadov, A. Skrjabin, S. Rahmaninov, D. Sostakovitš, D. Kabalevski jt.

TEEMA VARIATSIOONIDEGA.

Teema variatsioonidega on nn. ahelvorm, mille aluseks on üks teema, mis on enamasti laululise karakteriga. See teema kordub kas meloodiliselt, rütmiliselt või harmooniliselt muudetud (varieeritud) kujul: A A¹ A² A³ A⁴ A⁵ jne. Variatsioone esineb iseseisvate paladena kui ka tsükiliste (mitmeosaliste) vormide ühe osana.

W. A. Mozarti «Teema variatsioonidega» — Do-maž.

RONDO.

Rondo (ringtants) vormis vaheldub üks peateema (peapartii) ühe või mitme kõrvalteemaga, nn. episoodiga. Viini klassikuil (J. Haydn, W. A. Mozart, L. Beethoven) esines rondos vähemalt 3 teemat: A B A C A. Teemade vahel võivad esineda iseseisvad vaheosad.

Rondo vormi esineb paljude heliloojate töödes.

SÜIT.

Süit koosneb üksikutest lühematest muusikapaladest, pärineb 15/16. sajandist. Vanad süidid koosnesid tantsudest, millede arv ulatus 12-ni ja isegi enam.

Klassikalises süidis (18. saj.) oli neli kindlat osa:

1. Allemande — $\frac{4}{4}$ taktis, aeglane saksa tants;
2. Courante — $\frac{3}{4}$ taktis, kiire prantsuse tants;
3. Sarabande — $\frac{3}{4}$ taktis, aeglane hispaania tants;
4. Gigue — $\frac{3}{4}$, $\frac{2}{4}$ taktis, kiire inglise tants.

Neile võisid lisanduda teised tantsud: menuett, gavott jne. Klassikute loominguist nimetagem J. S. Bachi inglise ja prantsuse süite. Hilisemal ajal hakati süidi vormi kasutama vabamalt nii instrumentaal- (näit. E. Griegi «Peer Gynt») kui ka vokaalmuusikas (näit. V. Makarovi «Jõgi-vägilane», G. Ernesaksa «Kuidas kalamehed elavad», E. Kapi «Pioneeride süit» jt.).

SONAAT.

17. sajandi algul hakati instrumentaalpala nimetama sonaadiks vastandina vokaalmuusikale, mida nimetati kantaadiks. Hiljem kujunes sonaat tsükliliseks (mitmeosaliseks) helitööks, mis tegi läbi pikema arengu, olles aluseks suurvormidele (kontsert, sümfoonia jt.).

Alates klassikuist on sonaat neljaosaline kompositsioon soolo-instrumendile, millest üks osa, tavaliselt esimene, on nn. sonaat-allegro vormis. Sonaat-allegro vorm koosneb kolmest osast.

1) Ekspositsioon: teemade tutvustamine. Esimene (peateema) on tavaliselt energilise karakteriga, teine (kõrvalteema) rahuliku, laulva iseloomuga, peateemast erinevas helistikus.

2) Töötlus: teemade arendamine mitmetes helistikes. Võrreldes esimese osaga on siin rohkem dünaamilist-dramaatilist pinget. Selles osas käib nagu võitlus teemade vahel.

3) Repriis: esimese osa kordamine, kus kahe teema kontrast-sus ühes helistikus eriti esile kerkib.

Sonaadi II osa on tavaliselt aeglasema iseloomuga — Andante või Adagio, kolmeosalises või variatsioonivormis.

III osa on Menuett või Skertso.

IV osa (Finaal) on kiire rondo, variatsiooni või sonaat-allegro vormis, mis sageli lõpeb codaga.

Väiksema arendusega ja lihtsamat sonaati nimetatakse sonatiiniks. Sonaadi vorm oli Viini klassikute lemmikvormiks.

Eesti heliloojaist on sonaate kirjutanud H. Eller, A. Lemba, E. Kapp jt.

SÜMFOONIA.

Sümfooniaks nimetatakse tsüklilist heliteost sümfooniaorkest-rile. Tavaliselt on sümfoonia neljaosaline, näit. Allegro (sonaadi vormis), Andante, Menuett või Skertso ja Finaal.

Sümfoonia vorm on läbi teinud pika arengutee 16-ndast sajandist tänapäevani. Selles arengus on tähtis koht Mannheimi kapellil, mis oli 18. saj. keskel kõrgeimaks orkestrimängu-kooliks Euroopas, ja Joseph Haydn'il, kes tõi sümfooniasse dualistliku (kahe-teemalise) printsiibi.

Kaasaegses muusikas on sümfoonia kõige ulatuslikumaks vormiks, kajastades sügavaid psühholoogilisi ja üldinimlikke probleeme, Kuulsamaid sümfooniade loojaid on: L. v. Beethoven, P. Tšaikovski, J. Brahms, S. Prokofjev, J. Sibelius, D. Sostakovitš jt.

Eesti heliloojaist kirjutas esimesena sümfoonia A. Lemba, hiljem A. Kapp, E. Kapp, V. Kapp jt.

OOPER.

Ooper on lavaline suurvorm, milles kogu tekst lauldakse orkestri saatel. Ooper liidab endas muusika-, näite-, tantsu- ja maalikunsti. Alates 16. sajandist (taaselustati vanade kreeklaste tragöödia) on ooper läbi teinud suure arengu ja saanud tänapäeval üheks tähtsamaks muusikavormiks. Ooper koosneb järgnevatest elementidest: avamäng (uvertüür), soolod (aariad), retsitatiivid, duetid, triod, kvartetid, ansamblid, koorid, vahemängud ja ballett.

Sisuliselt jagunevad ooperid: koomilised (G. Rossini «Sevilla habemeajaja», B. Smetana «Müüdnud mõrsja»), lüürilised (Ch. Gounod' «Faust», L. Delibes'i «Lakmé»), ajaloolised (M. Glinka «Ivan Sussanin», A. Borodini «Vürst Igor»), muinasjutulis-fantastilised (M. Glinka «Ruslan ja Ludmilla») jne.

Tähtsamad ooperi arendajad on olnud: Cl. Monteverdi (1567—1643), A. Scarlatti (1660—1725), J. B. Lully (1632—1687), Ch. Gluck (1714—1787), W. A. Mozart (1756—1791), M. Glinka (1804—1857), M. Mussorgski (1839—1881), R. Wagner (1813—1883), P. Tšaikovski (1840—1893), G. Verdi (1813—1901), G. Puccini (1858—1924) jt.

Eesti heliloojaist on oopereid loonud E. Aav, A. Vedro, A. Lemba, E. Kapp, G. Ernesaks, V. Reiman ja V. Kapp.

ORATOORIUM.

Oratoorium on ooperile lähedane suur eepilis-dramaatiline muusikavorm, mis kantakse ette ilma dekoratsioonideta ja lavalise liikumiseta. Oratooriumi sisu võib olla ilmalik («Aastaajad»), ajalooline («Johann Huss»), legendaarne («Acis ja Galathea») või vaimulik («Messias»). Muusikalised põhivormid on samad mis ooperiski. Oratooriumi tähtsamaid viljelejaid: J. S. Bach, G. F. Händel, J. Haydn jt. Nõukogude heliloojate loomingust on tuntud D. Šostakovitši oratoorium «Laul metsadest». Eesti heliloojate loomingust nimetagem R. Tobiase «Joonas», «Sealpool Jõrdanit», A. Kapi «Hiiob», E. Tambergi «Rahva vabaduse eest». C. Kreek on kirjutanud «Reekviemi» — helitöö surnute mälestamiseks. Kuulsaimad reekviemid on Mozartil, Verdil ja Cherubiniil.

KANTAAT.

17. sajandil nimetati kantaadiks vokaalmuusikat, vastandina instrumentaalmuusikale, mida nimetati sonaadiks. Siitpeale areneb kantaat suuremas vormis heliteoseks koorile ja solistidele koos orkestriga. Esinevad aaria, ariooso, retsitatiiv, ansambel, koor ja vahemängud. Esineb nii soolo-, koori- kui ka segakantaate (soolo+koor). Palju kantaate loodi barokiajastul (J. S. Bach), aga ka hilisemad heliloojad pole kantaadi vormi unustanud. Näiteks võiks tuua E. Griegi kantaadi «Uus Isamaa», A. Arutjunjani kantaadi «Kodumaa», E. Kapi kantaadi «Rahva võim», G. Ernesaksa kantaadi «Tuhandeist südameist» jne.

VÄIKE MUUSIKA OSKUSSÖNASTIK

- A** — la heli tähtnimetus; a¹ teeb sekundis 440 täisvõnget
a cappella (a kapélla) — koorilaul ilma instrumentaalsaateta
accelerando (atšelerándo) — kiirendades
adágio (adadžo) — pikalt
agitáto (adžitáto) — ärritatult, tunglevalt
akórd — kolme- või enamahäälnne kooskõla, mida on võimalik asetada tertside kaupa
aktsént — rõhk
allargándo — tempos aeglasemaks, ettekandes laiemaks
allegretto — paraja liikumisega, kergelt
allegro — tõtates
andánte — parajalt, rahulikult
animáto — elavalt, hingeliselt
ansambel — koosmäng, -laul; muusika ettekande üksus
appassionáto — kirglikult
arpeggio (arpédžo) — akordi mängimine üksteisele järgnevate nootidena all üles
assai — väga, üsna
a tempo — tempos (endises tempos)
- B** — si-bemoll heli tähtnimetus
bariton — 1) keskmise kõrgusega meeshääli
2) vaskpill puhkpilliorkestris
bass — madal meeshääli
basso profúndo — sügav bass
bis — korrata
brióso — tuliselt, elavalt
- C** — do heli tähtnimetus
calándo — vaigistades ja aeglustades
cantábile — laulvalt
canto — laul
capo — algus (da capo — algusest)
coda — lõpposa
commodo — rahulikult, vabalt
crescendo (krešéndo) — valjenedes
- D** — re heli tähtnimetus
da capo — algusest
decrecendo (dekrešéndo) — kahanedes
detoneerima — õigest helist veidi kõrgemalt või madalamalt laulma
diapasoon — hääleulatus
diatooniline heliredel — seitsmest alusastmest koosnev heliredel
diminuéndo — kahanedes
dirigent — koori- või orkestrijuht
disharmonia — ebakõla
dissonants — ebakõla
divisi — häälte jagunemine häälte rühmas

dolce (doltše) — õrnalt, mahedalt
dominant — viies aste helistikus
duett — muusikateos kahele lauljale
duo — kahe instrumendi ansambel

E — mi heli tähtnimetus
eeltakt — mittetäielik takt helitöö või fraasi algul
enharmonia — kahe erinevuse heli samakõlalises (näit. do-diees — re-bemoll)
etüüd — harjutushelind

F — fa heli tähtnimetus
falsett — eriline kõrge laulmisviis, kus häälepaelad osaliselt võnguvad
fermaat (∞) — pikendusmärk
fine — lõpp
forsseerima — liialdama, üle pingutama
fuuga — polüfooniline helitöö

G — sol heli tähtnimetus
gamma — helireedel
glissando — liuglevalt, libisevalt ühest helist teise
grandioso — suurejooneliselt, toredalt
grave — pikalt, tõsiselt

H — si heli tähtnimetus
harmoonia — kooskõla
homofoonia — muusikalise materjali käsitusviis, kus üks häälest (meloodia) on domineeriv, teised hääled moodustavad sellele saate

Intervall — kahe heli kõrguse suhe
intonatsioon — puhas ettekanne häälega või instrumendiga kindlas helistikus

Juhttoon — põhitoonile eelnev (madalam) heli heliredelis

Kantileen — lühike laulev meloodia
kantaat — piduliku või eepilise iseloomuga mitmeosaline muusikateos solistidele, koorile ja orkestrile
konsonants — kahe või enama heli sobiv kokkukõlavus, mis jätab kõlalise rahulduse
koraal — kirikulaul
kromatism — sama astme kõrgendamine või madaldamine poole tooni võrra

Largo — aeglaselt ja laialt
legato — seotult
leggiero (ledžiéro) — kergelt
lento — aeglaselt
libretto — ooperi, oratooriumi, opereti tekst
liiga — sidekaar

Maestoso — suurejooneliselt
manuaalid — trepistikuna asetsevad klaviatuurid oreliil
marcato — rõhutatult
meno — vähem
ness — mitmeosaline kiriklik muusikavorm
mezzo — pool, poole (mezzo voce — poole häälega)
moderato — parajalt
modulatsioon — siirdumine ühest helistikust teise
moll — minoor
molto — väga
morendo — vaibudes
motiiv — muusikalise mõtte algosa

Natuurhelid — puhkpillidel ventiilide ja klappide abita väljapuhutavad helid
non — mitte (non molto — mitte väga)

Oratoorium — mitmeosaline muusikaline suurvorm orkestrile, koorile ja solistidele

organist — orelimängija

ossia — ehk, valitav teisend

ostinato — motiivi pidev kordumine

Partituur — helitöö täielik noodistik

piano — vaikselt

pianissimo — väga vaikselt

piu (pju) — enam (võrrelvõrde tähenduses)

poco — vähe, natuke

poco a poco — vähehaaval

polüfoonia — muusikalise materjali käsitusviis, kus igal häälel on iseseisev tähtsus

presto — väga kiiresti

Rallendando — aeglustades

requiem (reekviem) — mitmeosaline muusikateos koorile ja orkestrile elu ja surma temaatikal

reprüis — kordamine

retsitatiiv — kõnelaul

ritardando — aeglustades

ritenuto — aeglustades

rubato — vabas tempos

Sforzando — järsu rõhuga

sonare — helisema

sostenuto — tagasi hoides

staccato — katkendlikult, lühitoonides

stringendo (strindžendo) — kiirenedes

sünkoop — rütmiline iseärasus, kus muusikaline rõhk ei lange kokku takti rõhuga

Tenuto — välja pidada

tessituur — teatava hääle või häälerühma liikumisala

toonika — helilaadi I aste

transponeerimine — helitöö ümberkirjutamine ühest helistikust teise või selle mängimine-laulmine mõnes teises helistikus

triool — kolm ühele taktiosale langevat võrdse vältusega nooti

tutti — kõik

tämber — kõlavärv

Unisoon — ühel häälel

Vivo, vivace (vivátše) — elavalt

voce (vótše) — häälel

vokaalmuusika — laulumuusika

SISUKORD

Alpi laul — kaanon, alpi viis	59
Edasi, noorus — A. Novikov (L. Ošanin)	32
Ei saa mitte vaiki olla — M. Härma (A. Haava)	39
Emasüda — Th. Hansen (L. Koidula)	78
Ema sünnipäev — O. Itä	80
Heinal — E. Arro (L. Promet)	54
Hällilaul — J. Brahms (A. Daniel)	147
Hällilaul — F. Schubert	146
Hümn suurele linnale — R. Glier (A. Fatjanov)	21
Internatsionaal — P. Degeyter (E. Pottier)	3
Jaanimardikas — gruusia rahvaviis	117
Joe Hill — E. Robinson (A. Hayes)	130
Kaevurite-kommunistlike noorte marss — L. Tauts (K. Korsen)	30
Kalamees naerab — eesti rahvaviis, G. Ernesaks (J. Smuul)	100
Kas tunned maad — F. Beråt (M. Veske)	76
Kaunimad laulud — F. Saebelmann (P. Ruubel)	42
Kevadeigatsus — W. A. Mozart (Ch. Overbeck)	148
Kevade lähenemine — V. Kapp (J. Liiv)	91
Kevadlaul — H. Otsa (H. Karro)	96
Kodumaa — indoneesia rahvaviis	128
Kodumaa — norra rahvaviis	124
Kodumaa — vene rahvaviis	110
Kodumaa kaitsel — D. Sostakovištš (J. Dolmatovski)	19
Kolhoosi lõikuspidu — eesti rahvaviis (K. Korsen)	56
Kolhoosi pillimehed — L. Tauts (L. Tauts)	62
Komsomol — A. Novikov (S. Mihhalkov)	28
Koolilõpetajate laul — V. Tormis (L. Tormis)	150
Koolipolka — A. Ostrovski (L. Ošanin)	70
Kui Kungla rahvas — K. A. Hermann (F. Kuhlbars)	46
Kui matkapäev on vihmane — V. Lipand (E. Leppik)	87
Käokene, kuldalind — R. Päts (A. Haava)	104
Külas koerad haukusid — läti rahvaviis	108
Lai Dnepr — ukraina rahvaviis (T. Sevštšenko)	114
Laskem laulu — kaanon (K. Korsen)	27
Laul heliseb kolhoosis — V. Kapp (A. Otto)	48
Laul kevadele — T. Vettik (A. Saarik)	93
Laul Leninist — B. Aleksandrov (O. Kolõtšov)	9
Laul suurtest teedest — A. Dupie (A. Dupie)	132
Maailma Demokraatliku Noorsoo hümn — A. Novikov (L. Ošanin)	24
Meremeeste laul — meremeeste viis	136
Minu koduküla — vietnami rahvaviis	126
Mu kallis kodumaa — S. Tulikov (A. Dostal)	16
Noorte pioneeride marss — S. Deškin (A. Žarov)	34
Nooruse laul — V. Reiman (J. Sütiste)	40
Noor valss — A. Ostrovski (J. Belinski)	68

Nõmmeroos — H. Werner (J. W. Goethe)	144
Olõs mul... — eesti rahvaviis, T. Vettik	102
On võimas meie kodumaa — A. Novikov (S. Alõmov)	14
Partei meid juhib — V. Muradeli (S. Mihhalkov)	11
Punalille laul — tšehhi rahvaviis	120
Purjesportlaste laul — H. Kõrvits (L. Tormis)	82
Rõõmus tuul — I. Dunajevski (V. Lebedev-Kumatš)	36
Sirjelind — eesti tantsuviis	98
Soov — F. Chopin	142
Suveõhtul — soome rahvaviis	122
Suveõhtul — J. Zeiger	51
Sõbrad — E. Kapp (R. Parve)	66
Sügisemõtted — T. Vettik (L. Koidula)	60
Talverõõmud — U. Veenre (Ü. Järmut)	72
Tantsule — J. Simm (A. Kitzberg)	65
Tasa heliseb kelluke väljal — vene rahvaviis	112
Tiki, tiki, tak — itaalia rahvaviis	134
Turistide laul — B. Kõrver (H. Lumet)	84
Valgetiivulised kajakad — D. Pritsker (S. Fogelson)	74
Varšavjanka — revolutsiooniline laul	6
Viimne roos — iiri rahvaviis	138
Virulaste tants — eesti rahvaviis, T. Vettik	106
Õrn õõbik — K. Ramm (G. Wulff)	89
Õõbik, kuldakeelne, vaiki — M. Glinka (V. Zabella)	140
Ühte laulu tahaks laulda — R. Päts (G. Suits)	44

LAULUDE REGISTER VIISIDE AUTORITE JÄRGI

Aleksandrov, B.		
Laul Leninist — O. Kolõtšov		9
Arro, E.		
Heinal — L. Promet		54
Berát, F.		
Kas tunned maad — M. Veske		76
Brahms, J.		
Hällilaul — A. Daniel		147
Chopin, F.		
Soov		142
Degeyter, P.		
Internatsionaal — E. Pottier		3
Deškin, S.		
Noorte pioneeride marss — A. Žarov		34
Dunajevski, I.		
Rõõmus tuul — V. Lebedev-Kumatš		36
Ernesaks, G.		
Kalamees naerab — eesti rahvaviis — J. Smuul		100
Glier, R.		
Hümn suurele linnale — A. Fatjanov		21
Glinka, M.		
Õõbik, kuldakeelne, vaiki — V. Zabella		140
Hansen, R. Th.		
Emasüda — L. Koidula		78
Hermann, K. A.		
Kui Kungla rahvas — F. Kuhlbars		46
Härma, M.		
Ei saa mitte vaiki olla — A. Haava		39
Kapp, E.		
Sõbrad — R. Parve		66
Kapp, V.		
Kevade lähenemine — J. Liiv		91
Laul heliseb kolhoosis — A. Otto		48
Körver, B.		
Turistide laul — H. Lumet		84
Kõrvits, H.		
Purjesportlaste laul — L. Tormis		82
Lipand, V.		
Kui matkapäev on vihmane — E. Leppik		87
Mozart, W. A.		
Kevadeigatsus — Ch. Overbeck		148
Murađeli, V.		
Partei meid juhib — S. Mihhalkov		11

Novikov, A.		
Edasi, noorus — L. Ošanin		32
Komsomol — S. Mihhalkov		28
Maaailma Demokraatliku Noorsoo hümn — L. Ošanin		24
On võimes meie kodumaa — S. Alõmov		14
Ostrovski, A.		
Koolipolka — L. Ošanin		70
Noor valss — J. Belinski		68
Otsa, H.		
Kevadlaul — H. Karro		96
Pritsker, D.		
Valgetiivulised kajakad — S. Fogelson		74
Päts, R.		
Käokene, kuldalind — A. Haava		104
Ühte laulu tahaks laulda — G. Suits		44
Ramm, K.		
Örn ööbik — G. Wulff		89
Reiman, V.		
Nooruse laul — J. Sütiste		40
Robinson, E.		
Joe Hill — A. Hayes		130
Saebelmann, F.		
Kaunimad laulud — P. Ruubel		42
Simm, J.		
Tantsule — A. Kitzberg		65
Schubert, F.		
Hällilaul		146
Sostakovitš, D.		
Kodumaa kaitsel — J. Dolmatovski		19
Tauts, L.		
Kaevurite-kommunistlike noorte marss — K. Korsen		30
Kolhoosi pillimehed — L. Tauts		62
Tormis, V.		
Koolilõpetajate laul — L. Tormis		150
Tulikov, S.		
Mu kallid kodumaa — A. Dostal		16
Veenre, U.		
Talverõõmud — Ü. Järmut		72
Vettik, T.		
Laul kevadele — A. Saarik		93
Sügisemõtted — L. Koidula		60
Werner, H.		
Nõmmeroos — J. W. Goethe		144
Zeiger, J.		
Suveõhtul — J. Zeiger		51

RAHVASTE LAULE

Eesti		
Ei saa mitte vaiki olla — M. Härma (A. Haava)		39
Kalamees naerab — G. Ernesaks (J. Smuul)		100
Kolhoosi lõikuspidu — A. Pajupuu (K. Korsen)		56
Laul kevadele — T. Vettik (A. Saarik)		93
Olõs mul... — T. Vettik		102
Sirjelind		98
Virulaste tants — T. Vettik (J. Oro)		106
Läti		
Külas koerad haukusid		108
Ukraina		
Lai Dnepr — T. Ševtšenko		114

Vene	
Kodumaa	110
Tasa heliseb kelluke väljal	112
Gruusia	
Jaanimardikas	117
Ameerika	
Joe Hill — E. Robinson (A. Hayes)	130
Indoneesia	
Kodumaa	128
Itaalia	
Tiki, tiki, tak	134
İiri	
Viimne roos	138
Norra	
Kodumaa	124
Prantsuse	
Laul suurtest teedest — A. Dupie (A. Dupie)	132
Saksa	
Nõmmeroos — H. Werner (J. W. Goethe)	144
Soome	
Ema sünnipäev — O. Itä	80
Suveõhtul — rahvaluule	122
Tšehhi	
Punalille laul — T. Vettik	120
Vietnami	
Minu koduküla	126
Kaanonid	
Alpi laul — alpi viis	59
Laskem laulu (K. Korsen)	27

NOODIÕPETUS

Noodikirja arengust	153
Klaviatuur ja helirida	153
Oktaavide nimetused	154
Heli kõrguse märkimine	155
Noodivõtmed	155
Heli vältuse tähistamine	156
Pausid	158
Meetrum	159
Takt	159
Rütm	160
Tempo ja dünaamika	163
Helilaad	165
Helistik	166
Intervallid	174
Akord	176
Funktsionaalsus	177
Hääle- ja kooriliigid	179

MUUSIKAINSTRUMENDID

Viiul	180
Vioola	181
Tšello	181
Kontrabass	181
Harf	184

Kitarr	184
Mandoliin	184
Balalaika	184
Domra	184
Banduura	184
Klaver	186
Flööt	187
Oboe	187
Klarnet	187
Fagott	188
Saksofon	188
Trompet	191
Metsasarv	191
Tromboon	191
Tuuba	191
Orel	191
Harmoonium	191
Akordion	191
Bajaan	194
Löökpillid	194
Orkestriliigid	196
Partituur	196

MUUSIKAVORMID

Sissejuhatus	199
Homofoonia ja polüfoonia	200
Marss	201
Valss	201
Polka	202
Masurka	202
Polonees	202
Menuett	203
Gavott	203
Etüüd	203
Prelüüd	203
Teema variatsioonidega	203
Rondo	204
Süit	204
Sonaat	204
Sümfoonia	205
Ooper	205
Oratoorium	206
Kantaat	206
Väike muusika oskussõnastik	207

Паюпу Аксел Йоханнесович
Вооре Хелви Руубеновна

ПЕСЕННИК

для VIII класса

Обложка Э. Пикк

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

Toimetaja M. Tormann

Kunstiline toimetaja H. Keigo

Tehniline toimetaja L. Krikmann

Korrektorid E. Bitter ja Ü. Rattur

Ladumisele antud 31. X 1963. Trükkimisele antud
4. XII 1963. Paber 60×90, 1/16. Trükipoognaid 13,5.
Arvestuspoognaid 11,63. Trükiarv 7000. Tellimise
nr. 8431. Hans Heidemanni nim. trükikoda, Tartu,
Ülikooli 17/19. I.

Hind 23 kop.

6—6

23 kop.

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00886119 9